

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ
DOĞRULTUSUNDA KÜLTÜREL OKURYAZARLIK**

Şamil Dombaycı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Şamil

Soyadı : Dombaycı

Bölümü : Sosyal Bilgiler Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda
Kültürel Okuryazarlık

İngilizce Adı : Pre-service Social Studies Teachers' Perspectives on Cultural
Literacy

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Şamil DOMBAYCI

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Şamil Dombaycı tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda Kültürel Okuryazarlık” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Osman Sabancı

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Ayşegül Tural

(Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Bartın Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: / /

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

yeğenim Alp'e

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim süresince desteğini esirgemeyen, yol gösterici kimliğiyle akademik gelişimime katkıda bulunan, araştırma sürecini benim için keyifli hale getiren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Osman SABANCI'ya; görüş ve önerileriyle çalışmamın şekillenmesinde yardımları bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA, Prof. Dr. İncilay CANGÖZ, Prof. Dr. Ercenk HAMARAT, Doç. Dr. Ayşegül PEHLİVAN YILMAZ, Doç. Dr. Ali ALTIKULAÇ ve Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÇILDIR'a; değerli görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan jüri üyesi Doç. Dr. Ayşegül TURAL'a; stresimi çeken, mutluluklarıma ortak olan, daima yanımda bulunmaya gayret eden sevgili, candan öte tüm dostlarıma; varlığını ve desteğini her zaman hissettiğim saygıdeğer akrabalarıma ve elbette bugünlere gelmem için her şeyinden vazgeçmeyi göze alan, canımdan birer parça olan pek değerli aileme sonsuz, daimi minnet ve teşekkürle...

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA KÜLTÜREL OKURYAZARLIK

(Yüksek Lisans Tezi)

Şamil Dombaycı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2024

ÖZ

Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşlerinin nasıl olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmada dört alt amaç bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa, kültürel okuryazarlık bağlamında lisans eğitime ve araştırma sürecinde saptanmış olan kültürel okuryazarlığın boyutlarına (kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik) ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve kültürel okuryazarlık düzeylerini belirlemek araştırmanın alt amaçları arasında yer almaktadır. Araştırma, temel nitel araştırma deseninde oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubu, ölçüt örnekleme deseni ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda çalışma grubunu Ankara ve Eskişehir illerindeki birer devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 4. sınıf düzeyindeki 20 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler tercih edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler

öğretmen adaylarının “kültürel okuryazarlık” kavramını yeterli düzeyde tanımlayabildikleri belirlenmiştir. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gerek gündelik yaşamda gerekse eğitim-öğretim sürecinde kültürel okuryazarlığın ve kültürel okuryazar bir birey olmanın önemine ve etkisine değindikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans öğrenimlerinde gördükleri dersleri kültürel okuryazarlığı kazanma noktasında etkili gördükleri belirlenmiştir. Araştırmadaki bir diğer sonuca göre ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın boyutlarını yeterli düzeyde ele adıkları görülmüştür. Araştırmadaki sonuçlardan bir diğeri ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeylerinin çoğunlukla yüksek düzey olarak saptandığı ancak bu durumun sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özdeğerlendirmeleri ve sağladığı verilerle çeliştiridir. Tüm bu sonuçlar ışığında kültürel okuryazarlığın boyutları da dikkate alınarak bir kültürel okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın boyutlarına ilişkin beceri düzeyindeki yeterliklerini geliştirmek amacıyla projelerin düzenlenmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel okuryazarlık, kültürel okuryazarlığın boyutları, öğretmen adayları, sosyal bilgiler

Sayfa Adedi : xvi + 186

Danışman : Doç. Dr. Osman SABANCI

**PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS' PERSPECTIVES ON
CULTURAL LITERACY
(M.S. Thesis)**

**Samil Dombayci
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
June 2024**

ABSTRACT

This study aims to reveal how pre-service social studies teachers' views on cultural literacy are. There are also four sub-objectives in the study. In addition, there are four sub-objectives in the study. Among the sub-objectives of the study are to reveal the views of pre-service social studies teachers on cultural literacy, undergraduate education in the context of cultural literacy, and the dimensions of cultural literacy (culture, communication, and intercultural competence) determined in the research process and to determine their cultural literacy levels. The research is based on a basic qualitative research design. The study group of the research was determined by a criterion sampling design. Accordingly, the study group consisted of 20 4th-grade pre-service social studies teachers studying at a state university in Ankara and Eskişehir provinces. Semi-structured interviews were preferred as a data collection tool. The data obtained were analyzed using descriptive analysis and content analysis. As a result of the research, it was determined that pre-service social studies teachers were able to define the concept of "cultural literacy" adequately. In addition, pre-service social studies teachers emphasized the importance and impact of cultural literacy and being a culturally literate individual both in daily life and in the education process. In addition, it

was determined in the study that pre-service social studies teachers considered the courses they took in their undergraduate education effective in gaining cultural literacy. According to another result of the study, it was seen that pre-service social studies teachers addressed the dimensions of cultural literacy at an adequate level. Another result of the study is that pre-service social studies teachers' cultural literacy levels are primarily determined as high level, but this situation contradicts with the self-evaluations and data provided by pre-service social studies teachers. In light of all these results, it is recommended to develop a cultural literacy scale by taking into account the dimensions of cultural literacy, and to organize projects to improve the competencies of pre-service social studies teachers at the skill level related to the dimensions of cultural literacy.

Key Words : Cultural literacy, dimensions of cultural literacy, pre-service teachers, social studies

Page Number: xvi + 186

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Osman Sabanci

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sayıtlılar.....	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II.....	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Okuryazarlık	10
2.2. Kültürel Okuryazarlık	12
2.2.1. Kültürel Okuryazarlığın Boyutları	15
2.2.1.1. Kültür Boyutu	15
2.2.1.2. İletişim Boyutu	18
2.2.1.3. Kültürlerarası Yeterlik Boyutu	20

2.2.2. Kültürel Okuryazarlık, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı.....	23
2.3. İlgili Araştırmalar.....	27
2.3.1. Kültürel Okuryazarlıkla İlişkili Ulusal Çalışmalar	27
2.3.1. Kültürel Okuryazarlıkla İlişkili Uluslararası Çalışmalar.....	39
BÖLÜM III	41
YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırma Deseni	41
3.2. Çalışma Grubu	42
3.2.1. Demografik Bilgiler.....	45
3.2.2. Aile Yapısı.....	46
3.2.3. Lisans Eğitimi Öncesine Ait Bilgiler	48
3.2.4. Rutinler	49
3.2.5. Konaklama ve Maddi İhtiyaçları Karşılama Yolları.....	51
3.2.6. Farklı Kültürlere Yönelim	52
3.2.7. Kültürel Faaliyetler.....	54
3.2.8. Çalışma Grubunun Betimlemesi.....	56
3.3. Veri Toplama Araçları	70
3.4. Verilerin Toplanması.....	73
3.5. Verilerin Analizi.....	75
3.6. Çalışmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	76
BÖLÜM IV	80
BULGULAR	80
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	80
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	101
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	107
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	123
BÖLÜM V	142
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	142

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	142
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	145
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	147
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	150
5.5. Öneriler	158
KAYNAKLAR.....	159
EKLER	170
EK 1. Etik Komisyon İzni.....	171
EK 2. Üniversite Uygulama İzinleri	172
EK 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	173
EK 4. Uygulama Ölçeği.....	177
EK 5. Uygulama Ölçeği İçinde Yer Alan Ölçeklerin Kullanım İzinleri	185

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubunun Kültürel Okuryazarlık Düzeylerine Göre Dağılımı	44
Tablo 2. Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri.....	45
Tablo 3. Çalışma Grubunun Aile Bilgileri.....	46
Tablo 4. Çalışma Grubunun Lisans Eğitimi Öncesine Ait Bilgiler	48
Tablo 5. Çalışma Grubunun Sosyal Medya Tüketim Rutinlerine Ait Bilgiler	49
Tablo 6. Çalışma Grubunun Bayram Tatili Rutinlerine Ait Bilgiler	50
Tablo 7. Çalışma Grubunun Yurtiçi/Yurtdışı Deneyimlerine Ait Bilgiler	50
Tablo 8. Çalışma Grubunun Konaklama ve Maddi İhtiyaçlarını Karşılama Yollarına Ait Bilgiler	51
Tablo 9. Çalışma Grubunun Kültürel Etkileşime Dair Görüşleri	53
Tablo 10. Çalışma Grubunun Kültürel Faaliyetlere Yönelimlerine Ait Bilgiler	54
Tablo 11. Çalışma Grubunun Keyif Alarak Katıldığı Kültürel Faaliyetler.....	55
Tablo 12. Kültürün Tanımına İlişkin Bulgular	80
Tablo 13. Kültürün Kapsamında Yer Alan Unsurlara İlişkin Bulgular.....	82
Tablo 14. Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Bulgular	84
Tablo 15. Kültürel Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Bulgular.....	87
Tablo 16. Kültürel Okuryazar Bireye İlişkin Bulgular	88
Tablo 17. Gündelik Yaşamda Kültürel Okuryazarlığın Gerekliliğine İlişkin Bulgular	91

Tablo 18. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Kültürel Okuryazarlığının Eğitim-Öğretim Sürecine Etkisine İlişkin Bulgular</i>	92
Tablo 19. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Kültürel Okuryazarlık Bağlamında Sahip Olması Gereken Donanımlara İlişkin Bulgular</i>	95
Tablo 20. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Yeterli Düzeyde Kültürel Okuryazar Olmasının Etkisine İlişkin Bulgular</i>	98
Tablo 21. <i>Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Yeterli Düzeyde Kültürel Okuryazar Olmamasının Etkisine İlişkin Bulgular</i>	99
Tablo 22. <i>Çevresel Faktörlerin Kültürel Okuryazarlığın Kazanılmasındaki Etkisine İlişkin Bulgular</i>	101
Tablo 23. <i>Lisans Öğreniminde Alınan Derslerin Kültürel Okuryazarlığı Kazanmadaki Etkisine İlişkin Bulgular</i>	105
Tablo 24. <i>Karşılaşılan Kişiyi Benzer-Farklı Kültür Olarak Tanımlama Eğilimine İlişkin Bulgular</i>	107
Tablo 25. <i>Benzer Kültürden Sayarken Kullanılan Unsurlara İlişkin Bulgular</i>	108
Tablo 26. <i>Farklı Kültürden Sayarken Kullanılan Unsurlara İlişkin Bulgular</i>	109
Tablo 27. <i>Kültürel Kodlamalarda Kültürün Etkisine İlişkin Bulgular</i>	111
Tablo 28. <i>Yakın Kültürdeki Bireylerin İletişiminde Kültürel Okuryazarlığın Etkisine İlişkin Bulgular</i>	112
Tablo 29. <i>Uzak Kültürdeki Bireylerin İletişiminde Kültürel Okuryazarlığın Etkisine İlişkin Bulgular</i>	113
Tablo 30. <i>İletişimde Yeterli Düzeyde Kültürel Okuryazar Olunmamasının Etkilerine İlişkin Bulgular</i>	114
Tablo 31. <i>İletişimi Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlara İlişkin Bulgular</i>	115
Tablo 32. <i>İletişimi Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlara İlişkin Bulgular</i>	116
Tablo 33. <i>Küreselleşmenin Kültürel Okuryazarlığa Etkisine İlişkin Bulgular</i>	118

Tablo 34. Küreselleşme Sürecinde İhtiyaç Duyulan Donanımlara İlişkin Bulgular	120
Tablo 35. Etkileşim Sürecinde Kültürel Okuryazarlığın Etkisine İlişkin Bulgular	122
Tablo 36. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürlerini Yaşatma Çabalarına İlişkin Bulgular	123
Tablo 37. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Farklı Kültürleri Kabul Eğilimine İlişkin Bulgular	125
Tablo 38. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Farklı Kültürleri Deneyimleme Eğilimlerine İlişkin Bulgular	127
Tablo 39. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayının İkinci Dili Türkçe Olan Öğrenciyle Arasındaki Probleme Eğilimine İlişkin Bulgular	129
Tablo 40. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayının Öğrenciler Arasındaki Probleme Eğilimine İlişkin Bulgular	131
Tablo 41. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimini Sağlama Yollarına İlişkin Bulgular	133
Tablo 42. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kazanım İşleme Süreçlerinde Tercihlere İlişkin Bulgular	135
Tablo 43. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Okuryazarlık Düzeylerinin Özdeğerlendirmesine İlişkin Bulgular	139
Tablo 44. Kültürel Okuryazarlık Düzeyini Orta Olarak Değerlendiren Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına İlişkin Bulgular	139
Tablo 45. Kültürel Okuryazarlık Düzeyini Düşük/Yüksek Olarak Değerlendiren Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına İlişkin Bulgular	141

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. SBÖP öğrenme alanlarının dağılımı.25

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırma soruları, araştırmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlar ile ilgili noktalara değinilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Dünya değişiyor. Yaklaşık 2,5 milyon yıl öncesinde buzullarla kaplanmış ve insanları mağara kovuklarına hapsetmiş olan dünya, günümüzde dünyayı kirleten gazların sahibi olan fabrikaların kapitalist bir aracı haline gelmiş durumda. Oluşmaya başladığı günden bu yana birçok değişim geçiren dünya, içinde yaşamakta olan canlıları da bu değişimlere dair yeni yollar aramaya sevk etmiştir.

Başına gelen olayları mağara duvarlarına resmetmekle tarihsel serüvenine başlayan insan soyu, bugün sayfalarca yazılar yazmakta, yarın için ise yapay araç-gereçlerin hayalini kurmaktadır. Yüzyıllar öncesine yalnızca hayatta kalmak yeterliyken bugün çeşitli beceriler, alışveriş listesi gibi insan soyunun zihninde yerini almaktadır.

Günümüzde çeşitli uyaranlara maruz kalan insan soyu artık yaşamsal mücadelesini farklı bir boyuta taşımıştır. Ataları o günün şartlarında günlük olarak hayatını idame ettirmeye çalışırken bugün yarınlarına hazırlanan, bu yolda kendisini geliştirmeye çalışan bir canlı türü haline gelmiştir. Bunun kilit anahtarı ise “okuryazarlık” adı verilen bir beceri olmuştur.

Okuryazarlık kavramının, toplum tarafından “harf” olarak bilinen semboller dizisinin anlamlı bir bütün oluşturmak amacıyla yan yana sıralanması, okunması veya kodlanması şeklinde tanımlanması mümkündür (Altun, 2005; Çakmak, 2013). Bu şekliyle okuryazarlık kavramı, klasik anlamda uzun yıllar kullanılmıştır. Ancak sosyal bilimler bünyesinde yer alan birçok kavram gibi okuryazarlık kavramı da yeni anlamlar kazanmıştır. “Sembollerin doğru bir şekilde kullanımı” olarak geleneksel bir anlamda ifade edilebilecek olan okuryazarlık kavramı, yaşanan toplumsal ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda anlamını değiştirmiş, “sembollerin oluşturduğu bütünsel parçaların anlaşılması” şeklinde evrilmiştir (Çakmak, 2013). Bahsi geçen semboller ise rastgele meydana gelmemekte, bir topluluğun oluşturduğu sözleşme olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple okuryazarlığı bir topluluk içinde etkileşimi mümkün kılan ve insanların topluma katılımını destekleyen bir beceri olarak görmek mümkündür (Lahdesmaki vd., 2022, s. 1).

Toplum içerisinde yaşamayı mümkün kılan okuryazarlık becerisi saf haliyle kalmamıştır. Yaşanan toplumsal olaylar ve teknolojik gelişmeler sonucunda farklı okuryazarlık türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu okuryazarlık türleri gündelik yaşamı kolaylaştırmakla birlikte yeni nesillerin bu beceriye sahip olması adına Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da yerini almıştır. İlgili öğretim programında çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlığı olmak üzere yedi okuryazarlığın yer aldığı görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Ortaya çıkan okuryazarlık türleri arasında kültürel okuryazarlık da kendisine yer bulmuştur. Kültürel okuryazarlık “genel kültür” diye betimlenen herkesin bildiği bilgilerden fazla ve uzmanların bilgi seviyesinden düştük olarak nitelendirilebilecek bir bilgi düzeyi olarak tanımlanabilmektedir (Hirsch, 1987, s. 19).

Hirsch (1987, s. 19) kültürel okuryazarlığı vurgulamak isterken bir metafora başvurur: oksijen. Nasıl ki insan havayı solur, solur ve alışır ve o havayı ince veya kirli olana kadar görmezse kültürel okuryazarlıkta da benzer bir durum vardır. Bu sebeple kültürel okuryazarlığı sosyal ilişkinin oksijeni olarak nitelendirmiştir.

Salo-Lee (2007) ise gerçekleşen teknolojik gelişmeler ve artan ve kolaylaşan insan hareketliliğinin insanlara yerel ve küresel anlamda gerek yüz yüze olsun gerekse sanal, bir iletişim imkânı sunduğunu ve bu durumun da insanların farklı kültürel kodlarını okuma, anlama ve uyum noktasında birtakım ihtiyaçları ortaya çıkardığını belirtmektedir. Ona göre kültürel okuryazarlık küresel ve çokkültürlü dünyada en az okuma, yazma ve sayma becerileri kadar gereklidir. Bu sebeple kültürel okuryazarlığa gerek yurtiçinde gerekse yurtdişında ihtiyaç duyulmaktadır.

Görüldüğü üzere kültürel okuryazarlık insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bir insanın kültürel okuryazar birisi olması yeterli olamayabilmektedir. Başka insanlarla iletişime geçilmesi halinde birtakım başka ihtiyaçlar da ortaya çıkmaktadır. Örneğin bireyler arasında sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için -ister yazılı ister sözlü olsun- tarafların konu hakkında asgari düzeyde hazır bulunuşluk seviyesinde olmaları gerekmektedir ve bu hazır bulunuşluk seviyesini belirleyen koşullar genel olarak içinde bulunan kültüre ve konuşulan konuya bağlıdır (Hirsch, 1987). Taraflardan biri eğer Kurtuluş Savaşı hakkında yeterli bilgiye sahip değilse I. İnönü Savaşının tartışılması esnasında verimsiz bir iletişimin gerçekleşmesi muhtemeldir. Bu noktada konunun ulusal karakteri ne çıkmaktadır (Hirsch, 1987). Örneğin Türk lm ritüellerinin anlatıldığı bir metni bir İtalyan'ın ve Türk'n

okuması esnasında aralarında zamansal farklar çıkabilir. Çünkü kendi ulusal kültürüyle ilgili az da olsa bir bilgiye sahip olan Türk'ün daha hızlı okuması olasıdır. Öte yandan, okuryazarlığın gerçekleşebilmesi için gerekli olan bilgiler, ilgili ülkeye özgüdür (Hirsch, 1987). Bu açıdan Sosyal bilgiler dersinin yapısıyla uyduğu söylenebilir. Nasıl ki herhangi bir ülkede öğretilen Sosyal bilgiler dersi, çoğunlukla o ülkeyle ilgili bilgiler veriyorsa kültürel okuryazarlıkla ilgili noktalar da o ülkeyle ilgilidir. Örneğin Samsun ili bir Amerikan için herhangi bir şey ifade etmezken bir Türk için duygusal izler taşıyabilir. Yahut Nazım Hikmet'e ait Ceviz Ağacı şiirini anlamak bir Türk adına daha kolay olacaktır.

Kültürel okuryazarlığın gerçekleşmesi noktasında sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için hazır bulunuşluk, ulusal karakter gibi noktalar bulunduğu gibi bir diğer önemli nokta da kişinin, konuşulan konu hakkında karşısındaki kişinin yeterli bilgiye sahip olup olmadığını anlayabilmek ve bunu sezebilmektir (Hirsch, 1987). Örneğin sinema kültürü üzerinden ilerlenecek olursa Star Wars (Yıldız Savaşları) serisi hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmayan bir kişinin yanında güç (force) kullanma hareketi yapılırsa muhtemelen şaşkın ve anlam veremeyen bakışlarla karşılaşılacaktır. Yahut The Godfather (Baba) serisini izlememiş biriyle iletişim kurulduğu esnada "Onlara reddedemeyeceği bir teklif yapacağım" denildiğinde "Ne teklifi?" şeklinde ciddi bir sorunun gelmesi olası bir durumdur.

Aynı veya benzer kültürler arasında iletişim olduğu gibi farklı kültürler arasında da iletişim kurma ihtiyacı oluşabilmektedir. Bu ihtiyacın karşılanmasında kültürlerarası yeterlik önemli bir yer tutmaktadır. Kültürlerarası yeterliğe bakıldığında ise birtakım olumlu ve olumsuz noktalar bulunmaktadır. Burada kilit noktaların yeni teknolojik gelişmeler ve artan insan hareketliliği olduğu söylenebilir. Mevcut teknolojik gelişmeler insanlar arasında yeni iletişim bağı kurma olanakları ortaya çıkarmaktadır ancak bu durum kültürlerarası anlamda uygun etkileşimin nasıl sağlanacağı, bu etkileşim için gerekli koşul ve zeminin nasıl oluşabileceği gibi başka türlü sorunları da beraberinde getirmektedir (Salo-Lee, 2007). Bu

noktada Vulpe, Kealey, Protheroe ve Macdonald (2001) tarafından gerçekleştirilen “A Profile of the Interculturally Effective Person” adlı çalışma rehber olabilir. Vulpe vd. (2001) göre kültürlerarası etkili kişi “adaptasyon becerileri”, “alçakgönüllülük ve saygı tutumu”, “kültür kavramının anlaşılması”, “ev sahibi ülke ve kültür hakkında bilgi”, “ilişki kurma”, “kendini tanıma”, “kültürlerarası iletişim”, “organizasyon becerileri” ve “kişisel ve profesyonel bağlılık” olmak üzere dokuz temel beceriye sahip olmalıdır.

Kültürel okuryazarlığın kazanılması ve sağlıklı bir iletişimin kurulması noktasında kültürlerarası yeterlik önemli bir husustur ancak bu yeterliğin kazanılması noktasında yalnızca kültürlerarası ortamlarda bulunmak yahut farklı kültürel kodlara sahip kişilerle iletişime geçmek yeterli olamayabilmektedir. Gerçekleşen kültürel değişimler, kurumlar/ülkeler arasındaki değişim programları ve “yabancı” olarak nitelendirilebilecek insanlarla karşılaşma sıklığının artması birçok noktada fayda sağlayabilmektedir ancak etkin küresel vatandaşlar geliştirme noktasında kendi başlarına yeterli sayılabilecek etkileşim çeşitleri değildir. Bu sebeple eğitim programlarına kültürlerarası iletişim derslerinin eklenmesi önemlidir (Salo-Lee, 2007).

Yukarıda yapılan tanımlamalar ve vurgular göz önünde bulundurulduğunda -içinde birçok bileşen bulunmasına rağmen- kültürel okuryazarlık adına “kültür”, “iletişim” ve “kültürlerarası yeterlik” boyutlarının öne çıktığı söylenebilir. Ayrıca bahsi geçen bu boyutların kültürel okuryazarlığı tanımlamada ve etki çerçevesini belirlemede kullanılması mümkün görülmektedir. Bu sebeple ilgili boyutlar çalışmanın temelini oluşturmuş ve takip edilen süreç bu doğrultuda belirlenmiştir. Bahsi geçen bu boyutlar ayrıca çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Ayrıca kültürel okuryazarlığın vatandaşlık bilgisi açısından önemi göz önünde bulundurulduğunda sosyal bilgiler dersi ile arasında anlamlı ilişki bulunabilmektedir (Hirsch, 1987). Bu durum kültürel okuryazarlığın kazandırılması noktasında sosyal bilgiler

dersinin ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programının önemini ortaya çıkarmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde bazı başlıklarda, öğrenme alanlarında ve kazanımlarında kültürel okuryazarlığa ve kültürel okuryazarlığın boyutlarına doğrudan ve dolaylı olacak şekilde değinildiği görülmektedir. Örneğin “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile kültürel okuryazarlığın kültür boyutu arasında ilişki kurulabilirken “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile iletişim boyutu arasında ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile kültürlerarası yeterlik boyutu arasında ilişki kurulabilmektedir. Bahsi geçen durumlar insan yaşamında öneme sahip olan kültürel okuryazarlığın öğrencilere kazandırılması için yetkin öğretmenlere ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada da Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı kendisini göstermektedir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı (YÖK, 2017) incelendiğine 8 zorunlu ders ve 7 seçmeli dersin kültürel okuryazarlık ve kültürel okuryazarlığın boyutları bağlamında doğrudan ve dolaylı bir şekilde değerlendirilebileceği söylenebilir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Öğretim Programını başarıyla uygulaması beklenen ve bu noktada yetiştirilen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının fikirleri önem arz etmektedir. Bu sebeple ilgili çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair fikirleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda ilgili çalışmanın problem durumu “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair fikirleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşlerinin nasıl olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşleri nelerdir?

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık bağlamında lisans eğitimine dair görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın boyutlarına dair görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeyleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Önemi her geçen gün artan bir okuryazarlık türü olan kültürel okuryazarlığın eğitim alanında da etkisi artmaktadır. Ochoa, McDonald ve Monk'a (2016) göre kültürel okuryazarlığın gerçekleştirilmesi sürecinde eğitimcinin rolü yadsınmamaktadır. Bu noktada Tarter ve Christenbury (2010) içerik bilgisinden daha fazla şeye sahip öğretmenlerin onu nasıl öğrenip etkili bir şekilde kullanacağını soran öğrencilerini kültürel okuryazarlığa yönlendirebileceğini belirtmektedir. Bu sebeple yarının öğretmen adaylarının iyi yetiştirilmesi de önem kazanmaktadır.

Kültürel okuryazarlıkla ilgili alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde çeşitli ders ve kapsamlarda birçok kez ele alınmış olsa da Sosyal bilgiler alanında yapılan çalışmaların sayısı kısıtlıdır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında 2008-2019 yılları arasında gerçekleştirilen okuryazarlık becerisiyle ilgili lisansüstü tezleri inceleyen Güleç ve Hüdavendigâr (2020), çalışma kapsamında incelenen 17'si yüksek lisans ve 14'ü doktora olmak üzere toplamda 31 lisansüstü tez arasında kültürel okuryazarlık ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bununla birlikte; kültürel okuryazarlıkla ilgili olarak Sosyal bilgiler alanında alanyazında Kafadar ve Şan (2021) ve Sule (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmalara rastlanmaktadır. Kafadar ve Şan'ın (2021) gerçekleştirdikleri çalışma Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılmasına rağmen yalnızca katılımcı grubunun görüşleri

alınmakta, elde edilen bulgular bilgi düzeyiyle sınırlı kalmaktadır. Sule (2021) ise gerçekleştirdiği çalışmada 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının kültürel okuryazarlık becerileri açısından yeterliliğini incelemiştir. Bu çalışmada da kültürel okuryazarlık yalnızca bir öğretim programı kapsamında kalmakta, herhangi bir deneyimlemeye değinilmemektedir.

Yapılacak olan çalışmayla birlikte kültürel okuryazarlık ile ilgili Sosyal bilgiler alanında bilgi, beceri ve değer düzeyinde sonuçlar elde edilmeye çalışılacak ve bu yolla gelecekte yapılacak olan çalışmalara da ışık tutacaktır. Günümüz dünyasında önemi gittikçe artan kültürel okuryazarlığın genç nesillere kazandırılması noktasında geleceğin öğretmeni olarak nitelendirilebilecek Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha iyi yetiştirilmesi noktasında bu çalışmanın katkısı olabilecektir. Bu bakımdan araştırmanın alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Ankara ve Eskişehir’de illerinde bulunan birer devlet üniversitesinde lisans öğrenimini sürdürmekte olan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından toplanan verilerin araştırma kapsamı için yeterli olduğu,
2. Çalışma grubu kapsamında yer alan Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çalışmaya katkı sağladıkları süreçte ilgi ve samimiyetlerini korudukları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Gerçekleştirilen bu çalışma,

1. Ankara ve Eskişehir illerinde bulunan birer devlet üniversitesinde lisans öğrenimini sürdürmekte olan Sosyal Bilgiler öğretmen adayları,

2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından yarı yapılandırılmış görüşme formları ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yardımıyla elde edilecek veriler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kültür: İnsan soyunun nesilden nesile aktardığı, sembolik ve öğretisel nitelikte olan, bir topluluğu diğer topluluklardan ayıran maddi ve manevi ürünler bütünüdür (Cevizci, 1999, s. 536).

Okuryazarlık: Yaşamımızı şekillendiren bilgi, beceri ve sosyal normları anlamlandırabilmemizi, çevremizle paylaşabilmemizi, yorumlayabilmemizi ve kültürümüze dair inşa ettiğimiz semboller sistemimizi gelecek nesillere aktarabilme imkanı tanıyabilen ve bireylerin günlük yaşamda daha aktif olabilmelerini sağlayan bir araçtır (Altun, 2005; s. 2).

Kültürel okuryazarlık: “Genel kültür” diye betimlenen herkesin bildiği bilgilerden fazla ve uzmanların bilgi seviyesinden düşük olarak nitelendirilebilecek bir düzeydeki bilgi bütünüdür (Hirsch, 1987; s. 19).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde okuryazarlık ve kültürel okuryazarlık başlıkları altında kavramsal çerçevenin oluşturulması amaçlanmıştır. Kültürel okuryazarlık başlığı altında kültürel okuryazarlığın boyutlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Okuryazarlık

Okuryazarlık, insan soyunun en temel ihtiyaçlarından biri olarak görülebilir. Nasıl ki yemek yeme, uyku gibi temel ihtiyaçlarımız varsa, eğitim hayatımız için de temel bir ihtiyaçtır okuryazarlık. Türk Dil Kurumu'nda (TDK, 2022) “okuryazar olma durumu” şeklinde ifade edilen okuryazarlık, birçok insanın küçük yaşlarda öğrendiği ve yaşam döngüsünde önemli yere sahip olan bir beceridir. “Harf” şeklinde ifade edebildiğimiz birtakım sembollerin anlam oluşturabilecek bir şekilde yan yana getirilmesi, okunması veya kodlanması süreci olarak tanımlanabilecek okuryazarlık kavramı (Altun, 2005; Çakmak, 2013), tarihsel süreç doğrultusunda geleneksel anlamına ek anlamlar kazanmış ve yaşamımızda kilit role sahip olur duruma gelmiştir.

Sembollerin doğru şekilde kullanılması şeklinde başlayan okuryazarlık tanımı -gerçekleşen toplumsal ve teknolojik değişmeler neticesinde- semboller aracılığıyla oluşturulan bütünsel parçaların anlaşılması haline evrilmiş ve bugünkü halini almıştır (Çakmak, 2013). “Okuma” ve “yazma” eylemleri üzerine çeşitli araştırmalar gerçekleştiren topluluklar, diğer topluluklardan geri kalmamak için yeni tekniklere başvurmak durumunda kalmıştır. Örneğin belirli dönemlere rastlayan bazı topluluklar “okuma” ve “yazma” becerilerinin kazandırılması ve aktarılması noktasında kutsal metinleri kullanmışlardır. Bu kutsal metinlerin yalnızca öğrenme sürecinde değil, elde edilen becerinin pekiştirilmesi esnasında da kullanıldığı görülmektedir. Bu noktada Hosic’in görüşü öne çıkmaktadır. Hosic’e göre yazma becerisinin kalıcılığı noktasında kutsal metinlerden ziyade bireysel tecrübeler daha önemlidir (Tuman, 1987). Bu öne sürülen görüşü, okuryazarlığın günümüzdeki haliyle ilişkilendirmek mümkündür.

Günümüzde bilgiye ulaşmak için kitabın yanında telefon, televizyon, gazete gibi birçok medya aracının olması kişi üzerinde bir bilgi bombardımanının oluşmasına yol açmış ve bu durum “bilginin erişilebilirliği” sorununu “bilgiyi doğru yorumlayabilme” sorunu şeklinde revize etmeyi gerektirmiştir (Çakmak, 2013). Yani medya araçlarındaki artış, okuryazarlık kavramının yapılandırılması yönündeki ihtiyacı doğurmuştur (Altun, 2005). Tuman (1987) da yine benzer bir görüşe sahiptir. Ona göre okuryazarlığa dair tehditler; yeni kitaplar basılmaması yahut basılan kitapları okuyamamak değil, okuyucuların içerikteki anlam ve ifadeleri yorumlama noktasındaki yetersizliğinin her geçen gün daha da belirginleşmesidir. Çünkü okuryazarlığın temelinde sembolize edilmiş bir dil değil, başkaları için anlamlı ifadeler yaratan bir dil vardır. Bu sebeple okuryazarlığın basit bir transkripsiyon veya kod çözme becerisi olarak tanımlanması mümkün değildir. Bahsi geçen transkripsiyon ve kod çözme becerileri ancak okuryazarlık sürecinin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Oysa bu sürecin en uç noktası kişinin bir toplumun oluşturduğu kültürel kaynakları keşfetmesi, onları benimsemesi ve sosyalleşme sürecinde bunu kullanabilmesidir (Gomez-Estern vd., 2010, s.

237). Çünkü okuryazarlık, kişinin topluluk içerisinde iletişim ve diyaloguna imkan sağlar ve topluma katılımda yardımcı olmaktadır (Lahdesmaki vd., 2022, s. 1). Bu sebeple okuryazarlığı, kişinin toplum sözleşmesini okuyup (yani öğrenip) yazması (yani gündelik yaşamda uygulaması) olarak tanımlamak mümkündür.

Okuryazarlığın toplumla olan ilişkisi, toplumun yarattıklarına da yöneltilmektedir. Bu sebeple okuryazarlıktan bahsederken nasıl toplum da konuya dahil oluyorsa, toplumun dahil olduğu yerde toplumun ürettikleri yani kültür de dahil olmaktadır. Bu noktada Ferdman (1990, s. 188) okuryazar olmayı yalnızca süreçler bağlamında ele almakla kalmayıp kültüre ait öğelerde ustalaşma çerçevesinde de düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre okuryazarlık kavramı artık yazısı olan bir sayfayla yaşanan ilişkinin ötesinde yazıda yer alan semboller kültürel bağlamda değerlendirilmekte yatmaktadır. Bu durum, insanları “kültür” ile “okuryazarlık” kavramlarını birleştirmeye, yani “kültürel okuryazarlık” kavramına yönlendirmektedir.

2.2. Kültürel Okuryazarlık

Günümüzde artık okuryazarlık terimi geleneksel okuma-yazma tanımının ötesinde belli bir alandaki yetkinliği tanımlar niteliğe kavuşmuştur. Bununla da kalmayıp yetkinliğe sahip olunan alanı da niteler duruma gelmiştir. Bu alan yetkinliğini belirtmek için “duygusal okuryazar”, “finansal okuryazar” gibi okuryazarlıklar kullanılmaya başlanmıştır. Kültürel okuryazarlığın temeli de bu duruma dayandırılabilir. Buna göre kültür, edinilmesi gereken bir bilgi kümesi haline gelmekte ve okuryazarlığa sahip olan kişilerse bu bilgi sahip kümesini bilenler olarak ortaya çıkmaktadır (Maine, Cook & Lahdesmaki, 2019, s. 383).

Kültürel okuryazarlık kavramının ilk kim tarafından ortaya atıldığı bilinmemekle birlikte ilk kullanımına Oxford sözlüğünde rastlanmaktadır. Sonrasında bazı kişilerce bu kavrama değinilmişse de kavramın tanınırlığını arttıran kişi Hirsch olmuştur. E. D. Hirsch tarafından

gerçekleştirilen birkaç çalışma, kültürel okuryazarlık kavramının akademi camiasına girmesini sağlamıştır (Gençtürk Güven, 2021, s. 10). Hirsch’e göre kültürel okuryazarlık “genel kültür” olarak betimlenebilecek herkesin bildiği bilgilerden fazla, uzmanların bilgi seviyesinden düşük olarak nitelendirilebilecek bir bilgi düzeyidir. Belirtilen bu düzeye göre bir kişi eğer etkileşimin bir tarafı ise iletişimin sağlanabilmesi için asgari düzeyde bir hazırbulunuşluğa sahip olması gerekmektedir (Hirsch, 1987, s. 19). Örneğin Türk kültüründe yaşayan birisi eğer ki cenaze evindeyse gülmemesi gerektiğini bilmelidir. Yahut herhangi bir misafir oturmasındaysa odaya dışarıdan biri katıldığında ayağa kalkması gerektiğini, aksi halde ayıplanma riskiyle karşı karşıya olduğunu bilir.

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere Hirsch kültürel okuryazarlığı homojen ulusal kültür içerisinde insanların iletişimini sağlamaya yarayan temel bilgiler olarak tanımlamaktadır. (Gençtürk Güven, 2021, s. 13). Bu sebeptendir ki Hirsch (1987, s. 19) kültürel okuryazarlığı “sosyal ilişkinin oksijeni” olarak görmektedir. Çünkü bir insanın belli bir ortamda bulunduğu süre arttıkça soluduğu havayı ince ve kirli olana kadar fark edilememektedir.

Hirsch ile popülaritesine ulaşan kavram zamanla yapısal değişikliklere uğramıştır. Günümüzde kültürel okuryazarlık, kısaca ifade etmek gerekirse, farklı kültürlerdeki insanların aralarında iletişimi sağlayan beceri haline gelmiştir (Gençtürk Güven, 2021, s. 13).

Kaire, Duobliene ve Zaleskiene (2021, s. 38-39) kültürel okuryazarlığın ilk başta bilgi kümesi olarak kabul edildiğini, daha sonrasında “farklı olanlarla” birlikte yaşamayı sağlayan anlayışı meydana getiren sosyal eylemlerle ve diyalogu ve empati kültürünü yaratmayla ilişkili hale geldiğini belirtmektedir. Köksal (2010, s. 120) ise kültürel okuryazarlığı “kendi kültürü ve diğer kültürlerin değer, gelenek ve inançlarındaki benzerlik ve farklılıkları anlayabilme yeteneği” olarak tanımlamaktadır.

Johnson (2014, s. 259) kültürel okuryazarlığı somutlaştırılmış bir fikir olarak değerlendirmektedir. Çünkü kültürel okuryazarlık karşı tarafın davranışlarını, tavırlarını hatta nasıl yürüdüğünü dahi öngörmeyi sağlamaktadır. Ancak bu noktada kültürel okuryazarlığın eleştirisini yapmak mümkündür. Çünkü karşıdakinin özelliklerine odaklanma kültürel farklılıklara karşı dikkati toplamakta, hatta stereotip oluşumlarına ve önyargı hissini meydana getirmektedir (Abdallah-Pretceille, 2006). Burada ise başka bir görüşe başvurmak gerekebilir. Bu görüşte Maine, Cook ve Lahdesmaki (2019, s. 389) kültürel okuryazarlığı diyalojik bir temelde kavramsallaştırmanın yeni iş birliklerine imkan oluşturduğunu belirtmektedir. Yani “benim/senin kültürün” düşüncesi aşılarak kişiler arasındaki o an oluşan ortam, bir kültür haline dönüşmektedir. Bu sayede kültürel okuryazarlık “kültürlerle ilişki kurma süreci, bunu yapma eğilimi ve kültürel kimliklerin ve değerlerin yaratılması ve ifade edilmesi” niteliğine bürünür (Maine, Cook & Lahdesmaki, 2019, s. 389).

Kültürel okuryazarlık kavramı gibi “kültürel okuryazar birey” tanımlaması da önemlidir. Maine, Cook ve Lahdesmaki (2019, s. 384) kültürel okuryazar bireyi kendi kültürüne ve başka kültürlerle, bu kültürlerin meydana getirdiği miraslara duyarlı olmada yetkin kişi olarak tanımlamaktadır. Gençtürk Güven (2021) ise Segal’in tanımından hareketle kültürel okuryazar bireyi, bulunduğu ortamdaki kültürel farklılıkları tıpkı yazılı bir metni okuyup anlayabilen bir kişi olarak tanımlamıştır.

Ayrıca Shliakhovchuk (2019) tarafından da kültürel okuryazar bir bireyin sahip olması gereken yetkinlikler de sıralanmıştır. Bu yetkinliklere göre kültürel okuryazar bir birey kültürel farkındalığa, eleştirel düşünme becerisine, merak duygusuna sahip olmalı ve değişimi gerçekleştirecek lider niteliği taşımaktadır. Kültürel farkındalık yetkinliği ise kendi içinde kültürel öz farkındalık, yerel kültürel farkındalık, kültürlerarası duyarlılık ve empati becerisini kapsamaktadır. Kavramları açmak gerekirse kültürel öz farkındalık, bir bireyin kendi kültürüne ait özellikleri ve önyargıların farkına varması demektir. Yerel kültürel farkındalık, bireyin başka bir ülkenin kültürel değerleri, toplumsal normları ve ananeleri

hakkında bilgi sahibi olması demektir. Kültürlerarası duyarlılık ise bireyin her insanın aynı olmadığını, birtakım kültürel farklılıklar ve benzerliklerin olabileceğini bilmesi ve o kültüre ait ögelere dair olumlu ya da olumsuz değer atfetme yoluna gitmenin doğru olmayacağını bilmesi anlamına gelmektedir. Empati ise bireyin kendisini karşıdakinin yerine koyabilmesi yani aslında onun bakış açısıyla dünyaya bakabilmesidir. Bu  zellikler kültürel farkındalık yeterliğini sağlamaktadır. Eleştirel düşünme becerisi yeni öğrenilmiş fikirleri mantık süzgecinden geçirebilme anlamına gelirken merak duygusu ise kültürler arasında köprü kurmaya yarayan bir yeterlik olarak gösterilmektedir. Ayrıca araştırmacı, değişimi gerçekleştirecek lider olmayı da yeterlikler kapsamında almaktadır. Bu yeterlikle kastettiği ise mevcut düzeni korumak isteyenlere karşı sabırlı bir değişim elçisi gibi hareket edebilmektir (Shliakhovchuk, 2019).

Yukarıdaki tüm bu tanımlamalar incelendiğinde kültürel okuryazarlıkla ilgili üç boyutun öne çıktığı görülmektedir. Bu boyutlar kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarıdır. Aşağıda bu boyutlara ilişkin detaylı bilgiler sunulacaktır.

2.2.1. Kültürel Okuryazarlığın Boyutları

Alanyazın incelemesi ve ulaşılan tanımlamalar sonucunda kültürel okuryazarlığın boyutları kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik olarak belirlenmiştir.

2.2.1.1. Kültür Boyutu

Kültür, insan soyunun üretmeye başladığı ilk günden bu yana oluşmaya başlamış bir olgudur. Pek çok defa Latince kökenine atıfta bulunulan kültür tarihsel süreç içerisinde birçok kişi tarafından tanımlanma yoluna gitmiştir.

Örneğin Weber kültürü “dünyadaki sonsuzcasına anlamsız olayların sınırlı bir parçasının insan varlıklarının görüş noktasından anlam ve önemle donatılması” şeklinde tanımlamaktadır

(Gökalp, 2019, s. 40). Öte yandan Marx ise kültürü kavramsal bir çıkış noktasından ziyade bir sonuç olarak görmektedir (Gökalp, 2019, s. 42).

Yukarıda ünlü sosyal bilimciler tarafından tanımı verilen kültür, günümüzde de halen dinamik yapısı sebebiyle tanımlanma ihtiyacı hissetmektedir. Örneğin Luca ve Sforza (2021, s. 11) kültürü “*Kuşaklar boyunca aktarılan, toplumsal grubumuza yayılmış, yaşamımızı sürekli etkileyip değiştiren, bireysel katkılardan kaynaklanan bilgi ve yenilik birikimlerinin toplamı*” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca kültürü biyolojik bir mekanizma olarak metaforik bir yolla nitelendirmektedir. Lavenda ve Schultz (2021, s. 41) ise kültürü “*toplumun üyeleri olarak insanlar tarafından edinilen öğrenilmiş davranış ve düşünceler bütünü*” şeklinde tanımlamaktadır. Williams (2021, s. 474) kültürü “*düşünsel ve yaratıcı çalışmalar bütünü*” olarak değerlendirirken, Dikeçligil (2020, s. 123) ise evreni yorumlama şekli olarak görmektedir. Ayrıca Kartarı (2020, s. 33) kültürü “*sembol, anlam ve normların tarihsel aktarım sistemi*” olarak tanımlarken Erden Başaran ve Uğurel Kamışlı (2023, s. 3) kültürü “*bir toplumun veya sosyal grubun ayırt edici manevi, maddi, entelektüel ve duygusal özelliklerinin birleşimi*” şeklinde tanımlamaktadır.

Bir topluluğun üzerinde büyük ölçüde uzlaşıya vardığı öğreti sistemi olarak tanımlanabilecek “kültür”, Cevizci’ye (1999, s. 536) göre insan soyunun nesilden nesile aktardığı, sembolik ve öğretisel nitelikte olan, bir topluluğu diğer topluluklardan ayıran maddi ve manevi ürünler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Schein (2004) kültürü insanları çevreleyen ve diğer topluluklarla etkileşim halinde kalarak sürekli canlılığını sürdüren bir dinamik yapı ve toplumsal yaşayışı yönlendiren ve sınırlayan bir norm olarak nitelendirmektedir.

Eagleton (2019) ise kültürün “ne yapıldığı” ile değil “nasıl yapıldığı” ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu hususta Turhan (2018) da insanın yeme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlara sahip olduğunu ancak bunların karşılanması noktasında kültürün öne çıktığını söylemektedir. Örneğin barınma ihtiyacı birçok canlı gibi insan için de temel bir ihtiyaçtır.

Ancak bu ihtiyacı bir Eskimo'nun karşılama şekli ile bir Afrikalının karşılama şekli farklıdır. Yani aslında bakıldığında kültür hem insanların ürettiği hem de insanların etkilendiği etkileşimsel alandır (Özben, 2019, s. 17).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere kültür bir topluma ait olan, onun ürettiği, onun tükettiği ve ondan etkilendiği bir yapıdır. Bu sebeple kültür, içinde yaşayan kişi için bir yaşamsal faaliyet haline gelmektedir. Bourse ve Yücel (2021, s. 25) her insan pratiğinin toplum tarafından bireye “dayatılan” dil, ananeler ve teknikler gibi kültürel nitelikler taşıdığını belirtmektedir. Bu sebeple insanın toplum içerisinde barınabilmesi, toplumla anlaşabilmesi için birtakım kültürel dayatmaları bilmesi, kabul etmesi ve bazen uygulaması gerekmektedir. İşte bu noktanın kültürel okuryazarlığın kültür boyutu olarak meydana geldiği söylenebilir.

Kartarı (2020, s. 154) toplumsal etkileşim içinde olan bireylerin kendi kültürel normlarına ve kurallarına göre davrandıklarını ifade etmektedir. Ona göre iletişim olmadan toplumsal yaşam, kültür olmadan da anlam aktarımı yani iletişim mümkün değildir (Kartarı, 2020, s. 235). Çünkü insanın içinde yaşamakta olduğu çevrenin bir kültürü bulunmaktadır (Erden Başaran & Uğurel Kamışlı, 2023, s. 3).

Kartarı'ya göre (2020, s. 49) bireylerin sahip oldukları toplumsal rollere uygun şekilde davranışlar geliştirmelerini sağlayan birtakım kuralların mevcudiyeti gibi belirli yer ve durumlarda gösterilmesi gereken davranışlarla ilgili kurallar da bulunmaktadır. Bu kurallar “kültürlenme” sayesinde gelecek nesillere aktarılmaktadır. Bu sayede kültürel değerler gibi kurallar da bilinçaltına işlenir ve insan davranışlarını şekillendirir. Nasıl giyinilmesi gerektiğinden neyin nasıl konuşulması gerektiğine kadar iletişim sürecine dair birçok şey açık kurallara dayanmaktadır. Kültürel okuryazarlığın kültür boyutu ise bunu sağlayan husustur. Bu sebeple kültürel okuryazarlık toplum içerisinde işlev sahibi bir üye olabilmek için sahip olunması gereken bilgilerdir (Naqeeb, 2012). Yani Hirsch'in (1987, s. 19)

deyimiyle kültürel okuryazarlık, “sosyal ilişkinin oksijenidir”. Dikkat edene kadar fark edilmeyen ancak davranışı sağlayan bir ihtiyaçtır.

2.2.1.2. İletişim Boyutu

İletişim en az iki taraf arasında gerçekleşen her türlü etkileşime verilen addır. Bu etkileşim bir ünlem ifadesi de olabilmekteyken bir selamlaşma ya da vedalaşma şekli olarak da gerçekleşebilmektedir. Hatta en basit haliyle iki tarafın karşılıklı olarak konuşması bir iletişim sürecidir. Bu iletişim süreci bir tarafın iletisiyle başlayıp karşı tarafın bu iletiyi almasıyla biten basit bir süreç değildir. Tüm bu akışı etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Örneğin iletişimdeki ifadelerin hangi ortamda oluşturulduğu önemlidir. Ancak bir o kadar da nasıl bir şekilde iletildiğine dikkat edilmelidir. Fısıldamak sessiz ortamlarda hayat kurtaran bir etkenken konserde tümüyle işlevini yitirmektedir. Yahut kahkaha, hoş sohbetlerin vazgeçilmez bir parçası olarak görülebilir. Ama cenaze evinde bunu sergilemek, muhtemeldir ki doğru bir davranış olarak kabul edilmeyecektir. Öte yandan karşılaşmış olduğunuz bir dostunuzla el sıkışabilirsiniz. Fakat dostunuz karşılık vermeyi engelleyen fiziksel bir engele sahipse muhtemelen ya karşınızdakine hakaret ediyorsunuzdur ya da kara mizaha sahipsinizdir.

İletişim ayrıca anlaşmayı gerektiren bir süreçtir. Bourse ve Yücel (2021, s. 19) iletişimi “ikili bir işlemin sonucu” olarak tanımlamaktadır. Önce bireysel farkındalık sağlanır. Sonrasında ortak alan tanımlanır. Ancak bu ortak alan “Öteki” ile oluşturulur. Bu sebeple bu ikili işlemin ortak ögesi öteki olanı tanımlamak ve öteki olan tarafından tanımlanmadır.

Kişinin öteki ile olan ortak alanı her zaman uyuşmayabilmektedir. Çünkü iletişim tarafı olan insan kişinin zihni, geçmiş deneyimlere göre şekillenmektedir. Bu deneyimlerle uyuşmayan şeyler ne kadar doğru yöntemlerle anlatılsa da karşı tarafa aktarılmayabilir. Örneğin ejder meyvesini yememiş hatta görmemiş birisine onu anlatabilmek güçtür. Yahut

hiç deniz görmemiş bir insan için Karadeniz'deki gemilerin batması bir anlam ifade etmeyecektir. Bu sebeple iletişim yalnızca aktarıma değil, alımlama ve karşılık sunmayı da içinde barındırmaktadır (Williams, 2021).

Alımlama sürecinde taraflar -farkında olmasalar bile- temele kendilerini konumlandırarak karşı tarafı kavrar ve yorumlandırır. Yani aslında iletişim sürecindeki birey, karşı tarafa ait sözceyi kendi kodlarına ve deneyimlerine göre yorumlar. Her birey kendi evreninde yaşar, kendi kaygılarıyla hareket eder. Bu durum öteki ile gerçekleşen iletişimde yanlış anlamalara iten sebeptir. Bu sebeptir ki iletişimde kullanılan herhangi bir sözce, hem onu oluşturan kişi tarafından hem alıcı tarafından doldurulma ihtiyacı hissedilen bir “boşluk” olarak belirmektedir (Bourse & Yücel, 2021).

Boşluğu doldurmanın birçok yolu olmasının yanında bu yolların kökeninde çoğunlukla kültürün yattığı söylenebilir. Çünkü mesajların algılanma biçimi ve verilen yanıtlar her ne kadar evrensel nitelik taşısa da bu yanıtların biçimini kültür belirlemektedir. Bu sebeptir ki iletişimin tarafı olan her birey, bu sürece bir toplumsal ve kültürel sistemin ferdi olarak katılım göstermektedir. Bu doğrultuda kültür ve iletişim birbirinden ayrılmaz kavramlar olarak düşünülebilir (Kartarı, 2020).

Wiemann'a göre (1977) iletişim yeterliği, etkileşim içerisinde bulunan tarafların, bu süreçte amaçlarına ulaşabilmek adına mevcut koşullar içerisinde en ideal iletişim davranışını seçebilme becerisidir. Bu iletişim davranışını etkileyen noktaların temelinde ise kültürün olduğu söylenebilir. Çünkü taraflar arasında iletinin alınması ve yanıtın verilmesi her ne kadar evrensel nitelik taşısa da bu yanıtların verilme şekli kültür tarafından belirlenmektedir (Kartarı, 2020). Örneğin bir Türk ve bir Amerikan tatlı bir söyleşinin ardından vedalaşmak isteyebilir. Ancak bu vedalaşmada eğer ki Türk olan, Amerikan olana yaklaşıp sarılırsa büyük bir tepkiyle karşılaşması olasıdır. Çünkü Amerikan kültüründe her bireyin saygı duyulması gereken bir kişisel alanı bulunmaktadır.

Yukarıda anlatılanlardan da görüleceği üzere aslında iletişim, kültürel okuryazarlığın bir paydaşı değil aracıdır. İster aynı kültürden olsun isterse farklı kültürden, bu iki taraf arasında etkileşimin sağlayan nokta iletişim becerisidir. Bu sebeple kültürel okuryazarlığın boyutlarından birisi iletişim boyutudur.

2.2.1.3. Kültürlerarası Yeterlik Boyutu

Her iletişim kültürel ulamlara atıfta bulunmaktadır (Bourse & Yücel, 2021). Bu kültürel ulamlar kişinin hem kendi kültürü olabilir hem de farklı kültürler olabilir. Yani iletişim denilen süreç yalnızca iki benzer kültürdeki kişi tarafından gelişen bir akış değildir. Bazı durumlarda iletişim süreçleri kültürlerarası bir nitelik kazanabilmektedir. Bu durumlarda da iletişim artık öznelerarası bir durum olmaktan çok kültürlerarası kimliğe bürünebilmektedir. Bu noktada ise kültürlerarası yeterlik boyutu öne çıkmaktadır.

Kültürlerarası iletişim kavramıyla aynı anlamda kullanılabilecek olan kültürlerarası yeterlik, farklı kültürden bireyler arasında sağlıklı iletişimi sağlamanın temelinde yer alan bir yetidir. Çünkü kültürlerarasında ortaklıkları bulabilmek kadar kültürlerarası yanlış anlaşılımları önlemek de önem arz etmektedir.

İletişimin paydaşı olan taraflar, kültürlerarasılık durumunda benimsemiş ve içselleştirmiş oldukları kendi kültürel kodlarıyla uyumlu halde davranış göstermektedirler (Bourse & Yücel, 2021). Çünkü çoğu kişi kendi kültürünü merkeze koymakta ve birçok durumda ölçüt olarak kabul etmektedir (Kartarı, 2020). Selçuk (2005) iletişimin tarafı olan kişilerin, karşı tarafın iletişim davranışları hakkında bilgi sahibi olmadığı sürece karşılaştığı tutum ve davranışları kendi kültürel normları doğrultusunda anlamlandırma yoluna gideceğini, bu sebeple de kültürlerarası karşılaşmalarda iletişimsel çatışmaların yaşanmasının an meselesi olduğunu belirtmektedir. Bourse ve Yücel (2021) de benzer bir bakış açısıyla olaya

yaklaşmaktadır. Buna göre iletişim sürecindeki bireyler, kültürlerarasılık durumunda kendi kültürlerinin benimsenmiş değer ve normlarına uygun davranış gösterme eğilimindedirler. İletişim sürecinde kişinin yordamaları kendi kültürüne göre yapması fırsatlardan ziyade sorunları olası kılmaktadır. Çünkü kişilerarası yanlış anlaşılmalara gerçekleşebileceği gibi kültürlerarası sorunların yaşanması da olası bir durumdur.

Kişilerarası iletişimde yaşanan “anlamama” ya da “yanlış anlama” olayları, kültürlerarası durumda “kültür sorunu olarak” algılanmaktadır (Kartarı, 2020). Yanlış anlamaların farklı kültürlerle ait taraflar arasında gerçekleşmesi, durumu daha da karmaşıklaştıran bir olaydır. Çünkü her birey iletişim esnasında kendi toplumsal yapısından yararlanıp ondan güç alır ve öteki olan topluluğa barışçıl yaklaşımdan ziyade düşmanca tutum konusunda cesaretlendirilir. Bu sebeple iletişimin çokanamlı vasfı ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise öteki olana saygıyı gerektirmektedir (Bourse & Yücel, 2021).

Kültürlerarasılık durumunda her zaman çatışma olasılığı bulunmaktadır. Ancak bunu engellemenin, en azından olasılıkları düşürmenin yolları da mevcuttur. Bourse ve Yücel (2021) kültürlerarasılık esnasında yaşanan durumları anlamlandırabilmek için olguları bizzat ait oldukları bağlamda kavramanın önem arz ettiğini belirtmektedir. Buna ek olarak ötekini kabullenmeye de odaklanmaktadır. Öteki olanı kabullenmek, sözcelerimizin oluşturduğumuz zeminden farklı bir şekilde yorumlanabileceğini kabul etmektir. Ancak öteki olanı kabul etmek, kendi kimliğimizden vazgeçmemiz gerektiği anlamını taşımamaktadır. Yalnızca farklı kültürlerin çokluğu kadar farklı meşru kimlikli temellerin de var olduğunu kabullenmemiz gerekmektedir. Ayrıca Bourse ve Yücel (2021) kültürlerarası buluşmadan da söz eder. Bunun için de ilk adımın karşı tarafın iletişim tarzını bilmek ve saygı göstermek olduğunu belirtmektedir. Sonrasında ise bu zamana kadar alışkanlık edindiğimiz dinleme biçimimizi, başka tarzda aktarılan iletiyi anlamak için değiştirmek gerekmektedir. Son olarak da iletişim tarzını mevcut bağlama uyarlamak ve

zamanla öteki olanın tarzıyla iletişimi yürütmeyi öğrenmek gelmektedir. Ancak bu epeyce zordur ve kültürlerarası yetinin bir göstergesidir.

Kartarı (2020) kültürlerarası iletişim yeterliği ile farklı kültürler arasındaki yanlış anlamalar arasında ters bir orantı kurmaktadır. Kişinin kültürlerarası iletişim yeterliği arttıkça yanlış anlama olasılığı azalmaktadır. İletişim yeterliğine sahip bir bireyin kültürlerarasılık durumunda rahat hissetmesi ve iletişim sürecinde gerek kendisinin gerekse karşı tarafın oluşturduğu davranışlar hakkında tahminde bulunabilmesidir. Yani aslında iletişim yeterliği gerginlik, rahatsızlık ve belirsizlik hislerinin yönetimiyle ilgili bir durumdur. Çünkü birey, farklı kültürlerle iletişim kurmaya alışkın değildir ve içinde belirsizlikle birlikte kaygı da barındırır. Ayrıca insan ilişkilerinde sorunu meydana getiren şey bilinmeyenler, farklı olanlar ve deneyimlenmemiş olanlardır. Bu sebeple kişinin kendi alışkın olduğu kültürel ortamdan farklı bir ortamda doğru davranış sergileyebilmesi, içinde bulunulan mevcut kültürün kendi kültürüyle arasındaki farklılıkları bilmekle alakalıdır. Yoksa birey, var olan bütün kültürlerde ortak olduğuna inandığı kalıp ve örüntülere göre davranabilir. Bu da karşı tarafın kültürel özellikleri ile kendi varsayımındaki özellikler arasındaki farklar oranında hata meydana getirebilir. Bu sebeple kişinin kültürlerarası iletişim yeterliğine sahip olması gerekmektedir.

Kartarı (2020) kültürlerarası iletişim yeterliğini kazanmak için ilk olarak kültürlerarası farklılıkları anlamak ve bu farklılıklara saygılı olmak gerektiğini belirtir. Sonraki adım olarak da bu farklılıkları ve içinde yatan sebepleri öğrenmelidir. Son olarak da farklı kültürden bireylerle etkileşim anında bu bilgi ve deneyimlerden yararlanmalı ve uygulamaya dökmelidir. Aksoy (2012) ise kültürlerarası iletişim yeterliğinin temelinde bireyin iletişim ve davranışlarını, içinde bulunduğu farklı kültürel ortamın normlarına uyumlu hale getirmesinin ve kendisini etkili bir biçimde ifade etmesinin yer aldığını belirtmektedir. Bireyin kendisini etkili bir biçimde ifade edebilmesi ise dil yeterliğiyle ilgilidir.

Erden Başaran ve Uğurel Kamışlı (2023) ise kültürlerarası iletişim için bireyin empati kurma ve açık fikirlilik becerilerine sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca araştırmacılar, kültürlerarası iletişim etkili kılmak noktasında altı ilke önermişlerdir. Buna göre (1) kültürlerarası ilişkilerde bireysel farklılıklar dikkate alınmalı, (2) iletişimin tek taraflı sürdürülmesini engellemek adına gönüllü davranışlar sergilenmeli, (3) rekabet duygusundan uzak hareket ederek karşı tarafı anlama gayreti içine bulunulmalı, (4) iletişim sürecinde yeri geldiğinde kültürel benzerlik ve farklılıklara değinme noktasında hazırbulunuşluğa sahip olunmalı, (5) bunun için hem kendi kültürüne hem de karşı kültüre dair temel düzeyde kültür bilgisine ve algısına sahip olmalı ve (6) iletişimi devam ettirebilme adına ortak dil oluşturma becerisi bireyde mevcut olmalıdır. Bu sayede kültürlerarası iletişim, tarafları etkileşim kurma noktasında teşvik eden ve çözüme sevk eden bir araç haline gelecektir.

Görüldüğü üzere kültürlerarası iletişim yetisi, farklı kültürlere mensup kişiler arasındaki iletişimi sağlama noktasında katkı sağlamaktadır. Kültürlerarası iletişim ile kültürlerarası yeterlik kavramı arasındaki uyum göz önüne alındığında, kültürlerarası yeterliğin de etkileşim sürecinde katkı sağladığı söylenebilir. İnsanlara bu yeterliği kazandırmanın yolu da onları eğitmekten geçmektedir (Kartarı, 2020). Bu noktada en verimli yolun sosyal bilgiler öğretmen adaylarını eğitmek olduğu söylenebilir.

2.2.2. Kültürel Okuryazarlık, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı

Kültürel okuryazarlık ile sosyal bilgiler dersi arasında ilişki kurulabilmektedir. Bu noktada yukarıda belirtilen kültürel okuryazarlığın kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına dair ilgili içeriklere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı içeriğinde ulaşılabildiği görülmektedir.

İlk olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programının içeriğine bakılırsa kültürel okuryazarlıkta öne çıkan bir boyut olan “kültür”ün, kavram olarak program içerisinde birçok defa dolaylı ve doğrudan olacak şekilde vurgulandığı söylenebilir. Örneğin “Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları” başlığında günümüz bireylerinin tanımlandığı sırada “topluma ve kültüre katkı sağlayan” şeklinde yer alan bu tanımlama, bahsedilen vurgulara örnek gösterilebilir (MEB, 2018).

“Kültür” perspektifinde bakıldığında yapılan atıflar bununla sınırlı değildir. “Öğretim Programlarının Amaçları” içerisinde 3 ve 4. maddelerde yine “kültür” kavramına dolaylı ve doğrudan şekilde yer verildiği görülmektedir. 3. maddede yer alan “millî ve manevi değerleri benimsemiş” ve 4. maddede yer alan “millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş” ve “sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan” şeklindeki ifadeler (MEB, 2018) yine Türk Millî Eğitiminin amaçladığı noktalar arasında yerini almaktadır.

“Öğretim Programlarının Perspektifi” başlığı incelendiğinde de yine “kültür” kavramı ile ilgili dolaylı ve doğrudan ifadeler saptanmaktadır. Değer vurgusunun sık sık yapıldığı bu bölümde “kök” vurgusunun yer yer yapıldığı görülmektedir. Buna ek olarak yine “ortak beceriler” olarak nitelendirilebilecek olan beceriler arasında 8. maddede yer alan “kültürel farkındalık ve ifade” becerisi de kültürlerarası yeterlik boyutu ile doğrudan ilişkilendirilebilecek noktalardan biridir (MEB, 2018).

“Kültür” kavramına Sosyal Bilgiler dersi perspektifinde bakıldığında da yine Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde sık sık bu vurguya rastlanmaktadır. “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Özel Amaçları” başlığında 4. maddede yer alan “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri” şeklinde yer alan ifade, bahsedilen vurgulara örnek verilebilir (MEB, 2018).

Öğrenme alanları üzerinden birtakım noktalara değinen “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Yapısı” başlığında “kültür” kavramına “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında dolaylı ve doğrudan şekilde yer verildiği görülmektedir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Süreleri

SINIFLAR	4. SINIF			5. SINIF			6. SINIF			7. SINIF		
ÖĞRENME ALANI	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati
BİREY VE TOPLUM	5	11,1	12	4	13	14	5	11,1	12	4	11,1	12
KÜLTÜR VE MİRAS	4	13	14	5	16,6	18	5	20,4	22	5	27,8	30
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	6	18,5	20	5	16,6	18	4	13	14	4	13,9	15
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	5	14,8	16	5	13	14	4	11,1	12	4	11,1	12
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	5	16,6	18	6	16,6	18	6	16,6	18	6	13,9	15
ETKİN VATANDAŞLIK	4	13	14	4	11,1	12	6	14,8	16	4	11,1	12
KÜRESEL BAĞLANTILAR	4	13	14	4	13	14	4	13	14	4	11,1	12
TOPLAM	33	100	108	33	100	108	34	100	108	31	100	108

Şekil 1. SBÖP öğrenme alanlarının dağılımı. “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı”, Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20BİLGİLER%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden erişildi

Şekil.1. incelendiğinde “Kültür” kavramı ile doğrudan ilişki kurulabilecek nitelikte olan Kültür ve Miras öğrenme alanının sınıf düzeyi arttıkça program içindeki süresinin de arttığı gözlemlenmektedir. 4. sınıf düzeyindeki 108 ders saatinin %13’ünü (f=14) kapsayarak diğer öğrenme alanlarına göre (3, 4 ve 5. öğrenme alanları) daha az yer almış olsa da 5. sınıf düzeyine gelindiğinde %16,6’lık (f=18) ders saati payıyla birlikte “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanları ile en çok pay tanınan dersler

arasında yer almıştır. Bunun yanında, 6 ve 7. sınıf düzeylerine gelindiğinde öğrenme alanları arasında en çok payı aldığı gözlemlenmektedir. 6. sınıfta %20,4'lük (f=22) pay alırken 7. sınıfta %27,8'ini (f=30) kapsamaktadır. Tüm öğrenme alanları ve sınıf düzeyleri kapsamında incelendiğinde ise dört sınıf düzeyinin toplam değerleri üzerinden değerlendirme yapıldığında en yüksek payın %19,44'lük değerle (f=84) “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait olduğu gözlemlenmektedir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanına en yakın değerin %15,97'lik payla (f=69) “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanının olduğu görülmektedir.

“Kültür” kavramına yapılan vurgu göz önüne alındığında kültürel okuryazarlığın kültür boyutuna Sosyal Bilgiler Öğretim Programında birçok kez dolaylı ve doğrudan olacak şekilde ilişki kurulabilecek noktalara rastlanmaktadır. Ancak ilgili öğretim programı ile kültürel okuryazarlık arasında kurulabilecek ilişki bununla sınırlı değildir. Bahsi geçen diğer boyutlardan biri olan iletişim boyutu da ilgili programda geçen “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte yine bir diğer boyut olan kültürlerarası yeterlik ile ilgili öğretim programında yer alan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı da kurulabilecek ilişkiler arasında yer almaktadır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK, 2017) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı incelendiğinde ise kültürel okuryazarlık ve belirtilen üç boyuta Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki kadar sık rastlanmadığı görülmektedir. Ders tanımında belirtilen konu ve kapsamlar doğrultusunda dolaylı ve doğrudan ilişki kurulmak istendiğinde 52 zorunlu ders arasından 8, 52 seçmeli ders arasından ise 7 dersin kültürel okuryazarlık ve boyutlarıyla bağlantılı olduğu söylenebilir. Ayrıntılı olarak bakıldığında Lisans Programının ilk yarıyılında “Eğitime Giriş”; ikinci yarıyılında “Eğitim Sosyolojisi”, “İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü” ve “Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi”; dördüncü yarıyılında “Topluma Hizmet Uygulamaları” ve “Vatandaşlık Bilgisi”; altıncı yarıyılında “Sosyal

Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat” ve sekizinci yarıyıl da “Karakter ve Değer Eğitimi” derslerinin 52 zorunlu ders arasında kültürel okuryazarlık ve boyutlarıyla dolaylı ve doğrudan olacak şekilde bağlantı kurabildiği söylenebilir. Bununla birlikte üçüncü, beşinci ve yedinci yarıyıldaki zorunlu dersler arasında bağlantı kurulabilecek derslere rastlanamamıştır. Seçmeli derslere bakıldığında ise meslek bilgisi seçmeli dersleri arasında “Eğitim Antropolojisi” ve “Karşılaştırmalı Eğitim” derslerinin; genel kültür seçmeli dersleri arasında “Geleneksel Türk El Sanatları”, “İnsan İlişkileri ve İletişim”, “Kültür ve Dil” ve “Türk Kültür Coğrafyası” derslerinin ve alan eğitimi seçmeli dersleri arasında “Küreselleşme ve Toplum” dersinin kültürel okuryazarlık kapsamında bağlantı kurduğu belirtilebilir. İlişki kurulabilen zorunlu derslerin (n=8) diğer zorunlu dersler arasındaki oranı %15,38 iken, seçmeli derslerin (n=7) diğer seçmeli dersler arasındaki oranı %13,46’dır. Genel olarak bakıldığında da 104 ders arasında bağlantı kurulabilen derslerin (n=15) oranı %14,42’dir.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kültürel okuryazarlık ile dolaylı ve doğrudan ilişkili sayılabilecek çalışmalara yer verilmektedir. Dolaylı çalışmalar eğitim alanında ve “kültür” kavramı çerçevesinde gerçekleştirilmiş çalışmalara yoğunluk vermektedir. İlgili araştırmaların sıralanmasında ulusal ve uluslararası yayın nitelikleri göz önünde bulundurulmuştur.

2.3.1. Kültürel Okuryazarlıkla İlişkili Ulusal Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde kültürel okuryazarlık hakkında çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiş olmakla birlikte yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Özellikle Sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu sınırlılık yerli alanyazına da yansımaktadır. Bu kapsamdaki çalışmalar incelendiğinde Kafadar ve Şan (2021), Sule

(2021), Çelik ve Güleç (2023) ile Dünder ve Kızık (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarına rastlanmaktadır. Ayrıca Kılıçoğlu Kıvrak, Güneş Özden ve Erbaş (2023) tarafından ölçek geliştirme çalışması da bulunmaktadır.

Gerçekleştirilecek olan çalışma ile en yakın ilişki Kafadar ve Şan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmayla kurulabilir. Araştırmacılar gerçekleştirdikleri çalışmada kültürel okuryazarlık kavramına dair sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemine göre yapılan bu çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık kavramını “kendi kültürleri” etrafında ele aldıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmen adayları, kültürel okuryazar bir bireyi bilgi düzeyinde değerlendirmek yerine değer ve beceriler etrafında tanımlamaya gittikleri görülmüştür. Araştırmacılar, alanyazındaki eksiklik sebebiyle benzer bir çalışmanın sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde de yapılması gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır. İlgili çalışma ile gerçekleştirilecek çalışma arasında çalışılan kavram ve örneklem gibi benzer noktalar bulunmaktadır. Ancak ilgili çalışmadaki araştırmacılar kültürel okuryazarlığı bilgi boyutunda ele alırken yapılacak olan bu çalışmada kültürel okuryazarlığın beceri ve deneyimlerine de ulaşmaya çalışılacaktır.

Sosyal Bilgiler kapsamında kültürel okuryazarlıkla ilgili yerli alanyazında gerçekleştirilen bir diğer çalışma Sule (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Sule çalışmasında 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının kültürel okuryazarlık becerileri açısından yeterliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Tarama deseninde yapılan çalışmada veriler doküman analizi ile toplanmış ve yine doküman analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yedi öğrenme alanı arasından dolaylı ve doğrudan olmak üzere beşinin ilişkilendirilebileceği ve kültürel unsurların öğrenme alanı

kapsamında “Kültür ve Miras” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yoğunlaştığı saptanmıştır. Araştırmacı, öğrencilerin kültürel farkındalıklarını arttırma noktasında kültürel unsurların öğrenme alanları arasında dengeli bir şekilde dağılması gerektiğini önermektedir.

Çelik ve Güleç (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise 5., 6. ve 7. sınıf kapsamında sosyal bilgiler öğretim programı kazanımları ve ders kitapları kültür okuryazarlığı noktasına incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yoluyla oluşturulmuştur. Verilerin ise içerik analizi ile çözümlendiği belirtilmektedir. Çalışma sonucuna göre sosyal bilgiler ders kitaplarında kültür okuryazarlığı ile ilgili kazanımların “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında bulunduğu ve kültürel kavramlara en çok 6. sınıf düzeyinde değinildiği ifade edilmiştir. Buna ek olarak sosyal bilgiler ders kitaplarının kültür okuryazarlığını kazandırma noktasında yeterli düzeyde olduğu ancak el sanatlarına yeterince değinilmediği belirtilmiştir. Çalışmada, ulaşılan sonuçlar ışığında somut olmayan kültürel miras öğelerine ve el sanatlarına ders kitaplarında daha fazla yer verilmesi ve kültür okuryazarlığı kapsamında sosyal bilgiler ders kitaplarının yeterliğine dair sosyal bilgiler öğretmenleriyle çalışma yapılması önerilmiştir.

Bir diğer çalışma ise Dünder ve Kızık (2023) tarafından gerçekleştirilmiştir. İlgili çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel okuryazarlık kavramına dair görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir. Çalışma, nitel araştırma deseni ile oluşturulmuştur. Çalışma 23 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel okuryazarlık kavramını kültürel farkındalık olarak tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmanın bir diğer sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmenleri, kültürel okuryazar bir bireyi eleştirel düşünme becerisine sahip ve hoşgörü

değerini öne çıkaran kimseler olarak tanımlamışlardır. Çalışma sonucunda bazı önerilere yer verilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi kapsamında olmamakla birlikte kültürel okuryazarlıkla ilgili Kılıçoğlu Kıvrak, Güneş Özden ve Erbaş (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmaya rastlanılmaktadır. Bu çalışmada öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlıklarını tespit etmek amacıyla ölçek geliştirilmiştir. Bu doğrultuda beşli likert tipinde ölçekler hazırlanarak eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin iç tutarlığının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kültürel okuryazarlığın Sosyal Bilgiler dersi dışındaki diğer branş dersleri için önemiyle ilgili çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Köksal (2010) çalışmasında tarih öğretimi noktasında kültürel okuryazarlığı incelerken Zor (2014) kültürel okuryazarlığını görsel sanatlar dersi perspektifinde ele almıştır. İlgili çalışmalarda olumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Bununla birlikte Köçer ve Ökten (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırma, Sosyal Bilgiler dersi ile bir ilişkisi bulunmayıp yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile bağlantılıdır. Araştırmacılar, yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan C1 seviyesindeki birtakım materyallerin öğrencinin kültür okuryazarlığını kazanması noktasında katkısını araştırmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgulara göre mevcut ders materyallerinin, öğrencilere kültürel aktarım noktasında yeterince verimli olamamaktadır.

Kültürel okuryazarlıkla ilişkilendirilebilecek bir diğer çalışmada Demir ve Kınır (2022) öğretmenlik mesleğinin genel yeterlilikleri ile kültürel okuryazarlık kavramı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu noktada alanyazın taraması gerçekleştirmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlik mesleğinin genel yeterlilikleri ile kültür okuryazarlığı arasında önemli bir ilişkinin bulunduğu rastlanmış ve bu doğrultuda öğretmen eğitimi

programlarının elde edilen bulgular ışığında düzenlenmesi gerektiği yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Bu noktaya kadar belirtilen çalışmalar, yer alanyazında bulunup kültürel okuryazarlıkla doğrudan ilişkisi bulunan çalışmalardır. Aşağıda belirtilecek olan çalışmalarsa kültürel okuryazarlık ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek çalışmalardır. Yukarıda da belirtildiği üzere bu çalışmalar eğitim alanına ve kültürel okuryazarlığın bir boyutu olarak “kültür” kavramına yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte çalışmalar arasında kültürel okuryazarlığın iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına değinen noktalar da bulunmaktadır.

Özbek Gül ve Şeker (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada değerlerin ve yerel tarih öğretiminin Sosyal Bilgiler dersi için önemi vurgulanmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler ile İnebolu ilçesine ait yerel tarih unsurları arasında ilişki kurularak bu ilişkinin 130 ortaokul öğrencisi tarafından algılanma durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin yerel tarih unsurları hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları, Millî Mücadele Dönemi kişi, mekân ve olaylarına ait bilgilerinin yüzeysel düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple yerel tarih unsurlarının eğitime Sosyal Bilgiler eğitimi içerisinde daha çok önem verilmesi önerilmektedir.

Gürel ve Çetin (2018) araştırmalarında Sosyal Bilgiler dersi ile Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımındaki rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda araştırmacılar 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının felsefe, amaç ve kazanımlarını “kültür” çerçevesinde ele aldıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular sonucunda Sosyal Bilgiler dersi ile kültür arasında yakın bir ilişkinin mevcut olduğu ve kültür aktarımı noktasında ilköğretim düzeyindeki programlar içerisinde Sosyal Bilgiler dersinin en önemli derslerden biri olduğu vurgulanmıştır. Araştırmacılar; 2017 programının kültür noktasında 2005 programına kıyasla daha fazla vurguda bulunduğunu ancak kazanımlar noktasında 2005

programının gerisinde kaldığını tespit etmişlerdir. Rastlanan bulgular sonucunda somut olmayan kültürel mirasa dair konuların zenginleştirilmesi ve öğretim programları içerisinde dengeli bir şekilde dağıtılması hatta seçmeli veya zorunlu derslerin öğretim programları içerisinde de yer alması gerektiği önerilmektedir.

Karamustafaoğlu ve Yalnız (2016) çalışmalarında 8. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin genel kültür durumlarını belirlemeyi ve cinsiyete göre farklılıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Tarih, coğrafya ve güncel konular alanlarına yer verilen 40 soruluk bir başarı testinin uygulanması sonucu öğrencilerin genel kültür düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığına dair bulgulara rastlanmıştır. Erkek cinsiyetli öğrencilerin lehinde başarı anlamında anlamlı farklılıklara da rastlanmıştır.

İçen (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada popüler kültürün Sosyal Bilgiler dersine ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yansımalarını tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışma, 20 öğretmen adayı üzerinde olgubilim deseni ile gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiş ve fenomenolojik analiz ile çözümlenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda popüler kültürün olumsuz etkilerinin azaltılması adına medya okuryazarlığına önem verilmesi gerektiği öneri olarak sunulmaktadır.

Demirezen ve Aktaş (2020) çalışmalarında somut olmayan kültürel miras öğretimine dair Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemişlerdir. Bu doğrultuda 20 Sosyal Bilgiler öğretmeninden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veri toplanmış ve elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler somut olmayan kültürel mirası tanımlayabilmekte ve eğitiminin önemli olduğuna değinmektedirler. Bununla birlikte, somut olmayan kültürel miras öğretiminde diğer derslerle de ilişki kurulabileceği önerilmektedir.

“Kültür” çerçevesinde değerlendirilebilecek çalışmalardan birini de Selanik Ay ve Güllü (2020) gerçekleştirmiştir. Öğretmen görüşlerine dayanarak milli bayramların Sosyal Bilgiler

dersi bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma 12 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiş olup veriler yüz yüze görüşmelerle elde edilmiş ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgularda sınıf öğretmenleri tarafından milli bayram törenlerinin günümüze değin geçirdiği değişimin Sosyal Bilgiler dersinin amaçları doğrultusunda eksikliklere sebep olduğuna dair görüşler belirttiği ve bayram kutlama yönetmeliğinde düzenlemelere gidilmesi yönünde öneride bulundukları saptanmıştır. Araştırmacılar da benzer önerilerde bulunarak durumu desteklemiştir.

Daşdemir ve Tekin'in (2018) çalışmasında öğretmen görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler ders kitaplarında mevcut olarak değinilen Türk kültür öğelerinin neler olduğunu ve nelerin olması gerektiğini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma 13 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda Sosyal Bilgiler ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras öğelerinin yetersiz düzeyde olduğu çalışmayı gerçekleştiren araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır.

Akpınar ve Cantürk (2021) gerçekleştirdikleri çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültürel farklılık, kültürlerarası duyarlılık algılarını ve kültürlerarası eğitime yönelik görüşlerini incelemiştir. Veriler 10 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı üzerinde uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavramları tanımlama noktasında kısmi bilgiye sahip olduğu ancak literatürdeki haliyle yeterli düzeyde yorumlayamadıkları gözlemlenmektedir. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültürlerarası eğitimde üstlendikleri rolü tam olarak kavrayamadığı ve Sosyal Bilgiler dersinin kültürlerarası eğitim ile ilişkisi ve önemini yeteri kadar açıklayamadığı görülmektedir. Ayrıca öğretmen adayları, kültürlerarası değerlere yönelik farkındalık sağlamada Sosyal Bilgiler Öğretim Programının önemli olduğunu belirttikleri ancak programın bu noktadaki içeriklerine yeterli düzeyde hâkim olmadıkları görülmektedir. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda araştırmacılar, öğretmen

yetiştirme programlarında ilgili konu hakkında düzenleme yapılmasını öneriler arasında belirtmektedir.

Ünlü, Ilgaz ve Örtten (2016) çalışmalarında öğretmen adaylarının kültür algılarını kültürün alt boyutlarından bireysellik ve toplulukçuluk üzerinden incelemeye çalışmışlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği, Sınıf öğretmenliği, Fen Bilgisi öğretmenliği ve Matematik öğretmenliği alanlarında eğitim gören 303 öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilen çalışmada öğretmen adaylarının dikey toplulukçu ve yatay bireyselci boyutlara daha yakın olduğu saptanmıştır. Alanyazında yer alan çalışmalara göre Türkiye'nin dikey toplulukçu bir kültüre sahip olduğunu belirten araştırmacılar, ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda Türkiye'nin gelenekselci kültür görüşünden bireyselci kültüre doğru bir değişim sürecinde olduğunu vurgulamıştır. Daha geniş örnek grupları ve çeşitli değişkenler ile çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Deveci (2009) ise çalışmasında öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi ile “kültür” arasındaki ilişkiyi incelemek istemiştir. 35 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilen çalışmada adayların kültür portfolyoları incelenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersi ile kültürün arasında ilişki olduğu yönünde görüş belirttikleri saptanmıştır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının, kendi kültürlerini tanımlarken çeşitli maddi ve manevi kültür öğelerinden yararlandıkları görülmüştür.

“Kültür” kavramı üzerine gerçekleştirilen çalışmalardan birisi de Akyol ve Kızıltan (2019) tarafından ortaya konmuştur. Araştırmacılar öğretmen adaylarının “kültür” kavramı üzerinde metafor yoluyla görüşlerini almaya çalışmışlardır. Coğrafya, Felsefe grubu, Sosyal Bilgiler ve Tarih eğitimi programlarında öğrenim gören 312 öğretmen adayıyla gerçekleştirilen bu çalışmada öğretmen adaylarının “kültür” kavramını çeşitli yönlerden ele aldığı gözlemlenmektedir. Coğrafya eğitimi programında öğrenim gören öğretmen adayları

“kültür” kavramını “bütünlük içindeki farklılık” ve Felsefe grubu eğitimi programında öğrenim gören öğretmen adayları “toplumu yansıtan” şeklinde ele alırken Sosyal Bilgiler eğitimi programında öğrenim gören öğretmen adaylarının “kültür” kavramını “geçmişten geleceğe aktarılan” şeklinde nitelendirdikleri elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Tarih eğitimi programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ise “geçmiş aktaran” olarak “kültür” kavramına yaklaştıkları görülmektedir.

Faiz ve Karasu Avcı (2020) ise kültürü popüler kültür üzerinden ele almış ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden tarihi dizilere dair görüş belirtmeleri istenmiştir. 65 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerin izlediği dizilerdeki karakterlerden etkilendikleri ve buna olumlu özelliklerini gerekçe olarak gösterdikleri görülmüştür. Bununla birlikte yine öğretmenler tarafından dizilere senaryo ve kurgu açısından eleştiriler belirttikleri de gözlemlenmektedir. Elde edilen bulgular sonucunda araştırmacılar, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılmak üzere bir tarihi dizi arşivi oluşturulabileceğini önerileri arasında bulundurmaktadırlar.

İneç (2020) çalışmasında itSGU adlı sanal gerçeklik uygulamasının Sosyal Bilgiler öğretiminde kültür aktarımı noktasında etkisini incelemeye çalışmıştır. 10 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada öğrencilerin sanal gerçeklik uygulamalarını sınıf ortamına kıyasla daha tercih edilebilir bulduğu ve verimli olarak değerlendirildiği görülmektedir. Araştırma sonucunda sanal gerçeklik uygulamalarına dair çalışmaların sosyal bilimlerde artırılması ve eğitim alanındaki teknolojik birikimin Sosyal Bilgiler alanında da kullanılması gerektiği önerilmektedir. Ayrıca millî kültür öğelerinin öğrencilere kazandırılması noktasında itSGU ve benzeri yerli yazılımların da geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Akpınar ve Genç (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada “kültür” kavramına dair öğretmen adaylarının görüşleri incelenmiştir. Çalışma 182 Sosyal Bilgiler öğretmen

adayıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler anket ve yarı yapılandırılmış görüşme ile toplanırken, elde edilen veriler ise içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bulgulara göre öğretmen adaylarının “kültür” kavramını tanımlama noktasında yeterli düzeyde oldukları ancak bunu aktarma noktasında zayıf kaldıkları belirtilmiştir.

Çepni, Kılcan ve Palaz (2019) gerçekleştirdikleri çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin sözlü ve yazılı kültür aktarımındaki rolüne dair öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 16 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilen çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğunun yazılı ve sözlü kültür aktarımında Sosyal Bilgiler dersini etkili bulduğu, buna gerekçe olarak Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini ve kullandığı edebi ürünleri gösterdiği belirtilmektedir. Bununla birlikte kültürel öğelere yeterince yer verilmediği için Sosyal Bilgiler dersinin sözlü ve yazılı kültür aktarımında etkili olmadığına dair görüşler de yer almaktadır.

Erdilmen Ocak, Çiydem ve Mindivanlı Akdoğan (2017) gerçekleştirdikleri çalışmada öğretmen adaylarının “kimlik” ve “kültür” kavramlarına dair algılarını ve bu algıların oluşumuna hangi etkenlerin yol açtığını metaforla belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma 408 Sosyal Bilgiler öğretmen adayıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın uygulandığı öğretmen adayları içerisinde 105’inin kültür, 149’inin de kimlik kavramı üzerinde metafor geliştiremediği gözlemlenmiştir. Bu durum hakkında kavramın hassasiyeti ya da öğretmen adaylarının kavrama dair fikir sahibi olmaması gerekçe olarak öngörülmüştür. Kültür ve kimlik kavramları gibi soyut olan ve birçok boyutu mevcut kavramlar üzerinde metafor yoluyla çalışmaların yapılması çalışmanın önerileri arasında yer almaktadır.

İbrahimoglu (2018) çalışmasında öğretmen adaylarının kültür kavramını algılama şekillerini ve farklı kültürlere yaklaşımlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. 8 Sosyal Bilgiler öğretmen adayıyla gerçekleştirilen bu çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme ile toplanmış ve

içerik analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgularda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültürün temel bileşenlerine dair “dil” ve “din” yanıtlarını ağırlıklı olarak verildikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte aynı kavramları farklı kültürleri tanımlamada da aracı olarak belirtmekte kullandıkları görülmüştür.

“Kültür” kavramı üzerinden gerçekleştirilen çalışmalardan biri de Çakmak ve Özdemir (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar bu çalışmada Türk kültür tarihindeki halı ve kilim motiflerine dair ortaokul öğrenci görüşlerini Pazırık halısı örneği üzerinden incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, 97 ortaokul öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin Türk kültürüne ait halı ve kilim motifleri hakkında doğru yorumlamalar yapabildikleri ancak aynı durumu Pazırık halısında yeterli düzeyde sergileyemedikleri gözlemlenmektedir.

Tosun ve Çalışkan (2020) gerçekleştirdikleri çalışmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ikinci öğrenme alanı olan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının altıncı sınıf düzeyinin öğrencilere kazandırılması ve ders işleniş sürecinin Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adayları tarafından nasıl ele alındığını belirlemeyi amaçlamaktadırlar. Olgubilim deseninin kullanıldığı çalışmada 4 öğretmen ve 4 öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmış ve toplanan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kazanımların edindirilmesi sürecinde farklı yöntem ve teknikleri tercih ettikleri ve bu tercihlerini kazanımlar doğrultusunda belirledikleri saptanmıştır. Yine diğer bir bulguya göre de Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının ders sürecinde tercih ettikleri materyallerin tercihinde çeşitliliklerin bulunduğu, hazır materyal kullananların daha çoğunlukta bulunduğu ve materyal tercihinde harita kullanımının öne çıktığı görülmektedir.

Ders sürecinin incelendiği benzer bir çalışma da Polat ve Bekdemir (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan “Kültür ve Miras”

öğrenme alanının 4. sınıf düzeyi kapsamındaki kültürel öğelerle ilgili kazanımların ders işleniş sürecini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada betimsel tarama yöntemi tercih edilmiş ve belirli bir ilde yer alan birer devlet ve özel okul üzerinde ders işleniş süreçleri gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda öğretmenlerin ders sürecinde geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıkları saptanmıştır.

Göğebakan ve Buyurgan (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin öğretim programları doğrultusunda ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve koruma yönündeki duyarlılıklarını sağlayacak yöntemler geliştirmeyi amaçlamaktadır. 128 öğrenci (64 öğrenci kontrol grubu, 64 öğrenci deney grubu) üzerinde ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen ile gerçekleştirilen bu çalışmada veriler başarı testi aracılığıyla toplanmıştır. Kontrol grubunda klasik öğretim yöntem ve teknikleri kullanırken deney grubunda müze gezisiyle birlikte çeşitli öğretim teknikleri tercih edilmiş olup veriler doğrultusunda olumlu sonuçlar saptandığı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir.

Mert ve Beldağ (2019) gerçekleştirdikleri çalışmada öğrenci görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamındaki “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında yer verilen sözlü ve yerel tarih uygulamalarına dair değerlendirme yapmayı amaçlamaktadırlar. Çalışma 4. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 13 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formları ön görüşme ve son görüşme şeklinde uygulanmış ve veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Belirtilen iki görüşme arasında da öğrenciler üzerinde birtakım uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin görüşlerinde anlamlı değişiklik saptanmaktadır. Araştırmacılar çalışmanın sonucunda sözlü ve yerel tarih etkinliklerinin Sosyal Bilgiler ders süreçlerinde öğretmenler tarafından daha sık tercih etmesi önerilmektedir.

Sidekli ve Karaca (2013), Sosyal Bilgiler dersinin öğretim sürecinde yerel kültürel miras öğelerinin kullanımına dair öğretmen adaylarının görüşlerini saptamayı amaçlamıştır. 141 Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği öğretmen adayı ile gerçekleştirilen çalışmada öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde yerel kültürel miras öğelerinin kullanımı durumuna dair olumlu yönde görüşlerinin bulunduğu elde edilen bulgular sonucunda ulaşılan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Ünlü (2012) çalışmasında 8. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin “kültür” kavramına dair algılarını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma 30 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler doküman ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin kültürü tanımlayıcı öğeleri belirtirken maddi ve manevi unsurları belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte Türk kültürünü tanımlayıcı öğeleri belirtmek istediklerinde yalnızca öğelerden değil; olay ve karakterlerden de yararlanmak istedikleri (örneğin Çanakkale Savaşı, Atatürk ve bayrak) gözlemlenmiştir. Ayrıca yine ebeveynleri yükseköğretim düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin “kültür” tanımlarının daha betimleyici ve ilişkisel olduğu da saptanan bulgular arasında yer almaktadır. Elde edilen bir başka bulguya göre de öğrenciler “kültür” konularının öğretiminde yararlanılabilecek dersler arasında en çok Sosyal Bilgiler dersini belirttikleri görülmektedir.

2.3.1. Kültürel Okuryazarlıkla İlişkili Uluslararası Çalışmalar

Kültürel okuryazarlıkla ilgili çalışmalar incelendiğinde yabancı alanyazında da çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin Kosmoski, Gay ve Vockell (2014) gerçekleştirdikleri çalışmada kültürel okuryazarlık ile akademik başarı arasında herhangi bir ilişkinin var olup olmadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Temel becerileri ve kültürel okuryazarlığı ölçen toplamda iki başarı testini beşinci sınıf düzeyindeki öğrencilere uygulayan araştırmacılar

çalışmanın temel amacına ek olarak öğrenci cinsiyeti, etnik kökeni, sosyoekonomik düzeyleri ve okul türlerine göre bulguların değişiklik gösterip göstermediğini de incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre kültürel okuryazarlık ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Bununla birlikte yukarıda belirtilen alt grupların kültürel okuryazarlık başarısını da etkilediği görülmüştür. Ancak ilgili alt grupların, kültürel okuryazarlık ile akademik başarı arasındaki ilişkiye dair herhangi bir etkisi gözlemlenememiştir. Tüm bu durumlara ek olarak elde edilen bulgular neticesinde kültürel okuryazarlık ile akademik arasında herhangi bir nedensellik kurulamamıştır.

Kültürel okuryazarlık noktasında gerçekleştirilen bir başka çalışma da Ochoa ve McDonald'a (2019) aittir. Ochoa ve McDonald (2019) çalışmalarında kültürel okuryazarlığın kazandırılması sürecinde bir yaklaşım olarak "istikrarsızlaştırma"yı araştırmışlardır. Araştırmacılar istikrarsızlaştırma tekniğinin kültürel yeterliği sağlama noktasında yüksek öğrenim için uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Sergeeva vd. (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kültürlerarası temasların artması sonucu kültürlerarası etkileşimin yoğunlaşmasına yol açtığını açıklamayı amaçlamakta ve bu doğrultuda farklı kültürler arasında karşılıklı anlayışa ulaşmanın önemini vurgulamaya çalışmaktadır. Araştırmacılar, ilgili çalışmayla birlikte çokkültürlü eğitimin, eğitimin önemli bir parçası haline gelmesi gerektiğini belirtmektedir.

Jakavonytė-Staškuvienė ve Kobakhidze (2022) gerçekleştirdikleri çalışmada 10, 11 ve 12. Sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin kültürel okuryazarlıklarının gelişim sürecini analiz etmeye çalışmaktadır. Karma yöntemle gerçekleştirilen çalışmaya 75 öğrenci ve 5 öğretmen katılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda öğrencilerin açık fikirli olabildiklerine, farklı kültürden öğrencilerle temasları esnasında onların kültürlerini öğrenme noktasında istekli olduklarına ulaşılmıştır. Öğretmenlerin ise gerekli ortamı sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu başlıkta çalışmanın araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve veri analizine dair bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada temel nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Merriam’a göre (2023) temel nitel araştırma deseninde araştırmacılar, çalışmayı gerçekleştirirken insanların yaşantılarını yorumlayış biçimlerine, dünyalarını nasıl şekillendirdikleriyle ve deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilenmektedirler. Yani araştırmacıların amacı, insanların deneyimlerini ve yaşamlarını nasıl yorumlayıp kavradıklarını ele almaktır. Çalışmada ele alınan araştırma soruları ve bu doğrultuda hedeflenen temel ve alt amaçlar göz önünde bulundurulduğunda temel nitel araştırma deseninin tercih edilmesi daha uygun görülmüştür. Çünkü çalışmada katılımcıların dünyaya bakış açıları ve yaşamları içerisinde karşılaştıkları bazı durumlara karşı takındıkları tavırlar ele alınmıştır.

Nitel araştırmanın temel özelliğinin, bireylerin gerçeği nasıl inşa ettikleri üzerine yoğunlaşması olarak betimleyen Merriam (2023), temel nitel araştırma desende de bu inşa

sürecinin fenomenler üzerinden oluşturulduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada da ele alınan fenomen, yine katılımcıların yaşantıları, deneyimleri ve bakış açıların üzerinden ilerlemektedir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ve Eskişehir illerindeki birer devlet üniversitesinde öğrenim gören 4. sınıf düzeyindeki Sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışma grubu içerisinde 20 katılımcı yer almaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri arasında yer alan ölçüt örnekleme tercih edilmiştir.

Ölçüt örnekleme deseninin tercih edilmesinin sebebi bu desenin daha öncesinde belirlenmiş olan birtakım ölçütlerin ilgili durumlar üzerinden çalışmaya imkan sağlamasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Belirtilen özellik, desenin tercihi noktasında öne çıkmaktadır.

Çalışma grubunun belirlenmesi amacıyla birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiş ve bu çalışmalar sonucunda bazı verilere ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre hem çalışma grubunun kültürel okuryazarlık düzeyleri hesaplanmış hem de bazı katılımcı bilgilerine ulaşılmıştır. 20 kişiden oluşan çalışma grubunun belirlenmesinde katılımcıların kültürel okuryazarlık düzeyleri ve bahsi geçen bireysel bilgiler etkili olmuştur. Çalışma grubu içerisinde yer alacak katılımcılar belirlendikten sonra kendileriyle e-posta yoluyla iletişime geçilmiş ancak bazı katılımcılardan ret yanıtı alınmış yahut gönderilen e-postalara dönüt yapılmamıştır. Bu durum sonrasında katılımcı grubunun belirlenmesi sürecinde daha esnek bir yol tercih edilmek durumunda kalınmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere katılımcılara ait bazı bireysel bilgilere de ulaşılmıştır. Bu bilgiler demografik bilgiler, aile yapısı, lisans eğitimi öncesine ait bilgiler, rutinler, konaklama ve maddi ihtiyaçları karşılama yolları, farklı kültürlere yönelim ve kültürel faaliyetler şeklinde sınıflandırılmıştır. Katılımcılara “demografik bilgiler” başlığı altında yaş, cinsiyet ve medeni

durum bilgileri sorulurken “aile yapısı” başlığında ise anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, hissedilen sosyo-ekonomik düzey, aile tipi ve kardeş sayısına ait bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların lisans öncesindeki yaşamlarına ait bilgiler elde etmeyi amaçlayan “lisans eğitimi öncesine ait bilgiler” başlığında ise katılımcıların şahsi oda sahipliği, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimi türü ve farklı illerde ikamet durumları sorulmuştur. Buna ek olarak katılımcılara genel rutinlerine ait sorular da yöneltilmiştir. “Rutinler” başlığı altında sorulan bu sorular ile bayram tatilini nasıl değerlendirdiklerine, sosyal medyada geçirilen süreye, sosyal medyada tüketilen içerik türü yönelimlerine, Erasmus deneyimlerine, yurtdışı seyahat deneyimlerine ve yurtiçi seyahat deneyimlerine ait bilgilere ulaşılmak istenmiştir. Buna ek olarak katılımcıların lisans öğrenim sürecinde konaklama ihtiyacını nasıl giderdikleri ve maddi ihtiyaçlarını karşılama noktasında nasıl bir yol izlediklerinin sorulduğu “lisans öğrenimi” başlığı da çalışma grubunun özellikleri arasında yer almaktadır. Ayrıca katılımcılara farklı kültürlerle ait yönelimlerine dair sorular da sorulmuştur. Farklı kültürlerle karşılaşıldığındaki hissiyatlar ve farklı kültürlerle karşılaşılan ortamlara ait olan bu sorular “farklı kültürlerle yönelim” başlığı altında yer almıştır. Son olarak ise “kültürel faaliyetler” başlığı altında katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Bu başlık altında müze ve ören yeri gezip gezmedikleri, MüzeKart’a sahip olup olmadıkları, takip ettikleri herhangi bir süreli yayın bulunup bulunmadığı ve keyif alarak katıldıkları kültürel faaliyetler sorulmuştur.

Yukarıda da belirtildiği üzere katılımcıların kültürel okuryazarlık düzeylerine ait bilgilere ulaşılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde temel etken olan kültürel okuryazarlık düzeylerinin puan aralığı şu şekildedir:

- Düşük düzey kültürel okuryazarlık: 30-69 puan
- Orta düzey kültürel okuryazarlık: 70-109 puan
- Yüksek düzey kültürel okuryazarlık: 110-150 puan

Katılımcıların kültürel okuryazarlık düzeylerine ait bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Kültürel Okuryazarlık Düzeylerine Göre Dağılımı

Kültürel Okuryazarlık Düzeyi	Katılımcılar	f	%
Yüksek	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16	16	80
Orta	K17, K18, K19	3	15
Düşük	K20	1	5

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde katılımcılar arasında dengeli bir dağılımın bulunmadığı gözlemlenmektedir. Bulguların bu şekilde ortaya çıkmasında katılımcıların gönüllü katılım noktasındaki olumsuz dönütleri etken olmuştur. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların yüksek, orta ve düşük düzeyler için dengeli dağılımı hedeflenmişse de bu noktada başarılı olunamamıştır. Bu sebeple yüksek kültürel okuryazarlık düzeyine sahip katılımcılara (f=16) daha sık rastlanmaktadır. Buna ek olarak, orta düzey kültürel okuryazarlık düzeyine sahip katılımcıların (f=3) da çalışma grubu içerisinde %15’lik bir bölümü kapsadığı görülmektedir. Düşük kültürel okuryazarlık düzeyine sahip tek katılımcı olan K20 ise aslında orta düzey kültürel okuryazarlık düzeyinde bulunmakta olup düşük kültürel okuryazarlık düzeyine dahil edilmiştir. Gönüllü katılım gösteren orta düzey kültürel okuryazarlık düzeyindeki katılımcılar arasında düşük düzey kültürel okuryazarlık düzeyine en yakın puandaki katılımcı olarak yer almaktadır. Bu sebeple düşük kültürel okuryazarlık düzeyini temsil etmesi amacıyla bir alt düzeye taşınmıştır.

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların kültürel okuryazarlık düzeyleri Tablo 1’de verilmiştir. Çalışma grubunun özelliklerine ait veriler ise aşağıda başlıklar halinde sıralanacaktır. Başlıkların içeriğinde oluşturulan tablolarda kültürel okuryazarlık düzeylerine göre dağılım yapılmamış, tüm düzeyler tek tablo içerisinde betimlenmiştir. Burada amaç, bütünsel bir inceleme imkânı sağlamaktır.

3.2.1. Demografik Bilgiler

Çalışma grubunda yer alacak katılımcıları belirlemek için sorulan sorular arasında ilk olarak “demografik bilgiler” başlığı yer almaktadır. Bu başlık kapsamında katılımcıların yaş, cinsiyet ve medeni durumlarına ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2.

Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum
K1	Kadın	21	Bekâr
K2	Kadın	23	Bekâr
K3	Kadın	22	Bekâr
K4	Erkek	21	Bekâr
K5	Kadın	53	Evli
K6	Kadın	23	Bekâr
K7	Erkek	24	Bekâr
K8	Erkek	21	Bekâr
K9	Erkek	22	Bekâr
K10	Erkek	23	Bekâr
K11	Kadın	21	Bekâr
K12	Kadın	25	Bekâr
K13	Erkek	22	Bekâr
K14	Erkek	23	Bekâr
K15	Kadın	23	Bekâr
K16	Kadın	22	Bekâr
K17	Kadın	23	Bekâr
K18	Kadın	22	Bekâr
K19	Kadın	23	Bekâr
K20	Erkek	21	Bekâr

Tablo 2’deki verilere bakıldığında katılımcıların 12’sini kadınların, 8’ini ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Buna ek olarak katılımcıların yaş grubunun çoğunlukla 21-24 yaş aralığı arasında değiştiği, yalnızca K5’in bu yaş aralığı dışında kaldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca yine katılımcıların çoğunluğunun medeni durumu bekâr olarak belirtilmekteyken K5’in evli olduğu görülmektedir.

3.2.2. Aile Yapısı

Çalışma grubunda yer alacak katılımcıları belirlemek için sorulan sorular arasında “aile yapısı” başlığı da yer almaktadır. Bu başlıkta katılımcıların anne eğitim bilgileri, baba eğitim bilgileri, hissedilen sosyo-ekonomik düzey, aile tipi ve kardeş sayısına ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.

Çalışma Grubunun Aile Bilgileri

Katılımcı No	Anne Eğitim Düzeyi	Baba Eğitim Düzeyi	Sosyo-Ekonomik Düzey	Aile Tipi	Kardeş Sayısı
K1	Ortaokul	Ortaokul	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K2	Lisans	Lisansüstü	Orta	Çekirdek aile	3 kardeş
K3	Ortaokul	Ortaokul	Orta	Çekirdek aile	3+ kardeş
K4	İlkokul	İlkokul	Düşük	Çekirdek aile	2 kardeş
K5	İlkokul	İlkokul	Yüksek	Geniş aile	3+ kardeş
K6	Lise	Ortaokul	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K7	Ortaokul	Ortaokul	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K8	Lisans	Lisans	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K9	İlkokul	Lise	Orta	Çekirdek aile	3 kardeş
K10	Lise	Lise	Orta	Çekirdek aile	3+ kardeş
K11	Lisans	Lisans	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K12	İlkokul	Lisansüstü	Orta	Çekirdek aile	3 kardeş
K13	İlkokul	İlkokul	Orta	Geniş aile	3+ kardeş
K14	Ortaokul	Ortaokul	Orta	Çekirdek aile	Tek çocuğum
K15	Lise	İlkokul	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K16	Ortaokul	Ortaokul	Orta	Çekirdek aile	3+ kardeş
K17	Lise	Lise	Orta	Geniş aile	2 kardeş
K18	Lise	Lise	Orta	Geniş aile	3+ kardeş
K19	Ortaokul	Lise	Orta	Çekirdek aile	2 kardeş
K20	İlkokul	İlkokul	Orta	Çekirdek aile	3 kardeş

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların “aile yapısı” altındaki sorulara ait bulguları yer almaktadır. Katılımcıların anne eğitim düzeyleri incelendiğinde bulguların ilkokul (f=6), ortaokul (f=6) ve lise düzeylerinde (f=5) yoğunlaştığı ve bu düzeyler arasında dengeli bir dağılım sağlandığı görülmektedir. Buna ek olarak üç katılımcının anne eğitim düzeyinin lisans düzeyinde olduğu gözlemlenirken lisansüstü düzeyde bulguya rastlanamamaktadır.

Tablo 3 doğrultusunda katılımcıların baba eğitim düzeyi incelendiğinde bulguların anne eğitim düzeyiyle benzerlik gösterdiği gözlemlenmektedir. Katılımcıların baba eğitim düzeylerinin ilkök (f=5), ortaokul (f=6) ve lise düzeylerinde (f=5) yoğunlaştığı ve bu düzeyler arasında dengeli bir dağılım sağlandığı görülmektedir. Öte yandan, baba eğitim düzeyleri incelendiğinde lisans (f=2) ve lisansüstü düzeyde (f=2) eğitim düzeylerine de rastlanmaktadır.

Tablo 3'e göre anne eğitim düzeyleri ve baba eğitim düzeylerini birlikte incelemek de mümkündür. Buna göre, aynı düzeyde eğitim alan ebeveynlerin (f=14) daha sıklıkta olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitim düzeyi anne eğitim düzeyinden fazla olan katılımcı sayısı dört iken anne eğitim düzeyi baba eğitim düzeyinden daha fazla olan katılımcı sayısı yalnızca ikidir.

“Aile Yapısı” başlığı altında katılımcıların hissedilen sosyo-ekonomik düzeylerinde dair soru da sorulmuştur. Bu sebeple Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların hissedilen sosyo-ekonomik düzeylerine ilişkin bulgulara da ulaşmak mümkündür. Veriler incelendiğinde hissedilen sosyo-ekonomik düzeyleri orta düzey olan katılımcıların (f=18) çoğunlukta olduğu görülmektedir. Buna ek olarak hissedilen sosyo-ekonomik düzeyleri düşük (f=1) ve yüksek (f=1) olan katılımcılar da bulunmaktadır.

Tablo 3'e göre katılımcıların yetiştikleri aile tipine dair bulgular da yer almaktadır. Buna göre, çekirdek aile tipinde (f=16) yetişen katılımcılara daha sık rastlanırken geniş aile tipinde (f=4) yetişen katılımcılar da yer almaktadır.

“Aile Yapısı” başlığı altında sorulan sorulardan biri de katılımcıların kardeş sayılarıdır. Tablo 3 incelendiğinde iki kardeş (f=9) olan katılımcıların daha sık olduğu görülmektedir. Buna ek olarak üç kardeş olan (f=4) katılımcılar yer alırken üç kardeşten fazla (f=6) katılımcılar da bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılar arasında tek çocuk (f=1) olduğu belirten katılımcı da yer almaktadır.

3.2.3. Lisans Eğitimi Öncesine Ait Bilgiler

Katılımcıların lisans öncesindeki yaşamlarına ait bilgiler elde etmeyi amaçlayan “lisans eğitimi öncesine ait bilgiler” başlığında katılımcıların şahsi oda sahipliği, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimi türü ve farklı illerde ikamet durumları sorulmuştur.

Tablo 4.

Çalışma Grubunun Lisans Eğitimi Öncesine Ait Bilgiler

Katılımcı No	Şahsi Oda Sahipliği	Yerleşim Birimi Türü	Farklı İllerde İkamet
K1	Şahsi odaya sahip değil	Büyükşehir	Hayır
K2	Şahsi odaya sahip değil	Büyükşehir	Evet
K3	Şahsi odaya sahip	İlçe	Hayır
K4	Şahsi odaya sahip değil	Büyükşehir	Hayır
K5	Şahsi odaya sahip	Büyükşehir	Hayır
K6	Şahsi odaya sahip	Büyükşehir	Hayır
K7	Şahsi odaya sahip	İlçe	Hayır
K8	Şahsi odaya sahip	Şehir	Evet
K9	Şahsi odaya sahip	Köy	Hayır
K10	Şahsi odaya sahip	Büyükşehir	Evet
K11	Şahsi odaya sahip	Büyükşehir	Hayır
K12	Şahsi odaya sahip	Büyükşehir	Evet
K13	Şahsi odaya sahip değil	İlçe	Hayır
K14	Şahsi odaya sahip	Metropol	Hayır
K15	Şahsi odaya sahip değil	İlçe	Hayır
K16	Şahsi odaya sahip değil	Büyükşehir	Hayır
K17	Şahsi odaya sahip değil	Büyükşehir	Hayır
K18	Şahsi odaya sahip	Köy	Hayır
K19	Şahsi odaya sahip	İlçe	Hayır
K20	Şahsi odaya sahip değil	Büyükşehir	Hayır

Tablo 4 incelendiğinde lisans eğitimi öncesinde şahsi odaya sahip katılımcıların (f=12) daha sıklıkta olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim yeri türüne bakıldığında yaşamlarını büyükşehir (f=11) içerisinde geçirenlere daha sık rastlanmaktadır. Buna ek olarak ilçe (f=5) ve köyde (f=2) yetişen katılımcılarla birlikte yaşamlarının çoğunluğunu metropol (f=1) ve şehirde (f=1) geçiren katılımcılar da gözlemlenmektedir. Ayrıca “lisans eğitimi öncesine ait bilgiler” başlığı altında katılımcıların ailelerinin iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet edip etmedikleri de sorulmuştur. Buna göre, farklı illerde ikamet etmeyenlerin (f=16) daha sıklıkta olduğu görülmektedir.

3.2.4. Rutinler

Çalışma grubunda yer alacak katılımcıları belirlemek için sorulan soruların oluşturduğu başlıklardan biri de “rutinler” başlığıdır. Bu başlık kapsamında katılımcılara sosyal medyada günlük ne kadar zaman geçirdikleri, sosyal medyayı kullanırken en çok hangi tür içerikleri tükettikleri, yaşamları boyunca Erasmus vb. değişim programlarına dair deneyimleri olup olmadığı, yaşamları boyunca yurtdışına çıkıp çıkmadıkları, yurtdışında kaç ili gezdirdikleri ve bayram tatillerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur.

Tablo 5.

Çalışma Grubunun Sosyal Medya Tüketim Rutinlerine Ait Bilgiler

Katılımcı No	Sosyal Medya Tüketim Süresi	Sosyal Medya Tüketilen İçerik Türü
K1	3-5 saat	Eğlence içerikleri
K2	1-3 saat	Eğlence içerikleri
K3	1-3 saat	Eğlence içerikleri
K4	0-1 saat	Siyasi içerikler
K5	1-3 saat	Eğitim içerikleri
K6	5 saat üzeri	Eğitim içerikleri
K7	1-3 saat	Eğlence içerikleri
K8	3-5 saat	Eğlence içerikleri
K9	3-5 saat	Spor içerikleri
K10	3-5 saat	Eğlence içerikleri
K11	1-3 saat	Eğlence içerikleri
K12	0-1 saat	Spor içerikleri
K13	1-3 saat	Eğlence içerikleri
K14	3-5 saat	Siyasi içerikler
K15	5 saat üzeri	Eğlence içerikleri
K16	3-5 saat	Eğlence içerikleri
K17	3-5 saat	Eğlence içerikleri
K18	5 saat üzeri	Eğitim içerikleri
K19	5 saat üzeri	Eğlence içerikleri
K20	3-5 saat	Diğer: Felsefi içerikler

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların sosyal medya tüketim rutinlerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre katılımcılar arasında sosyal medya tüketimi 3-5 saat (f=8) olanların daha sıklıkta olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılar arasında sosyal tüketimi 1-3 saat olan (f=6), 5 saat ve üzeri olan (f=4) ve 0-1 saat olan (f=2) katılımcılar da yer almaktadır.

Katılımcıların tükettikleri sosyal medya içeriği türlerine bakıldığında da eğlence içerikleri (f=12) tüketen katılımcıların daha sık olduğu gözlemlenmektedir.

“Rutinler” başlığı altında ayrıca katılımcıların bayram tatili tercihlerine ait soru da sorulmuştur. Katılımcıların bayram tatillerine ait rutinler, Tablo 6 üzerinde betimlenmiştir.

Tablo 6.

Çalışma Grubunun Bayram Tatili Rutinlerine Ait Bilgiler

Katılımcı No	Bayram Tatili Tercihleri
K1	Akraba ziyaretleri
K2	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, arkadaş buluşmalarıyla, seyahat ederek
K3	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, arkadaş buluşmalarıyla
K4	Aile evinde
K5	Aile evinde, seyahat ederek
K6	Akraba ziyaretleriyle
K7	Aile evinde
K8	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, seyahat ederek
K9	Akraba ziyaretleriyle
K10	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, arkadaş buluşmalarıyla
K11	Akraba ziyaretleriyle
K12	Akraba ziyaretleriyle
K13	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, arkadaş buluşmalarıyla
K14	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, arkadaş buluşmalarıyla, seyahat ederek
K15	Akraba ziyaretleriyle
K16	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle
K17	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle
K18	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle, arkadaş buluşmalarıyla
K19	Aile evinde
K20	Aile evinde, akraba ziyaretleriyle

“Rutinler” başlığı altında sorulan sorular arasında katılımcıların yurtiçi ve yurtdışı seyahat deneyimleri de yer almaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan bulgular Tablo 7 üzerinde betimlenmiştir.

Tablo 7.

Çalışma Grubunun Yurtiçi/Yurtdışı Deneyimlerine Ait Bilgiler

Katılımcı No	Değişim Programı Deneyimi	Yurtdışı Deneyimi	Yurtiçinde Gezilen İl Sayısı
K1	Hayır	Hayır	5-20 il
K2	Hayır	Hayır	20-40 il
K3	Hayır	Hayır	0-5 il
K4	Hayır	Hayır	0-5 il

K5	Hayır	Evet	5-20 il
K6	Hayır	Hayır	5-20 il
K7	Hayır	Hayır	0-5 il
K8	Hayır	Hayır	5-20 il
K9	Hayır	Hayır	5-20 il
K10	Evet	Evet	5-20 il
K11	Hayır	Hayır	5-20 il
K12	Hayır	Evet	5-20 il
K13	Hayır	Hayır	0-5 il
K14	Hayır	Hayır	5-20 il
K15	Evet	Evet	5-20 il
K16	Hayır	Hayır	0-5 il
K17	Hayır	Evet	0-5 il
K18	Hayır	Hayır	0-5 il
K19	Hayır	Hayır	5-20 il
K20	Hayır	Hayır	0-5 il

Tablo 7 incelendiğinde değişim programı deneyimine sahip olmayan katılımcılara (f=18) daha sık rastlanmaktadır. Ayrıca yurtdışı deneyimi bulunmayan katılımcıların (f=15), yurtdışı deneyimi bulunan katılımcılara göre (f=5) daha çok olduğu görülmektedir. Buna ek olarak katılımcıların yurtiçinde kaç il gezdikleri incelendiğinde 5-20 il (f=11) gezmiş katılımcıların daha sık olduğuna rastlanmaktadır.

3.2.5. Konaklama ve Maddi İhtiyaçları Karşılama Yolları

Katılımcıların lisans öğrenimine dair bilgiler elde etmeyi amaçlayan bu başlıkta katılımcılara lisans öğrenim süreçlerinde konaklama ihtiyaçlarını nasıl giderdikleri ve maddi ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları sorulmuştur.

Tablo 8.

Çalışma Grubunun Konaklama ve Maddi İhtiyaçlarını Karşılama Yollarına Ait Bilgiler

Katılımcı No	Konaklama İhtiyacının Karşılanması	Maddi İhtiyaçların Karşılanması
K1	Aile evi	Öğrenim kredisi
K2	Aile evi	Öğrenim kredisi, aile fertlerinin desteği
K3	Özel yurt	Burs, aile fertlerinin desteği
K4	Devlet yurdu	Öğrenim kredisi
K5	Eş	Aile fertlerinin desteği
K6	Aile evi	Burs, aile fertlerinin desteği
K7	Öğrenci evi (toplu)	Aile fertlerinin desteği, akraba desteği

K8	Aile evi	Burs, aile fertlerinin desteği
K9	Öğrenci evi (toplu), devlet yurdu	Burs, öğrenim kredisi, aile fertlerinin desteği
K10	Aile evi	Burs, aile fertlerinin desteği, işte çalışma
K11	Özel yurt	Aile fertlerinin desteği
K12	Devlet yurdu	Burs
K13	Devlet yurdu	Burs, aile fertlerinin desteği, akraba desteği
K14	Öğrenci evi (toplu), öğrenci evi (tek), devlet yurdu	Burs, aile fertlerinin desteği, akraba desteği
K15	Öğrenci evi (toplu), özel yurt	Burs, aile fertlerinin desteği, işte çalışma
K16	Aile evi	Öğrenim kredisi, aile fertlerinin desteği
K17	Öğrenci evi (tek)	İşte çalışma
K18	Aile evi, akrabada konaklama, günübirlik seyahat	Aile fertlerinin desteği
K19	Devlet yurdu	Burs, aile fertlerinin desteği
K20	Aile evi	Burs, aile fertlerinin desteği

Tablo 8 incelendiğinde katılımcılar arasında konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak sağlayanların (f=8) daha sıklıkta olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, katılımcılar arasında konaklama ihtiyacını devlet yurdunda (f=6) ve özel yurttan (f=3) kalarak sağlayanlar olduğu gibi öğrenci evine tek başına çıkan (f=2) ve öğrenci evine arkadaşlarıyla çıkan (f=4) katılımcılar da yer almaktadır.

Tablo 8'e bakıldığında katılımcıların lisans öğrenimi süresince maddi ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarına dair veriler de yer almaktadır. Bu verilere göre maddi ihtiyaçlarını aile fertlerinin maddi desteği yoluyla sağlayan katılımcılara (f=16) daha sık rastlanmaktadır. Buna ek olarak, katılımcılar arasında maddi ihtiyaçlarını burs alarak (f=11) ve öğrenim kredisi alarak (f=5) sağlayanlara da rastlanmaktadır. Ayrıca katılımcıların akraba desteği (f=3) ve işte çalışma (f=3) yoluyla da maddi ihtiyaçlarını karşıladıkları görülmektedir.

3.2.6. Farklı Kültürlere Yönelim

“Farklı kültürlere yönelim” başlığı, çalışma grubunda yer alacak katılımcıları belirlemek amacıyla sorulan soruların oluşturduğu başlıklardan bir başkasıdır. Bu başlık kapsamı

içerisinde katılımcılara “Farklı kültürlerle karşılaştığınızda neler hissedersiniz?” ve “Farklı kültürlerle daha çok hangi ortam ve koşullarda karşılaştığınızı düşünüyorsunuz (düğün, arkadaş ortamı vb.)?” soruları yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar doğrultusunda Tablo 9 oluşturulmuştur.

Tablo 9.

Çalışma Grubunun Kültürel Etkileşime Dair Görüşleri

Katılımcı No	Kültürel Etkileşim Anında Hisler	Kültürel Tanışma Ortamları
K1	Kültürü öğrenme çabası, heyecan	Arkadaş ortamı
K2	Sıcakkanlı, meraklı, düşünceli, kültürü tanıma arzusu	Okul ortamı, sosyal sorumluluk projesi, kurs ortamı
K3	Heyecan, mutluluk	Yurt ortamı
K4	Yabancılık çekme, dışlanma	Seyahat, yurt ortamı, okul ortamı
K5	Saygı	Seyahat
K6	Duygudaşlık	Düğün, okul ortamı
K7	Memnuniyet	Arkadaş ortamı
K8	Meraklı	Düğün, okul ortamı
K9	Şaşırma, anlayış gösterme, uyum sağlama çabası	Sosyal alanlar, okul ortamı
K10	Meraklı	Sosyal medya
K11	Meraklı	Sosyal alanlar
K12	Meraklı, ilgili	Arkadaş ortamı
K13	Yabancılık çekme, uyum sağlama çabası	Seyahat
K14	Hoşgörü, saygı	Okul ortamı, kurs ortamı
K15	Mutluluk, kültürlerarası farkındalık	Düğün, akraba ziyareti, arkadaş ortamı, seyahat
K16	Heyecan, meraklı	Okul ortamı, seyahat
K17	Meraklı	Seyahat
K18	Yabancılık çekme, adaptasyon	Düğün, okul ortamı, sosyal alanlar
K19	Zorlanma, adaptasyon	Düğün
K20	Dile ilgi, kültürel ilgisizlik	Seyahat

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların kültürel etkileşim anında merak (f=7) hissine sahip olduklarına daha sık rastlanmaktadır. Ayrıca katılımcıların kültürel etkileşim anında yabancılık çekme (f=3), heyecan (f=3), uyum sağlama çabası (f=2), saygı (f=2), mutluluk (f=2) ve adaptasyon (f=2) hislerini yaşadıkları da görülmektedir.

Tablo 9 doğrultusunda katılımcıların kültürel tanışma ortamlarına dair görüşlerine bakıldığında okul ortamının (f=8) daha sık tekrar ettiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların

seyahat esnasında (f=7), düğünlerde (f=5), arkadaş ortamında (f=4), sosyal alanlarda (f=3), yurt ortamında (f=2) ve kurs ortamında (f=2) da kültürel tanışma gerçekleştirdiği vurgulanmaktadır.

3.2.7. Kültürel Faaliyetler

Çalışma grubunda yer alacak katılımcıları belirlemek amacıyla sorulan soruların oluşturduğu başlıklardan bir diğeri “kültürel faaliyetler” başlığıdır. Bu başlık kapsamında katılımcılara katılımcılara müze/ölen yeri gezip gezmedikleri, MüzeKart’a sahip olup olmadıkları, herhangi bir süreli yayın takip edip etmedikleri ve devlet tarafından kültür-sanat faaliyetlerine katılım noktasında lisans öğrencilerine destek verilmesinin ilgilerini çekip çekmeyeceği sorulmuştur.

Tablo 10.

Çalışma Grubunun Kültürel Faaliyetlere Yönelimlerine Ait Bilgiler

Katılımcı No	Müze/Ören Yeri Gezisi	MüzeKart Sahipliği	Süreli Yayın Takibi	Devlet Desteğine İlgi
K1	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K2	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K3	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K4	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K5	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K6	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K7	Geziyorum	Sahip değilim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K8	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K9	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K10	Gezmiyorum	Sahip değilim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K11	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K12	Geziyorum	Sahip değilim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K13	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K14	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K15	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K16	Geziyorum	Sahibim	Takip ediyorum	İlgiliyim
K17	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgili değilim
K18	Geziyorum	Sahibim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K19	Geziyorum	Sahip değilim	Takip etmiyorum	İlgiliyim
K20	Gezmiyorum	Sahip değilim	Takip etmiyorum	İlgiliyim

Tablo 10 incelendiğinde katılımcılar arasında müze/ören yeri gezenlere (f=18) daha sık rastlanmaktadır. Ancak yalnızca 15 katılımcının MüzeKart’a sahip olduğu görülmektedir. MüzeKart’a sahip katılımcıların tamamının müze/ören yeri gezdiği (f=15) görülmekte olup müze/ören yeri gezdiği halde MüzeKart’a sahip olmayan katılımcılara da (f=3) rastlanmaktadır.

Tablo 10 doğrultusunda katılımcıların süreli yayın alışkanlıklarına dair verilere de rastlanmaktadır. Buna göre süreli yayın takip etmeyen katılımcıların (f=12) daha sıklıkta olduğu görülmektedir. Süreli yayın takip eden katılımcıların (f=8) tamamının aynı zamanda müze/ören yeri ziyaret eden katılımcılar olduğu da gözlemlenmektedir. Bununla birlikte müze/ören yeri gezdiği halde süreli yayın takip etmeyen katılımcıların (f=10) varlığı da mevcuttur. Ayrıca K10 ve K20’nin hem müze/ören yeri gezme, hem MüzeKart sahipliği hem de süreli yayın takibi konularında olumsuz görüş belirttikleri de rastlanan bulgular arasındadır.

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların devlet desteğine bakış açılarına ilişkin veriler de yer almaktadır. “Devlet tarafından lisans öğrencilerine kültür-sanat faaliyetlerinde bulunabilmeleri için destek verilmesi ilginizi çeker mi?” şeklinde yöneltilen soruya ilgili (f=19) olduğunu belirten katılımcıların daha sıklıkta olduğu görülmektedir. Olumsuz yönde görüş belirten tek katılımcının ise K17 olduğu gözlemlenmektedir.

“Kültürel faaliyetler” başlığı altında katılımcılara keyif alarak katıldıkları kültürel faaliyetler de sorulmuştur. Verilen yanıtlar, Tablo 11 üzerinde işlenmiştir.

Tablo 11.

Çalışma Grubunun Keyif Alarak Katıldığı Kültürel Faaliyetler

Katılımcı No	Kültürel Faaliyetler
K1	Tiyatro, sinema, konser, kitap fuarı
K2	Müze gezisi, kültür evi gezisi
K3	Tiyatro, müze gezisi
K4	Müze gezisi
K5	-

K6	Müze gezisi
K7	Düğün
K8	Müze gezisi, ören yeri gezisi
K9	Milli bayramlar, müze gezisi
K10	Sosyal topluluklara katılma, müzik dinleme
K11	Sinema, tiyatro
K12	Düğün
K13	Müze gezisi, seyahat
K14	Müze gezisi
K15	Tiyatro, sinema
K16	Düğün
K17	-
K18	Düğün
K19	Müze gezisi, ören yeri gezisi
K20	Mevsimsel aktivite

Tablo 11 incelendiğine katılımcıların keyif alarak katıldıkları kültürel faaliyetler arasında müze gezisine (f=9) daha sık rastlanmaktadır. Ayrıca katılımcıların keyif alarak katıldıkları kültürel faaliyetler arasında tiyatro (f=4), sinema (f=3), düğün (f=4) ve ören yeri gezisi (f=2) aktiviteleri de yer almaktadır. Çalışma grubu içerisinde K5 ve K17'nin herhangi bir kültürel faaliyet belirtmedikleri de görülmektedir.

3.2.8. Çalışma Grubunun Betimlemesi

Bu bölümde çalışma grubunun katılımcı bazlı betimlemesi yapılacaktır.

Çalışma grubunun betimlemesinde sıralama olarak katılımcı numaraları takip edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen soruların yer aldığı uygulama ölçeği EK-4'te belirtilmektedir.

K1'in yüksek kültürel okuryazarlığa sahip olduğu tespit edilmiştir. A üniversitesinde okumaktadır. 21 yaşında bir kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne ve babasını ortaokul mezunudur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta düzey olarak belirtmiştir. Çekirdek ailede yetiştiğini belirten katılımcı iki kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmadığını söylemiştir. Ayrıca katılımcının, lisans öğrenimi öncesinde yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi büyükşehirdir. Buna ek olarak aile iş durumu vb. sebeplerle

farklı illerde yaşamak durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle zaman geçiren katılımcı en çok eğlence içeriklerini tüketmektedir. Ayrıca katılımcı, bayram tatillerini akraba ziyaretleri gerçekleştirerek geçirdiğini belirtmektedir. Öte yandan yurtiçi ve yurtdışı deneyimleri incelendiğinde katılımcının herhangi bir yurtdışı ve değişim programı deneyimi yaşamadığı, yurtiçinde ise 5-20 il gezdiği görülmektedir. Lisans öğrenimi sürecinde konaklama ihtiyacını aile evi yoluyla karşılayan katılımcı, maddi ihtiyaçlarını ise öğrenim kredisi yoluyla karşılamaktadır. Farklı kültürlerle etkileşim sürecinde kültürü öğrenme çabası ve heyecan hislerine sahip olan katılımcı, çoğunlukla arkadaş ortamlarında kültürel tanışmalar gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Kültürel faaliyet yönelimleri incelendiğinde ise katılımcının müze/ören yeri gezilerini gerçekleştirdiği, MüzeKart'a sahip olduğu ve takip ettiğini bir süreli yayın olduğu görülmektedir. Buna ek olarak kültürel faaliyetler noktasında devlet desteği verilmesinin ilgisini çekeceğini belirtmektedir. Katılımcının kültürel faaliyetler noktasında tiyatro, sinema, konser ve kitap fuarı etkinliklerine katılmaktan keyif aldığı görülmektedir.

K2'nin yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahip olduğu saptanmıştır. A üniversitesinde okumaktadır. 23 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Annesi lisans eğitim düzeyine sahipken babası lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta düzey olarak belirtmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup 3 kardeşidir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odası olmamıştır. Lisans öğrenimi öncesi yaşamını en uzun süreyle büyükşehir yerleşim tipinde geçirmiştir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalmıştır. Sosyal medya 1-3 saat zaman geçiren katılımcı, daha çok eğlence içeriklerini tükettiğini belirtmiştir. Bayram tatillerini ise aile evinde geçirerek, akraba ziyaretleri gerçekleştirerek, arkadaşlarıyla buluşarak ve seyahat ederek geçirmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı deneyimleri incelendiğinde ise 20-40 il gezdiği görülmektedir. Bununla birlikte herhangi bir yurtdışı ve değişim programı deneyimi yaşamamıştır. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını aile evi yoluyla gidermiş,

maddi ihtiyaçlarını ise öğrenim kredisi yoluyla ve aile fertlerinin desteğiyle karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında sıcakkanlı, meraklı ve düşünceli olduğunu belirten katılımcı, bu etkileşim sürecinde kültürü tanıtma arzusu içine girdiğini de ayrıca ifade etmiştir. Buna ek olarak farklı kültürlerle okul ortamı, sosyal sorumluluk projesi ve kurs ortamlarında tanıştığını belirtmiştir. Müze/ren yerlerini gezdiğini belirten katılımcı, MüzeKart'a sahiptir. Ayrıca süreli yayın da takip etmektedir. Buna ek olarak kültürel faaliyetler noktasında devlet desteği verilmesinin ilgisini çekeceğini belirtmektedir. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında müze gezisi ve kültür evi gezileri yer almaktadır.

K3 yüksek kültürel okuryazarlık düzeyine sahiptir. A niversitesinde okumaktadır. 22 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne ve babasının eğitim düzeyi ortaokuldur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey olarak orta düzeyi ifade etmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişen katılımcı, 2 kardeştir. Lisans ğrenimi öncesindeki yaşamında şahsi odası olmuştur. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü ilçedir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumu olmamıştır. Sosyal medyada 1-3 saat süreyle vakit geçirdiğini belirten katılımcı, eğlence içeriklerini daha çoğunlukta kullanmaktadır. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek, akraba ziyaretleri gerçekleştirerek ve arkadaşlarıyla buluşarak geçirmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı deneyimleri incelendiğinde ise katılımcının 0-5 il gezdıği, herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyime sahip olmadığı görülmektedir. Lisans ğrenimi esnasında konaklama ihtiyaını özel yurt aracılığıyla karşılayan katılımcı, maddi ihtiyaçlarını ise burs alarak ve aile fertlerinin desteği yoluyla karşılamıştır. Farklı kültürlerle etkileşim anında heyecan ve mutluluk hislerine sahip olduğu ifade edilmektedir. Kültürel tanışma ortamları olarak ise yurt ortamlarını belirtmiştir. Müze/ren yeri gezen ve MüzeKart sahibi olan katılımcı, aynı zamanda süreli yayın da takip ettiğini söylemiştir. Devletin kültürel faaliyetlere destek vermesine de ilgi duymaktadır. Katılarak keyif aldığı kültürel faaliyetler arasına ise tiyatro ve müze gezisi bulunmaktadır.

K4 yüksek kültürel okuryazarlık düzeyine sahiptir. A üniversitesine okumaktadır. 21 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi ilkokuldur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey düşük olarak ifade edilmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup 2 kardeştir. Lisans öğrenimi öncesine şahsi odaya sahip olmamıştır. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü ise büyükşehirdir. Öte yandan aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illere ikamet etme durumu olmamıştır. Sosyal medyada 0-1 saat süreyle vakit geçirmektedir. Bu süre zarfında en çok siyasi içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Bununla birlikte yurtiçinde ise 0-5 il gezdiğini belirtmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını devlet yurdu aracılığıyla karşılayan katılımcı, maddi ihtiyaçlarını öğrenim kredisi yoluyla karşılamıştır. Farklı kültürlerle etkileşim anında yabancılık çekme ve dışlanma hislerine kapılan katılımcı seyahat, yurt ortamı ve okul ortamı gibi alanlarda farklı kültürlerle tanışma fırsatı bulduğunu belirtmiştir. Müze/ören yeri gezmekte olup MüzeKart sahibidir. Süreli yayın takip etmemektedir. Devletin kültürel faaliyetlere destek vermesi durumuna ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler müze gezileridir.

K5 yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. A üniversitesinde öğrenim görmektedir. 53 yaşında kadın olup medeni durumu evlidir. Çalışma grubu içerisinde medeni durumu bekâr olan tek katılımcıdır. Anne ve babasının eğitim düzeyi ilkokuldur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olarak ifade etmiştir. Geniş aile tipinde yetişen katılımcı üçten fazla kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odası olmuştur. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü büyükşehirdir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet durumu olmamıştır. Sosyal medyada 1-3 saat süreyle vakit geçirmekte olup çoğunlukla eğitim içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde ve seyahat ederek geçirmektedir. Herhangi bir değişim programı deneyimi olmamakla birlikte yurtdışı deneyimine sahiptir. Yurtiçinde ise 5-20 il gezmiştir. Lisans öğrenimi sürecinde konaklama

ihtiyacını eşiyle kalarak karşılayan katılımcı, maddi ihtiyaçlarını ise aile fertlerinin desteği yoluyla karşılamaktadır. Farklı kültürlerle etkileşim anında saygı hissine kapıldığını ve seyahat yoluyla kültürel tanışmalar gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Müze/ölen yeri gezen katılımcı, MüzeKart'a da sahiptir. Buna ek olarak süreli yayın da takip etmektedir. Devletin kültürel faaliyetlere destek vermesi noktasına da ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetlerde hiçbir şey belirtmemiştir.

K6'nın kültürel okuryazarlık düzeyi yüksek olarak saptanmıştır. A üniversitesinde öğrenim görmektedir. 23 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Annesi lise, babası ise ortaokul mezunudur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup 2 kardeşdir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmuştur. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü ise büyükşehirdir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet durumu yaşamamıştır. Sosyal medyada 5 saat üzeri zaman geçiren katılımcı, çoğunlukla eğitim içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini ise akraba ziyaretleriyle geçirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmayan katılımcı, yurtiçine 5-20 il gezmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak, maddi ihtiyaçlarını ise burs ve aile fertlerinin desteği yoluyla karşılamaktadır. Kültürel etkileşim anında duygudaşlık hissine kapılan katılımcı, kültürel tanışma ortamları olarak düğünleri ve okul ortamını belirtmiştir. Müze/ölen yeri gezileri gerçekleştirmektedir. MüzeKart'a sahiptir. Herhangi bir süreli yayın takip etmemektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler olarak müze gezilerini belirtmiştir.

K7 yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. B üniversitesinde okumaktadır. 24 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi ortaokuldur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişen katılımcı, 2 kardeşdir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odası bulunmaktadır. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü ise ilçedir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet

etmek durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 1-3 saat süreyle vakit geçirmektedir. Bu süre zarfında en çok eğlence içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimine sahip değildir. Yurtiçinde ise 0-5 il gezmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını öğrenci evinde toplu bir şekilde yaşayarak karşılamıştır. Maddi ihtiyaçlarını ise aile fertlerinin desteği ve akraba desteği yoluyla karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında memnuniyet hissi duyan katılımcı, düğün ve okul ortamlarında kültürel tanışma fırsatı bulduğunu belirtmiştir. Öte yandan müze/ören yeri gezileri de yapmaktadır ancak MüzeKart'a sahip değildir. Ayrıca takip ettiği süreli yayın da bulunmaktadır. Devletin kültürel faaliyetler noktasında desteğine ise ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler olarak düğünleri belirtmiştir. K8 yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. B üniversitesinde öğrenim görmektedir. 21 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Hem anne hem de babası üniversite mezunudur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişen katılımcı, 2 kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odası bulunmaktadır. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü ise şehirdir. Çalışma gurubu içerisinde yaşamını en uzun süreyle şehir tipi yerleşim biriminde geçiren tek katılımcıdır. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalmıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçirmektedir. Bu esnada çoğunlukla eğlence içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek, akraba ziyaretlerinde bulunarak ve seyahat ederek değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimine sahip değildir. Yurtiçinde ise 5-20 il gezme fırsatı bulmuştur. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak karşılayan katılımcı, maddi ihtiyaçlarını ise burs ve aile fertlerinin desteği yoluyla karşılamaktadır. Kültürel etkileşim anında meraklı hissetmektedir. Daha çok düğün ve okul ortamlarında kültürel tanışma fırsatı bulmaktadır. Katılımcının kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde ise müze/ören yeri gezdiği, MüzeKart'a sahip olduğu ve süreli yayın takip ettiği görülmektedir. Devlet tarafından

kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna da ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında ise müze gezisi ve ören yeri gezisi yer almaktadır.

K9 yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. Çalışmaya gönüllü katılım gösterdiği esnada %80 görme engeli bulunduğunu belirtmiştir. B üniversitesinde öğrenim görmektedir. 22 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne eğitim düzeyi ilkokul, baba eğitim düzeyi ise lise derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Çekirdek ailede yetişen katılımcı, 3 kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahiptir. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü ise köydür. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumu olmamıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçiren katılımcı, daha çok spor içerikleri tükettiğini belirtmiştir. Ayrıca bayram tatilini akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Yurtiçinde ise 5-20 il gezmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını öğrenci evine toplu bir şekilde yaşayarak ve devlet yurdunda kalarak karşılayan katılımcı, maddi ihtiyaçlarını ise burs, öğrenim kredisi ve aile fertlerinin desteği yoluyla karşılamaktadır. Kültürel etkileşim anında şaşırma, anlayış gösterme, uyum sağlama çabası hislerine sahip olan katılımcı, kültürel tanışma ortamları olarak ise sosyal alanları ve okul ortamını belirtmiştir. Katılımcının kültürel faaliyet yönelimlerine bakıldığında müze/ören yeri gezileri gerçekleştirdiği, MüzeKart'a sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte süreli yayın takip etmemektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlerin desteklenmesi konusuna da ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında milli bayramlar ve müze gezileri yer almaktadır.

K10'un kültürel okuryazarlık düzeyi yüksek olarak saptanmıştır. B üniversitesinde okumaktadır. 23 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne ve babasının eğitim düzeyi lise derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Çekirdek ailede yetişmiş olup üçten fazla kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahiptir. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü büyükşehirdir. Aile iş

durumu vb. sebeplerle farklı illere ikamet etmek durumunda kalmıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçiren katılımcı, bu esnada daha çok eğlence içeriklerini tüketmektedir. Bayram tatillerini ise aile evinde geçirerek, akraba ziyaretleri gerçekleştirerek ve arkadaşlarıyla buluşarak değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi yaşamamış olan katılımcı, yurtiçine 5-20 il gezme fırsatı bulmuştur. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak karşılamış, maddi ihtiyaçlarını ise burs, aile fertlerinin desteği ve işte çalışma yollarıyla karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında meraklı hisseden katılımcı, kültürel tanışma ortamları olarak sosyal medyayı belirtmiştir. Katılımcının kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde ise müze/ölen yeri gezisi gerçekleştirmediği, MüzeKart'a sahip olmadığı ve süreli yayın takip etmediği görülmektedir. Öte yandan devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek sağlanması konusuna ise ilgi göstermektedir. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında sosyal topluluklara katılma ve müzik dinleme vardır.

K11'in kültürel okuryazarlık düzeyi yüksek olarak belirlenmiştir. B üniversitesinde öğrenim görmektedir. 21 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi lisans derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey olarak orta düzey belirtilmiştir. Çekirdek ailede yetişmiş olup, 2 kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahiptir. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü büyükşehirdir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 1-3 saat süreyle vakit geçirmekte olup bu süre zarfında daha çok eğlence içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmayan katılımcı, yurtiçinde 5-20 il gezmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını özel yurt yoluyla sağlarken maddi ihtiyaçlarını ise aile fertlerinin desteğiyle karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında meraklı hislere kapılan katılımcı, kültürel tanışma ortamları arasında sosyal alanları görmektedir. Katılımcının kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde ise müze/ölen yeri gezileri

gerçekleştirdiği, MüzeKart'a sahip olduğu ve süreli yayın takip etmediği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek sağlanması konusuna ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında sinema ve tiyatro yer almaktadır.

K12 yüksek kültürel okuryazarlığa sahiptir. B üniversitesinde öğrenim görmektedir. 25 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne eğitim düzeyi ilköğretim derecesiyken baba eğitim düzeyi lisansüstü derecedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey orta olarak ifade edilmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup, 3 kardeşidir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahiptir. Yaşamını en uzun süreyle büyükşehir tipi yerleşim biriminde geçirmiştir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerle ikamet etme durumu olmuştur. Sosyal medya 0-1 saat süreyle vakit geçirmekte ve daha çok spor içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı deneyimleri incelendiğinde katılımcının değişim programı deneyimi yaşamadığı ancak yurtdışı deneyimi yaşadığı görülmektedir. Yurtiçinde ise 5-20 il gezme fırsatı bulmuştur. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyaçlarını devlet yurdu yoluyla sağlarken maddi ihtiyaçlarını burs yoluyla karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında meraklı ve ilgili hisseden katılımcı, arkadaş ortamında kültürel tanışma fırsatı yakalamaktadır. Katılımcının kültürel faaliyetlere dair yönelimlerine bakıldığında müze/öğren yeri gezileri gerçekleştirdiği ancak MüzeKart'a sahip olmadığı ve süreli yayın takip etmediği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ise ilgi duymaktadır. Katılımcının keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler düğünlerdir.

K13'ün yüksek kültürel okuryazarlık düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. B üniversitesinde lisans öğrenimini sürdürmektedir. 22 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi ilköğretim derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Geniş aile tipinde yetişen katılımcı, üçten fazla kardeşidir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmamıştır. Yaşamını en uzun süreyle ilçe tipi yerleşim biriminde geçirmiştir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumu

olmamıştır. Sosyal medyada 1-3 saat süreyle vakit geçirmektedir. Bu süre zarfında daha çok eğlence içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek, akraba ziyaretlerinde bulunarak ve arkadaşlarıyla buluşarak değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Yurtiçinde 0-5 il gezmiştir. Lisans öğrenimi süresince konaklama ihtiyacını devlet yurdu yoluyla, maddi ihtiyaçlarını ise burs, aile fertlerinin desteği ve akraba desteği yoluyla karşılamaktadır. Farklı kültürlerle karşılaşma durumunda yabancılık çekme ve uyum sağlama çabası hislerine sahip olan katılımcı, kültürel tanışma ortamları arasında seyahatleri saymaktadır. Kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde ise müze/özen yeri gezileri gerçekleştirdiği, MüzeKart sahibi olduğu ancak süreli yayın takip etmediği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi durumuna da ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında müze gezileri ve seyahatler yer almaktadır.

K14 yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. B üniversitesinde öğrenim görmektedir. 23 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi ortaokul derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey orta olarak belirtilmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup ailedeki tek çocuktur. Katılımcı, çalışma grubu içerisinde bu özelliği yönüyle tek örnek olarak yer almaktadır. Lisans öncesi öğrenim sürecine şahsi odası olmuştur. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü metropoldür. Çalışma grubu içerisinde yaşamını en uzun süreyle metropol tipi yerleşim biriminde geçiren tek katılımcıdır. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumu olmamıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçirmekte ve daha çok siyasi içerikler tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek, akraba ziyaretleri gerçekleştirerek, arkadaşlarıyla buluşarak ve seyahat ederek değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Yurtiçinde 5-20 il gezmiştir. Lisans öğrenimi süresince konaklama ihtiyacını öğrenci evinde toplu bir şekilde yaşayarak, öğrenci evinde tek başına yaşayarak ve devlet yurdunda kalarak; maddi ihtiyaçlarını ise burs, aile fertlerinin desteği ve

akraba desteği yollarıyla karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında hoşgörü ve saygı hislerine sahip olan katılımcı, daha çok okul ortamı ve kurs ortamlarını kültürel tanışma alanları olarak görmektedir. Kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde ise katılımcının müze/ren yeri gezileri gerçekleştirdiği, MüzeKart sahibi olduğu ve süreli yayın takip ettiği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler müze gezileridir.

K15'in kültürel okuryazarlık düzeyi yüksek olarak saptanmıştır. Lisans ğrenimini B niversitesinde sürdürmektedir. 23 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Annesi lise mezunu, babası ise ilkokul mezunudur. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak belirtmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olan katılımcı, 2 kardeştir. Lisans ğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip değildir. En uzun süreyle yaşamını srdrdğu yerleşim birimi türü ilçedir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 5 saat üzeri süreyle vakit geçirmektedir. Bu süre zarfında çoğunlukla eğlence içerikleri tüketmektedir. Bayram tatillerini akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı deneyimleri incelendiğinde katılımcının değerşim programı ve yurtdışı deneyimleri yaşadığı görülmektedir. Yurtiçinde ise 5-20 il gezme fırsatı olmuştur. Lisans ğrenimi süresince konaklama ihtiyaçlarını ğrenci evinde toplu bir şekilde yaşayarak ve özel yurttaki olarak; maddi ihtiyaçlarını ise burs, aile fertlerinin desteği ve işte çalışma yollarıyla karşılamaktadır. Kültürel etkileşim anına mutluluk ve kltrlerasarı farkındalık hislerine sahip olduğunu belirten katılımcı, kültürel tanışma ortamları arasında düğünleri, akraba ziyaretlerini, arkadaş ortamını ve seyahatleri sıralamaktadır. Kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde ise katılımcının müze/ren yeri gezileri gerçekleştirdiği ve MüzeKart'a sahip olduğu ancak süreli yayın takip etmediği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında tiyatro ve sinemaya yer vermiştir.

K16 yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. A üniversitesine öğrenim görmektedir. 22 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi ortaokul derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey orta olarak belirtilmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup üçten fazla kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmamıştır. Yaşamını en uzun süreyle büyükşehir tipi yerleşim biriminde geçirmiştir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçirmektedir. Bu süre zarfında daha çok eğlence içeriklerini tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek ve akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimine sahip değildir. Yurtiçinde ise 0-5 il gezmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak, maddi ihtiyaçlarını ise öğrenim kredisi ve aile fertlerinin desteğiyle karşılamaktadır. Kültürel etkileşim anında heyecan ve merak hislerine sahip olan katılımcı, kültürel tanışma ortamları arasında okul ortamı ve seyahatleri belirtmiştir. Müze/ören yeri gezileri gerçekleştirmektedir. MüzeKart'a sahiptir. Süreli yayın takip etmemektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler olarak düşünleri belirtmiştir.

K17 orta düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. Lisans öğrenimi öncesinde Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne göçmüştür. A üniversitesinde öğrenim görmektedir. 23 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi lise derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey orta olarak ifade edilmiştir. Geniş aile tipinde yetişen katılımcı, 2 kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmamıştır. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü büyükşehirdir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçirmektedir ve bu süre zarfında daha çok eğlence içeriklerini tüketmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek ve akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Yurtiçi ve yurtdışı deneyimleri incelendiğinde ise katılımcının değişim

programı deneyimi yaşamadığı ancak yurtdışı deneyimi yaşadığı görülmektedir. Yurtdışında ise 0-5 il gezme fırsatı olmuştur. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını öğrenci evinde tek yaşayarak, maddi ihtiyaçlarını ise işte çalışarak karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında meraklı olduğunu belirten katılımcı, kültürel tanışma ortamları arasında okul ortamını ve seyahatleri sıralamıştır. Kültürel faaliyetlere yönelimlerine bakıldığında katılımcının müze/öğren yeri gezileri gerçekleştirdiği, MüzeKart'a sahip olduğu ancak sürekli yayın takip etmediği görülmektedir. Ayrıca katılımcı, devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ilgili olmadığını belirtmektedir. Bu yönüyle çalışma grubu içerisinde tek örnek olarak görülmektedir. Katılımcı, keyif alarak katıldığı herhangi bir kültürel faaliyet belirtmemiştir.

K18'in kültürel okuryazarlık düzeyi orta düzey olarak saptanmıştır. Lisans öğrenimi için Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne göçmüştür. A üniversitesinde öğrenim görmektedir. 22 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi lise derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Geniş aile tipine yetişen katılımcı, üçten fazla kardeştir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmuştur. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü köydür. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 5 saat üzeri süreyle vakit geçirmektedir. Bu süreyi daha çok eğitim içeriklerini tüketerek değerlendirmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek, akraba ziyaretleri gerçekleştirerek ve arkadaşlarıyla buluşarak değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Yurtdışında ise 0-5 il gezmiştir. Lisans öğrenimi esnasında konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak, akrabada konaklayarak ve günübirlik seyahatler yoluyla; maddi ihtiyaçlarını ise aile fertlerinin desteğiyle karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında yabancılık çekme ve adaptasyon hislerine sahip olmaktadır. Kültürel tanışma ortamları arasında ise düğünleri, okul ortamını ve sosyal alanları sıralamıştır. Kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde müze/öğren yeri gezileri

gerçekleştirdiği, MüzeKart'a sahip olduğu ancak sürekli yayın takip etmediği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna da ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında düğünler yer almaktadır.

K19 orta düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir. B üniversitesinde öğrenim görmektedir. 23 yaşında kadın olup medeni durumu bekârdır. Anne eğitim düzeyi ortaokul, baba eğitim düzeyi ise lisedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzeyi orta olarak ifade etmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişen katılımcı, 3 kardeşidir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odası bulunmaktadır. Yaşamını en uzun süreyle ilçe tipi yerleşim biriminde geçirmiştir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmemiştir. Sosyal medyada 5 saat üzeri süreyle vakit geçirmektedir. Bu süreyi daha çok eğlence içeriklerini tüketerek değerlendirmektedir. Bayram tatillerini aile evinde geçirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Yurtiçinde ise 5-20 il gezme fırsatı bulabilmiştir. Lisans öğrenimi süresince konaklama ihtiyacını devlet yurdu yoluyla, maddi ihtiyaçlarını ise burs ve aile fertlerinin desteği ile karşılamıştır. Kültürel etkileşim anında zorlanma ve adaptasyon hislerine sahip olmaktadır. Kültürel tanışma ortamları arasında düğünleri görmektedir. Kültürel faaliyetlere yönelimleri incelendiğinde katılımcının müze/özen yeri gezileri gerçekleştirdiği ancak MüzeKart sahibi olmadığı görülmektedir. Ayrıca takip ettiği sürekli yayın da bulunmamaktadır. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi noktasında ilgi duymaktadır. Keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında müze gezisi ve özen yeri gezisi yer almaktadır.

Çalışma grubunu belirlemek amacıyla uygulanan ölçek verileri sonucunda K20'nin orta düzey kültürel okuryazarlığa sahip olduğu saptanmış ancak çalışma grubu içerisinde düşük düzey kültürel okuryazar katılımcı örneği de verebilmek adına kendisi düşük düzey kültürel okuryazar olarak kabul edilmiştir. Ölçek uygulaması yapılan katılımcılar arasında en düşük puana sahip katılımcı olması, bu noktada tercih unsuru olmuştur. A üniversitesinde öğrenim görmektedir. 21 yaşında erkek olup medeni durumu bekârdır. Anne ve baba eğitim düzeyi

ilkokul derecesindedir. Hissedilen sosyo-ekonomik düzey orta olarak ifade edilmiştir. Çekirdek aile tipinde yetişmiş olup, 3 kardeşdir. Lisans öğrenimi öncesinde şahsi odaya sahip olmamıştır. Yaşamını en uzun süreyle geçirdiği yerleşim birimi türü büyükşehirdir. Aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalmamıştır. Sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçirmektedir. Bu süre zarfında felsefi içerikler tüketmektedir. Bu yönüyle çalışma grubu içerisinde tek örnek olarak yer almaktadır. Bayram tatillerini aile evinde geçirerek ve akraba ziyaretleri gerçekleştirerek değerlendirmektedir. Herhangi bir değişim programı ve yurtdışı deneyimi bulunmamaktadır. Yurtiçinde ise 0-5 il gezmiştir. Lisans öğrenimi süresince konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak, maddi ihtiyaçlarını ise burs ve aile fertlerinin desteğiyle karşılamaktadır. Kültürel etkileşim anında dile ilgi duymakta ancak kültürel ilgisizlik yaşamaktadır. Kültürel tanışma ortamları arasında seyahatleri görmektedir. Kültürel faaliyetlere dair yönelimleri incelendiğinde katılımcının müze/özen yeri gezileri gerçekleştirmediği, MüzeKart'a sahip olmadığı ve süreli yayın takip etmediği görülmektedir. Devlet tarafından kültürel faaliyetlere destek verilmesi konusuna ise ilgi duymaktadır. Katılımcı, keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetler arasında mevsimsel aktivitelere yer vermektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşmeler tercih edilmiştir. Görüşme, üzerinde çalışılan örneklemin deneyim ve tutumları gibi bireye ait olan ve gözlemlenemeyen durumları ortaya çıkarmaya yarayan bir yöntemdir. Belirtilen durumlar ve görüşme deseninin güçlü yönlerinden olan “anlık tepki” ve “derinlemesine bilgi” özelliği (Yıldırım & Şimşek, 2018) çalışmanın amaç ve deseni ile uyum sağladığı için veri toplama aracı olarak kullanılması noktasında tercih edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Soruların geliştirilme sürecinde ilk olarak bir taslak oluşturulmuştur. Taslak oluşturulurken alanyazındaki çalışmalar incelenmiş, araştırma sorularına karşılık bulunması amaçlanmış ve kültürel okuryazarlığın boyutlarına (kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik) dair bilgi, beceri ve değer düzeyinde ilişki kurulması yönünde çaba gösterilmiştir. Hazırlanan ilk taslak sonrasına bir ön çalışma gerçekleştirilmiştir. Ön çalışmada elde edilen geri dönütler doğrultusunda sorular tekrardan düzenlenmiştir. Ardından biri alan dışından, beşi de alan içinden olmak üzere toplamda altı uzman görüşü alınmıştır. Alınan her uzman görüşü doğrultusunda sorular üzerinde gerekli görülen yerlerde düzenlemeler yapılmıştır. Altıncı uzman görüşünün alınmasının ardından, yarı yapılandırılmış görüşme sorularına nihai halini verebilmek adına ayrıca dilbigisi anlamında bir uzman görüşü daha alınmıştır. Alınan uzman görüşünün ardından son bir ön çalışma yapılmıştır. Yapılan ön çalışma sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme soruları uygulamaya koyulmuştur. Uygulamaya konan yarı yapılandırılmış görüşme soruları Ek 3'te verilmiştir.

Çalışmanın temel veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşmeler olmakla birlikte çalışma grubunu belirlemek amacıyla daha geniş bir grup üzerinde ölçek uygulanmıştır. Bu ölçek iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışma grubunu belirlemede yardımcı olabilecek birtakım kişisel bilgilere ulaşmayı hedefleyen sorular yer almaktadır. Bu bölümdeki sorular araştırmacı tarafından hazırlanmış olup hazırlanırken alanyazında yer alan çalışmalardan yararlanılmış ve taslak hali oluşturulduktan sonra uzman görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşü doğrultusunda ölçeğin ilk bölümü oluşturulmuştur. Bu doğrultuda katılımcılara öğrenim gördükleri üniversite, cinsiyet, yaş ve medeni durumlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı demografik bilgilere ilişkin sorular sorulmuştur. Ardından anne ve baba eğitim düzeyi, hissedilen sosyo-ekonomik düzey, yetiştiği aile tipi ve kardeş sayılarına ilişkin sorular yer almaktadır. Devamında ise katılımcının lisans öğrenimi öncesinde şahsı odasının olup olmadığı, yaşamını en uzun süreyle hangi yerleşim birimi

türünde geçirdiği ve aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumunda kalıp kalmadıklarına dair sorulara yer verilmektedir. Sonrasında da katılımcıların sosyal medyada günlük ortalama ne kadar süreyle vakit geçirdikleri ve bu geçirdikleri süre içerisinde daha çok hangi içerik türünü tükettiklerine dair sorular yöneltilmektedir. Devamında ise katılımcının bayram tatillerini nasıl değerlendirdiği sorulmaktadır. Sonrasında ise katılımcının yurtiçi ve yurtdışı deneyimlerine ait bilgilere ulaşmak amacıyla sorular sorulmaktadır. Bu noktada katılımcıya eğitim-öğretim hayatı süresince Erasmus+ Öğrenci Değişim Programı vb. değişim programlarına katılıp katılmadıkları, yaşamları süresince yurtdışı deneyimi yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Ayrıca yurtiçinde kaç il gezme fırsatı buldukları da bir diğer sorudur. Katılımcının yurtiçi ve yurtdışı deneyimlerinden sonra lisans öğrenimi süresince konaklama ve maddi ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarına ilişkin sorulara yer verilmektedir. Ardından da katılımcının farklı kültürlerle etkileşim anında neler hissettikleri ve farklı kültürlerle daha çok hangi ortam ve koşullarda karşılaştıklarına dair sorular bulunmaktadır. Bu bilgilerin devamında ise katılımcının kültürel faaliyetlere yönelimlerine ilişkin sorular yöneltilmektedir. Bu noktada katılımcının müze/özen yeri gezileri gerçekleştirip gerçekleştirmediği, MüzeKart’a sahip olup olmadığı ve sürekli yayın takip edip etmediğine ilişkin sorular bulunmaktadır. Sonrasında ise katılımcının devlet tarafından lisans öğrencilerine kültür-sanat faaliyetlerine katılım gösterebilmeleri için destek verilmesine ilgi duyup duymadıklarına ilişkin soruya yer verilmektedir. Son olarak katılımcıya keyif alarak katıldığı kültürel faaliyetlere ilişkin soru yöneltilmiştir.

Ölçeğin ikinci bölümünde ise alanyazın taraması sonucunda ulaşılmış iki ayrı ölçeğe yer verilmiştir. Bu ölçekler Pern ve Watson (2012) tarafından geliştirilmiş olup Çakır ve Aydın Güngör (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan “Cultural Competence Scale (Kültürel Yeterlilik Ölçeği)” ve Kitsantas (2012) tarafından geliştirilmiş olup Amaç, Burak ve Duran (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan “Teacher Efficacy Scale for Classroom Diversity

(Sınıf İçi Kültürel Çeşitlilik İçin Öğretmen Yeterlilik Ölçeği)” adlı çalışmalardır. Ölçeklerin çalışmada kullanılması için araştırma sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Toplamda iki bölümden oluşan bu uygulama ölçeğine EK 4’te, uygulama ölçeği içerisinde yer alan ikinci bölümdeki ölçeklerin kullanım izinlerine EK 5’te yer verilmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Gazi Üniversitesine bağlı birimlerle yürütülen süreçler sonucunda çalışmanın etik onayı alınmış (EK 1’de yer almaktadır) ve veri toplama süreci başlatılmıştır. Bir yandan veri toplama araçlarına nihai halini vermek amacıyla uzman görüşleri alınmış ve gerekli revizeler yapılmış, bir yandan da uygulamaları gerçekleştirebilmek adına ilgili kurumlardan uygulama izinleri alınmaya çalışılmıştır. Bu süreç esnasında Türkiye Cumhuriyetini derinden etkileyen ve binlerce kişinin ölümüne yol açan 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi gerçekleşmiştir. T. C. Yükseköğretim Kurulu Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği tarafından yapılan 11.02.2023 tarihli basın duyurusu sonrasında üniversitelerin 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminin uzaktan öğretim yoluyla tamamlanmasının uygun olduğu kararına varıldığını belirtilmiştir. Ardından YÖK Başkanı Özvar tarafından 30.03.2023 tarihinde yapılan açıklamaya göre ilgili döneme dair üniversitelerde hibrit eğitime geçildiği belirtilmiştir. Yaşanan elim hadise ve devamında alınan kararlar, çalışma adına gerçekleştirilen uygulamalarda yeterli veriye ulaşamama gibi zorluklara yol açmıştır. Yaşanan zorluklar sebebiyle veri toplama sürecinin 2023-2024 eğitim ve öğretim yılı güz dönemine bırakılması uygun görülmüştür.

İlgili kurumlardan gerekli izinlerin alınmasıyla birlikte uygulamalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Alınan uygulama izin belgelerine EK 2’de yer verilmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının uygulanacağı çalışma grubunun belirlenmesi amacıyla veri toplama sürecinde ilk olarak uygulama ölçeği geniş bir çalışma grubu üzerinde

uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasıyla birlikte 97 katılımcılık bir çalışma grubu havuzu oluşturulmuştur. Ölçekte bazı bölümlerin doldurulmaması, gönüllü katılımın belirtilmemesi vb. sebeplerle 10 katılımcının verisi, havuzdan çıkartılmıştır. Ardından geriye kalan 87 katılımcının kültürel okuryazarlık düzeyleri belirlenmiştir. Çalışma grubu havuzunda yer alan katılımcıların kültürel okuryazarlık düzeyleri belirlendikten sonra yarı yapılandırılmış görüşmelerin yapılacağı 20 adet katılımcı saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma grubunun kültürel okuryazarlık düzeylerine dengeli dağılımını sağlamak amacıyla ilk başta 7 yüksek düzey, 7 orta düzey ve 6 düşük düzeyde kültürel okuryazar katılımcının seçilmesi hedeflenmiştir. Ancak çalışma grubu havuzu içerisinde düşük düzey kültürel okuryazar hiçkimsenin çıkmaması üzerine dağılım değiştirilmiştir. Bu doğrultuda yeni dağılım 9 yüksek düzey, 9 orta düzey ve 2 düşük düzey olarak belirlenmiştir. 20 kişilik ana katılımcı grubunun yanında 10 adet de yedek kişinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirtilen hedefler doğrultusunda katılımcıların seçilmesi aşamasına geçilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerinin gerçekleştirileceği katılımcıları belirlemek için uygulama ölçeğinin birinci bölümünde yer alan katılımcı profilini betimleyici sorulardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu doğrultuda 20+10 olmak üzere toplamda 30 katılımcı belirlenmiş ve e-posta yoluyla iletişime geçilmiştir. Katılımcıların geri dönüt yapmaması, olumsuz dönütler, bazı e-posta adreslerinin yanlış girilmesi vb. sebeplerle katılımcıların düzeysel dağılımında yine bozulma yaşanmıştır. Yaşanan bu olumsuzluklar sebebiyle ve çalışma sürecinin daha fazla sekteye uğramaması adına çalışmaya gönüllü katılımını beyan eden katılımcılarla devam edilmiştir. Bu nedenle çalışmada 16 yüksek düzey, 3 orta düzey ve 1 düşük düzey kültürel okuryazar olmak üzere toplamda 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme aşamasına geçilmiştir.

Belirlenen 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlgili görüşmeler yüz yüze ve çevrimiçi platformlar üzerinden yapılmıştır. Her görüşmenin

başlangıcında katılımcılara çalışmayla ilgili bilgilendirme metni okunmuş, ardından da gönüllü katılımlarına dair beyan alınmıştır. Ayrıca veri analizini kolaylaştırmak adına katılımcılardan ses kaydının alınması talebinde bulunulmuştur. Bu hususta katılımcılara verilerin güvenliği ve korunumuyla ilgili bilgilendirmeler yapılmış, ses kaydının alınmasına dair taraflardan izin istenmiştir. Ses kaydının alınmasına dair sözlü beyan verildikten ve görüşmelere dair tüm etik süreç tamamlandıktan sonra görüşmelere başlanmıştır.

20 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler, verilerin güvenliği ve korunumu amacıyla bir disk içerisine şifreli olarak aktarılmıştır. Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerin deşifre metinleri de yine aynı şekilde disk içerisinde yer almaktadır. Ayrıca tüm bu metinlerin birer kopyası da başka bir aygıt üzerinde korunmaktadır.

3.5. Verilerin Analizi

Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, nitel analiz yöntemleri arasında yer alan betimsel analiz ve içerik analizi desenleri ile çözümlenmiştir.

Betimsel analizde veriler, daha öncesinde belirlenmiş olan temalar çerçevesinde özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Bu noktada temalar, araştırma soruları doğrultusunda oluşturulabildiği gibi görüşme sürecinde kullanılan soruların yapısına göre de düzenlenebilmektedir. Elde edilen bulguları düzenlemeyi ve yorumlayarak okuyucuya sunmayı amaçlayan betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verileri işleme, bulguları tanımlama ve bulguları yorumlamadır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

İçerik analizi ise betimsel analizin tümdengelimsel yapısının aksine tümevarımsal bir özelliğe sahiptir. Burada amaç elde edilen verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkisel

bağları saptamaktır. İçerik analizi sürecinde dört aşama bulunmaktadır. Bunlar, verileri kodlama, temaları bulma, kodları ve temaları düzenleme, bulguları tanımlama ve yorumlamadır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Yukarıda bahsi geçen iki nitel analiz deseninin tercihi, sorular arasında değişkenlik göstermektedir. Elde edilen verilerin en doğru çözümlemesi hangi desenle olacaksa o desen tercih edilmiştir. Verilerin çözümlenmesi sürecinde Nvivo14 programından faydalanılmıştır.

Verilen çözümlenmesine geçilirken öncelikle gerekli yedeklemeler yapılmış, sonrasında sürece başlanmıştır. İlk adım olarak katılımcılarla gerçekleştirilen görüşme kayıtları yazılı metne dönüştürülmüştür. Bu dönüştürme işleminde net anlaşılmayan bölümler “(??)” şeklinde, emin olunmayan söylemler ise “(?)” şeklinde yanında belirtilmiştir. Metne dönüştürme işleminin ardından çözümlemeye geçilmiştir. Çözümleme sürecinde Nvivo14 programından yararlanılmıştır. Kod oluşturmada katılımcıların kullandıkları kavramlardan yararlanılmış, yeterli olmadığı durumlarda yarı yapılandırılmış görüşme sürecinde rastlanan gözlemlere başvurulmuş ve niyet okuma yoluna gidilmiştir. Kodlamaların tamamlanmasının ardından ifadeler arası karşılaştırmalar yapılarak kategoriler oluşturulmuştur. Veri setlerinin daha net yansıtılmacı amacıyla kategorilerin yeterli olmadığı durumlarda temalara başvurulmuştur.

3.6. Çalışmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda çalışmanın daha sağlıklı ilerleyebilmesi adına birtakım geçerlik ve güvenirlilik uygulamalarına başvurulmaktadır. Bu araştırmada da geçerlik ve güvenirliliği sağlamak adına bazı uygulamalardan yararlanılmıştır.

Araştırmada geçerliliği ve güvenirliliği artırmak için başvurulmuş uygulamalardan ilki azami çeşitliliktir. Merriam (2023) nakledilebilirlik olasılığını artırabilmenin yollarından birinin de

örneklem seçimi noktasında daha dikkatli davranılması olduğunu belirtmektedir. Merriam (2023) araştırmanın yapılacağı ortamların belirlenmesinde veya görüşmelerin gerçekleştirileceği katılımcıların seçiminde azami çeşitliliğin sağlanmasının, çalışmanın daha farklı amaçlarla kullanılmasına ortam hazırladığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda çalışma grubunun belirlenmesi sürecinde başat kıstas kültürel okuryazarlık düzeyleri olurken, aynı düzeyde saptanmış katılımcılar arasında azami çeşitliliği sağlamak adına uygulama ölçeğinde yer alan 25 özellik doğrultusunda hareket edilmiştir.

Başvurulan uygulamalardan bir diğeri uzun süreli etkileşimdir. Yıldırım ve Şimşek (2018) görüşmelerin başlangıcında katılımcıların araştırmacının etkisinde kalmaya müsait olduklarını belirtmektedir. Katılımcı ile araştırmacı arasında geçirilen sürenin artması ile güven ortamının oluşması daha mümkün hale gelir ve bu sayede katılımcı, verdiği yanıtlarda daha samimi olma yoluna başvurabilir. Bu sebeple uzun süren görüşmelerde elde edilen verilerin geçerliğinin daha yüksek olacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme yapılacak katılımcılarla görüşmeleri gerçekleştirmeden önce samimiyeti arttırmak adına karşılıklı diyaloglar kurulmuştur. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıları rahatlatmak adına karşılıklı bir şeyler içme yoluna, çevrim içi gerçekleştirilecek görüşmelerde ise gündelik yaşam hakkında konuşarak katılımcı ile samimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında katılımcılar süreç içerisinde bilgilendirilmiş, verdikleri yanıtların verimliliği vurgulanmış ve gerginlikleri azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında yeri geldiğinde memleketlerine, akademik planlarına, gündelik yaşamlarına ilişkin çalışma kapsamı dışında yer alan sorular sorulmuştur (verilen yanıtlarda etik kurallara uymak amacıyla “(...)” şeklinde sansürleme yoluna gidilmiştir). Bu sebeple katılımcılarla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelere ait kayıtlar, yaklaşık yarım saat ile bir saat arasında değişkenlik göstermektedir.

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliği artırmak amacıyla başvurulmuş bir diğer uygulama ise uzman incelemesidir. Yıldırım ve Şimşek (2018) uzman incelemesinde araştırma kapsamı hakkında genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemlerinde uzman kişilere başvurularak çeşitli boyularda araştırmayı incelemesinin istenildiğini ve uzman tarafından da geri dönütlerin alındığını belirtmektedir. Araştırma sürecinde uzman kişilerden zaman zaman araştırmanın yöntemi hakkında görüşler alınmıştır. Buna ek olarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanırken yine uzman görüşlerine başvurulmuş ve bu doğrultuda nihai hali verilmiştir. Ayrıca nitel veri analizi tamamlandıktan sonra kodlayıcılar arası uyuma yüzdesi incelenmiştir. Miles ve Huberman (1994) tarafından öne sürülen bu yöntem doğrultusunda rastgele seçilmiş üç katılımcının veri analizleri uzmanla paylaşılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda kodlayıcılar arası uyuma yüzdesi 90,71 olarak bulunmuştur. Bu oran 0.70 ve üzeri olduğu için şartın sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Miles & Huberman, 1994). Öte yandan uzman incelemesi hakkında Merriam (2023) bu uygulamanın lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin hazırlamış olduğu tezlerin hepsinde gerçekleştirilmiş olduğunu belirtmektedir. İlgili çalışmaların bir jüri tarafından incelenip üzerinde yorumların belirtilmesini bu duruma dayanak olarak göstermektedir.

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliği artırmak amacıyla ayrıntılı betimleme yoluna da başvurulmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2018) ayrıntılı betimlemeyi “*ham verinin ortaya çıkan kavram ve temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına mümkün olduğu ölçüde sadık kalınarak aktarılması*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu noktada katılımcılara ait ifadelerin doğrudan alıntılanması yoluna başvurulmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulara değinilirken katılımcılara ait doğrudan alıntılara başvurulmuştur. İlgili yerlerde doğrudan alıntılara yer verilirken ek olarak okuyucuların araştırma takibini kolaylaştırmak amacıyla katılımcı kodlamalarına da başvurulmuştur. Katılımcı kodlamalarında sırasıyla katılımcı numarası, kültürel

okuryazarlık düzeyi, öğrenim görmekte olduğu üniversite, yaş ve cinsiyet bilgilerine yer verilmiştir. Bu durumda;

- Katılımcı numaraları verilirken K.. şeklinde ifade edilmiş,
- Kültürel okuryazarlık düzeyleri yüksek düzey için “YD”, orta düzey için “OD” ve düşük düzey için “DD” şeklinde kısaltılmış,
- Öğrenim görmekte oldukları üniversiteler A veya B şeklinde gizlenmiş,
- Yaş bilgisi uygulama ölçeğinde verilen bilgi doğrultusunda aktarılmış,
- Cinsiyet bilgisi de aynı şekilde uygulama ölçeğinde verilen bilgi doğrultusunda aktararak erkek cinsiyetli katılımcılar için “E”, kadın cinsiyetli katılımcılar için “K” kısaltmasına başvurulmuştur.

Bu doğrultuda örnek vermek gerekirse; herhangi bir tablo altında doğrudan betimleme yapılırken K15 için “K15, YDB23K” şeklinde kodlama yoluna gidilmiştir.

Ayrıca araştırma esnasında ayrıntılı betimleme uygulamasına başvurarak geçerlik ve güvenilirliği artırmak adına ihtiyaç duyulan yerlerde yarı yapılandırılmış görüşmelere ait gözlemlere de değinilmiştir. Buna ek olarak geçerlik ve güvenilirliği artırmak amacıyla ayrıntılı betimleme uygulamasına başvururken Merriam (2023) tarafından belirtilen katılımcıların tanımlanması yoluna da başvurulmuştur. Bu doğrultuda çalışma grubunun ayrıntılı betimlemeleri yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde katılımcılara yöneltilen yarı yapılandırılmış sorular sonucunda elde edilmiş verilere yer verilmiştir. Elde edilen veriler, araştırmanın alt problemlerine göre sıralanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara yedi ana soru ve üç sonda soru yöneltilmiştir.

Birinci alt probleme ilişkin sorulan ilk soru kültürün tanımına ilişkindir. Bu doğrultuda katılımcılara “Kültürü tanımlamanızı istersek neler söylersiniz?” şeklinde soru iletilmiştir.

Tablo 12.

Kültürün Tanımına İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Toplumu Tanımlayan	Toplumun kimliği	K1, K2, K4, K7, K8, K10, K12, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20
	Yaşam tarzı	K3, K7, K9, K12, K14
Süreçsel	Geçmişten bugüne aktarılan	K4, K5, K6, K10, K11, K13, K19, K20
	Zamanla oluşan	K10
Ögeler	Değerler bütünü	K1, K16, K20
	Maddi-manevi	K1, K10, K16, K20
	Manevi özellikler	K4

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların kültürü tanımlarken daha çok “Toplumu Tanımlayan (f=19)” ifadelerine yer verdiği saptanmıştır. Bu noktada kültürün “toplumun kimliği (f=14)” olduğu yönündeki ifadeler daha sık rastlanmıştır. Bu koda dair katılımcıların şu görüşlerine yer verilebilir:

- K2, YDA23K: *“Kültür, her milletin kendi gelenek göreneklerini hatta eğitimini bile içine alan, barındıran şeylerdir. Bir yemek de kültürdür, bir kıyafet de. Bir aksesuar bile kültürü yansıtabilir. Çok geniş bir kapsamı vardır. Bu şekilde tanımlayabilirim.”*
- K17, ODA23K: *“Kültür mesela toplum olarak ele alabiliriz diye düşünüyorum. Yani mesela din, ırk. Yani kıyafetlerimiz, yemeklerimiz ya da konuşmalarımız olabilir diye düşünüyorum.”*

Tablo 12 incelendiğinde ayrıca “geçmişten bugüne aktarılan (f=8)” kodunun da sık belirtilen görüşler arasında yer aldığı görülmektedir. Bu koda dair katılımcı görüşleri şu şekilde örnek verilebilir:

- K10, YDB23E: *“Kültür bir toplumun, bir milletin maddi ve manevi unsurlarıdır. Geçmişten gelen, zamanla oluşan unsurlardır.”*
- K20, DDA21E: *“Kültür bana göre geçmişten günümüze kadar bir milletin ya da birçok milletin meydana getirdiği her türlü değer. Yani aslında değerlendirdiği şeyler. Değer atfettiği her şeyi kapsıyor bana göre. Buna örnek olarak dinleri verebiliriz, dillerini verebiliriz -kültürel aktarımın da sağlayıcısıdır aynı zamanda-. Bu çerçevede zaten maddi ve manevi her şeyi kapsıyor kültür.”*

Ayrıca Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların kültürü tanımlarken yalnızca tek yönüyle ele almadıkları görülmektedir. Örneğin katılımcılar arasında kültürü hem “Toplumu Tanımlayan (f=19)” hem de “Süreçsel (f=9)” yönleriyle ele aldıkları gözlemlenmiştir.

Kültürün tanımına ilişkin görüş belirten katılımcıların ifadeleri incelendiğinde kültürün yalnız başına tanımlanamadığı, bu noktada kültürel unsurları da tanımın içine dahil etme yoluna gidildiği söylenebilir.

Birinci alt problem kapsamında sorulan sorulardan bir diğeri kültürün kapsamındaki unsurlara ilişkindir. Katılımcılara yöneltilen soru “Size göre kültürün kapsamında hangi unsurlar bulunmaktadır?” şeklindedir.

Tablo 13.

Kültürün Kapsamında Yer Alan Unsurlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Manevi Unsurlar	Ananeler	K1, K2, K3, K5, K7, K11, K14, K15, K17, K19, K20
	Din (İnançlar)	K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K15, K16, K18, K20
	Dil	K4, K6, K7, K10, K12, K13, K15, K18, K20
	Yaşam tarzı	K4, K5, K6, K7, K8, K11, K12, K15
	Ritüeller	K2, K10, K14, K19
	Toplumun tarihi	K1, K10, K17
	Değerler	K5, K8, K12
	Müzikler	K6, K13, K15
	Edebi ürünler	K6, K13
	Sözsüz ifadeler	K4, K15
	Toplumsal normlar	K4, K12
	Diğer (Toplam)	K1, K5, K6, K8, K9, K13, K16, K20
Maddi Unsurlar	Yemekler	K2, K6, K9, K13, K14, K15, K18, K19, K20
	Giyim-aksesuar	K2, K9, K10, K15, K16, K18, K20
	Mimari	K12, K13, K20
	Kullanılan öğeler	K5, K12
	Ürünler	K13, K16
	El sanatları	K16
	Resimler	K13

Katılımcıların kültürün kapsamında yer aldığını belirttiği unsurlar “Manevi Unsurlar (f=66)” ve “Maddi Unsurlar (f=25)” olmak üzere iki kategori altında sıralanabilir. “Manevi Unsurlar (f=66)” kategorisi içerisinde yer alan “Diğer (Toplam) (f=8)” kodu, birer katılımcı tarafından dile getirilmiş olan kodlar için oluşturulmuş olup tabloyu daha öz halde tutulması

amaçlanmıştır. Katılımcı görüşleri doğrultusunda K1 tarafından “yaşanmışlıklar (f=1)”, K5 tarafından “bilgi (f=1)”, K6 tarafından “filmler (f=1)”, K8 tarafından “saygı ritüelleri (f=1)”, K9 tarafından “halk oyunları (f=1)”, K13 tarafından “eğitim sistemi (f=1)”, K16 tarafından “semboller (f=1)” ve K20 tarafından “fikirler (f=1)” kodları yer oluşturulmuş ve ilgili kod grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Tablo 13 doğrultusunda katılımcıların kültürün kapsamında yer aldığını belirttiği unsurlara bakıldığında her kategori bünyesinde öne çıkan kodların bulunduğu söylenebilir. Katılımcıların kültürün kapsamında sıraladığı “Manevi Unsurlar (f=66)” incelendiğinde “ananeler (f=11)”, “din (inançlar) (f=11)”, “dil (f=9)” ve “yaşam tarzı (f=9)” kodlarının daha sık tekrarlandığı gözlemlenmektedir. İlgili kategorilere dair katılımcıların şu ifadeleri belirtilebilir:

- K1, YDA21K: “*Tarih, halk, yaşanmışlıklar, toplumu derinden etkileyen olaylar, gelenekler görenekler, adetler, örfler, toplumun yaşamış olduğu savaşlar, göçler... Bunlar kültürün oluşmasında etkili diye biliyorum.*”
- K4, YDA21E: “*Dil, din, kıyafet, sözsüz ifadeler, çeşitli davranışlar, huylar, toplumun karakteristik özellikleri, toplumun normları.*”
- K7, YDB24E: “*Kapsamında geçmiş örf adetler, dil, din tabii ki de. Yaşam tarzları. Bu şekilde.*”
- K17, ODA23K: “*Tarihi olabilir. Örf ve adetleri, gelenekleri görenekleri. Sonra değerleri var toplumun. Bunlar var. Fazla bir şey de ekleyebilir miyim bilemiyorum.*”

Tablo 13 doğrultusunda katılımcıların kültürün kapsamında sıraladığı “Maddi Unsurlar (f=25)” incelendiğinde ise “yemekler (f=9)” ve “giyim-aksesuar (f=7)” kodlarının daha sık tekrarlandığı görülmektedir. İlgili kodlara ilişkin katılımcıların şu ifadeleri örnek verilebilir:

- K2, YDA23K: “*... Bir yemek de kültürdür, bir kıyafet de. Bir aksesuar bile kültürü yansıtabilir. ...*”

- K9, YDB22E: “İnsanlar var. Yemekler, giyim tarzı, halk oyunları, din... Bu tarz şeyler aklıma geldi şimdilik.”
- K15, YDB23K: “Kıyafetler, müzikler, yemekler, yaşayış biçimi, selamlaşma şekilleri, mimikler; hepsi olabilir.”

Tablo 13 incelendiğinde ayrıca katılımcıların manevi unsurlara ve maddi unsurlara değinme eğilimleri de görülmektedir. Bu doğrultuda hem maddi hem de manevi unsurlara değinen katılımcıların (f=13) daha sıklıkta oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte yalnızca manevi unsurlara değinen katılımcılar (f=7) da bulunmaktadır. Yalnızca manevi unsurlara değinen katılımcıların özelliklerine bakıldığında genellikle çekirdek ailede yetiştikleri, lisans öğrenimleri öncesinde şahsi odaya sahip olmadıkları ve sosyal medyada daha çok eğlence içerikleri tükettikleri belirlenmiştir.

Birinci alt problem kapsamında katılımcılara yöneltilen sorulardan biri de okuryazarlığın tanımı ile ilgili olmuştur.

Tablo 14.

Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Bilgi Öğrenimi	Okuduğunu anlamak	K2, K4, K5, K6, K12
	Bilginlik	K7, K8, K14, K16
	Bilinçli okuma	K1, K3, K5, K20
	Araştırmak	K1, K3, K10
	Öğrenme	K3, K8, K12
	İçerik tüketimi	K17
	Kitap okuma alışkanlığı	K8
	Toplumsal bilgi düzeyi	K8
Bilgi Kullanımı	Öğrendiklerini yaşamda uygulayabilme	K5, K6, K11, K12, K16
	İçerik üretimi	K1, K3, K20
	Yorumlayabilme	K2, K4, K20
	Eleştirel düşünebilme	K1, K8
	Fikir belirtebilme	K14, K15
Klasik Tanım	Okuma-yazma becerisi	K9, K11, K13, K19
Tanımlayamama	Tanımlayamama	K18

Tablo 14 doğrultusunda katılımcıların okuryazarlığın tanımına ilişkin ifadeleri incelendiğinde tanımın daha çok “Bilgi Öğrenimi (f=22)” ve “Bilgi Kullanımı (f=15)” açılarından ele alındığı, buna ek olarak katılımcıların okuryazarlığı tanımlamasını yaparken “Klasik Tanım (f=4)” üzerinden de ilerlediği görülmektedir. Ayrıca bir katılımcının okuryazarlığı tanımlayamadığı da gözlemlenmektedir.

Katılımcıların okuryazarlığı bilgi öğrenimi noktasından ele alırken daha çok “okuduğunu anlamak (f=5)”, “bilginlik (f=4)” ve “bilinçli okuma (f=4)” ifadelerine başvurduğu gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek verilebilir:

- K3, YDA22K: *“Kişilerin araştırıp öğrenmesiyle meydana gelen süreç okuryazarlık. Belli bir konu olabilir. Konunun önemi yok. Mesela bilimsel bir çalışma olabilir, müzik olabilir, çok çeşitlendirebilirim bunu. Onun hakkında araştırıp doğru bir şekilde bilgiye ulaşan ve daha sonra bununla ilgili içerik üreten kişiye okuryazar derim ben.”*
- K5, YDA53K: *“Bilinçli bir şekilde okuma alışkanlığı diyebilirim. Okuduğunu anlamak. Hani bizim bir tabirimiz vardır; gazete okumak gibi değil. Okuduğunu anlamak ve okuduğundan istifade edip hayatına tatbik etmek. Tabii ki okurken bir şeyler öğreniyorsunuz. Elbette onu hayata geçirmek diyebilirim.”*
- K8, YDB23E: *“Toplumun daha çok bilgi düzeyi diyebilirim. Kitap okuma alışkanlığı... Kendine bir şeyler katması. Biraz daha bilginlik seviyesi diyebilirim. Adı üstünde. Hem okuyan, hem yazan, hem eleştiren, bir şeyleri düşünen, sorgulayan bireyler okuryazardır yani.”*

Katılımcılar okuryazarlığı bilgi kullanımı noktasından ele alırken ise daha sık olarak “öğrendiklerini yaşamda uygulayabilme (f=5)” ifadelerine yer vermiştir. Bu ifadeye ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadesi örnek verilebilir:

- K16, YDA22K: “Okuryazarlığı herhangi bir konuda -konu fark etmeksizin- belirli bir aşamaya gelmiş, o konu hakkında çalışmalar yapan, o konu hakkında belirli bir bilgi düzeyine sahip olan, aynı zamanda bu bilgi seviyesini kullanabilen -yani analiz, sentez basamağına ulaşmış- ve farklı durumlara uyarlayabilen olarak tanımlarım ben.”

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların okuryazarlığı “okuma-yazma becerisi (f=5)” şeklinde de ele aldığı görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin katılımcıların aşağıdaki ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

- K9, YDB22E: “Herhangi bir dilin ya da o dilin alfabesinin okunarak yazılması diyebilirim.”
- K19, ODB23K: “Okumak ve yazmak.”

Tablo 14 ve örnek verilen katılımcı ifadeleri incelendiğinde katılımcıların okuryazarlığı daha çok bilgi yönünden ele aldıkları ve bu bilgiyi yaşamla ilişkilendirdikleri söylenebilir. Ayrıca okuryazarlığı klasik tanımı üzerinden ele alan katılımcılar da bulunmaktadır. Okuryazarlığı klasik tanım üzerinden ele alan katılımcıların B üniversitesinde öğrenim gördükleri belirlenmiştir. Buna ek olarak klasik tanım üzerinden okuryazarlığı tanımlayan katılımcıların -biri hariç- yaşamlarını en uzun süreyle ilçe ve daha düşük yerleşim tipinde geçirdikleri görülmüştür. Bu iki nokta arasında bağlantı kurulması olası olmasına karşın yaşamını en uzun süreyle ilçe ve daha düşük yerleşim tipinde geçiren diğer katılımcıların çağdaş okuryazarlık tanımına başvurma eğilimine sahip oldukları görülmektedir.

Kültürün tanımı, kültürün kapsamı ve okuryazarlığın tanımına ilişkin sorulan sorularla hem katılımcıların görüşmeye hazırlanması hem de katılımcıların hazırbulunuşluk düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. İlgili sorular sorulduktan sonra katılımcıların görüşme heyecanını attıkları düşünülerek kültürel okuryazarlığın tanımını yapmaları istenmiştir.

Tablo 15.

Kültürel Okuryazarlığın Tanımına İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Öz Kültür	Kendi kültürünü bilme	K1, K2, K3, K6, K7, K10, K15, K16
	Kültürü benimseme	K1, K2, K17, K18, K19, K20
	Öğrendiklerini yaşamda uygulayabilme	K1, K5, K14, K16, K18
	Kültürü öğrenme	K1, K3, K8, K10
	Kültürel içerik üretimi	K3, K9, K17
	Eleştirel düşünme	K8, K20
	Bilinçli okuma	K5
	Kültürel ayıklama	K20
Kültürlerarası İlişkiler	Farklı kültürleri tanıma	K4, K6, K14, K15, K19
	Kültürlerarası farklılıkları saptama	K6, K9, K18
	Dünyada kendini konumlandırabilme	K12
	Kültürel farkındalık	K17
	Kültürlerarası etkileşim	K13

Tablo 15 incelendiğinde katılımcıların kültürel okuryazarlığı “Öz Kültür (f=30)” ve “Kültürlerarası İlişkiler (f=11)” bağlamında ele aldıkları saptanmıştır. Kültürel okuryazarlığı “Öz Kültür” bağlamında ele alan katılımcıların daha sık “kendi kültürünü bilme (f=8)”, “kültürü benimseme (f=6)” ve “öğrendiklerini yaşamda uygulayabilme (f=5)” ifadelerine yer verdikleri gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların şu ifadeleri örnek verilebilir:

- K16, YDA22K: “Kültürel okuryazarlıksa benim için içinde bulunduğu toplumu tanıyan; toplumun kültürünü bilen; bu kültürü uygulayan, tanıyan, gerekli koşullarda gerekli durumlara empoze edebilen kişidir bence.”
- K18, ODA22K: “Mesela şey mi yani... Bir toplumda yaşamak gibi. Yani bir toplumda yaşamak ve birlikte çalışmak gibi olur mu? ...”

Tablo 15 doğrultusunda katılımcıların kültürel okuryazarlığı “Kültürlerarası İlişkiler (f=11)” bağlamında da ele aldıkları görülmektedir. Bu noktada katılımcıların “farklı kültürleri tanıma (f=5)” kodunu daha sık ifade ettikleri gözlemlenmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

- K6, YDA23K: “O da okuryazarlık tanımının biraz daha açılmış hali. Yani bir kültürü -bu kendi kültürümüz için de geçerli, farklı kültürler için de- yine bir kültüre ait olduğu değerleri bilmek, bunları kullanabilmek ve diğer kültürlerle karşılaştırma yapabilmek. Çünkü diğer kültürleri de bilirsek kendi kültürümüze ait olan eksiklikleri bulabiliriz, karşılaştırma yapabiliriz.”
- K14, YDB23E: “Kültürel okuryazar, bir kültür hakkında bilgi sahibi olan, onu anlatabilen, onu söyleyebilen onu da ayrıca uygulayabilen yani o konuya hakim olan kimsedir zaten okuryazar bana göre. Kültürel okuryazarlık da işte kültürlerin neyi var, neyi yok, neyi yanlış, doğrusu ne, bunu bilen onu da uygulayan kimsedir. Onu da nesilden nesile doğru bir şekilde aktarabilecek kimsedir.”

Ayrıca kültürel okuryazarlığı “Kültürlerarası İlişkiler (f=11)” yönüyle ele alan katılımcıların daha sıklıkla sosyal medyada 3 saat ve üzeri zaman geçirdikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda sosyal medyada daha çok zaman geçiren katılımcıların kültürel okuryazarlığı kültürlerarası ilişkiler yönüyle ele alma eğiliminde oldukları şeklinde yorumlanabileceği söylenebilir.

Yukarıda örnek gösterilen ifadeler incelendiğinde katılımcılar arasında kültürel okuryazarlığı bir birey etrafında tanımlama eğilimi gösterdikleri söylenebilir. Bu tanımlama yolu, katılımcılara yöneltilen bir diğer soru olan “Kültürel okuryazar bir bireyin özellikleri nelerdir?” sorusu kapsamında da ele alınmıştır. Yani önceki soruda “... bir bireydir” şeklinde yapılan tanımlamalar, kültürel okuryazar birey tanımlaması kapsamına da dahil edilmiştir. Bahsi geçen hususlar ve katılımcı ifadeleri doğrultusunda Tablo 16 oluşturulmuştur.

Tablo 16.

Kültürel Okuryazar Bireye İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Değer	Araştırmacı	K1, K2, K3, K5, K8, K10, K11, K12, K15, K19
	Farklılıklara saygı	K6, K13, K15, K17, K19
	Kültürünü benimseme	K1, K9, K16, K19
	Meraklı	K2, K11, K12
	Kültürel farkındalık	K9, K17

	Açık fikirli	K6
	Objektif	K17
	Eleştirel düşünme	K5, K8, K14, K20
	İyi gözlemci	K2, K15, K17, K20
	Analiz becerisi yüksek	K12, K19, K20
	Empati becerisine sahip	K6, K10
	İletişim becerisine sahip	K2, K10
	Farklı bakış açısı	K5
	İyi dinleyici	K17
	Kültürlerarası karşılaştırma yapabilme	K18
	Ortama uyum sağlayabilme	K4
	Kültürünü bilme	K1, K3, K7, K11, K13, K16, K18
	Kültürel içerik üretebilen	K3, K14, K17
	Kişisel farkındalık	K12, K14
	Gezgin	K14
	Tarihsel empati sahibi	K5

Tablo 16 incelendiğinde katılımcıların kültürel okuryazar bir bireyi “Değer (f=26)”, “Beceri (f=19)” ve “Bilgi (f=14)” düzeylerinde ele aldığı saptanmıştır. “Değer (f=2)” düzeyinde ele alan katılımcıların kültürel okuryazar bir bireyi daha sık olarak “araştırmacı (f=10)” şekilde betimlemiştir. Bu betimlemeye ilişkin aşağıdaki ifadeler örnek gösterilebilir:

- K1, YDA21K: *“Bir toplumda yetişen bireyin, yaşamış olduğu toplumun kültürel özelliklerini bilmesi, anlaması, içselleştirmesi; bununla ilgili eserler okuması, araştırmalar yapması; buna uygun yaşamaya çalışması ya da bunun farkında olması diyebilirim.”*
- K12, YDB25K: *“Ayrıca daha meraklıdır. Araştırmaya daha isteklidir. Öğrenmeye daha isteklidir. Onun haricinde... Bence analiz yeteneği yüksek olabilir. Analiz etmeyi seviyor olabilir. Onun dışında, ilgi duyarak da yapabilir bunu bence.”*

Tablo 16 doğrultusunda katılımcıların kültürel okuryazar bir bireyi “Beceri (f=19)” düzeyinde de tanımladıkları gözlemlenmektedir. Bu bağlamda katılımcıların “eleştirel düşünme (f=4)” ve “iyi gözlemci (f=4)” ifadelerine daha sık yer verdikleri görülmektedir. Buna aşağıdaki katılımcı ifadesi örnek verilebilir:

- K20, DDA21E: *“İyi bir gözlemci olması gerekiyor öncelikle. Eleştirel ve analitik düşünme becerilerine sahip olması gerekiyor. Yaratıcı düşünme becerisi aslında gerekmiyor ama kültürel ortamda bir değişiklik yapmak istiyorsa mutlaka bu beceriye sahip olması gerekir.”*

Tablo 16 incelendiğinde katılımcıların kültürel okuryazar bir bireyi “Bilgi (f=19)” düzeyinde ele aldıkları da görülmektedir. Kültürel okuryazar bireyi bilgi düzeyi etrafında ele alan katılımcıların daha sık olarak “kültürünü bilme (f=7)” ifadelerine yer verdikleri gözlemlenmektedir. Buna aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek verilebilir:

- K3, YDA22K: *“Benzer bir yanıt olacak. Kendi değerleriyle ilgili araştırıp, bilgi sahibi olup bir şeyler üretebilen kişidir kültürel okuryazar.”*
- K11, YDB21K: *“Meraklıdır. Araştırmacıdır. Kültürünü bilen... İstekli bireydir.”*
- K13, YDB22E: *“En öncelikle kültürlere saygılıdır. Hoşgörülüdür. En temel özellikleri bunlar diyebilirim. Bilgilidir. Kendini bilen biridir, kendi kültürünü bilen biri.”*

Tablo 16 incelendiğinde kültürel okuryazar bireyin özelliklerini belirtirken üç düzeye de başvuran katılımcıların (f=3) olduğu belirlenmiştir. İlgili katılımcıların (K5, K12 ve K17) kadın cinsiyetli oldukları ve yaşamlarını en uzun süreyle büyükşehir tipi yerleşim biriminde geçirdikleri görülmektedir. Buna ek olarak kültürel okuryazar bireyin özelliklerini yalnızca bir düzey üzerinden ele alan katılımcılar da (f=4) bulunmaktadır. İlgili katılımcıların (K4, K7, K9 ve K20) erkek cinsiyette oldukları ve ebeveyn eğitim düzeylerinin lise ve aşağı düzeyde oldukları belirlenmiştir. Kültürel okuryazar bireyin özelliklerini tek düzey üzerinden ele alan katılımcıların (f=4) çoğunlukla yurtiçinde şu ana kadar 0-5 il gezmiş katılımcılar oldukları belirlenmiştir. Öte yandan, Tablo 16 doğrultusunda kültürel okuryazar bireyin özelliklerini ifade ederken en az iki düzeye başvuran katılımcıların (f=13) varlığına rastlandığı da görülmektedir.

Birinci alt problem kapsamında yöneltilen sorulardan bir diğeri de gündelik yaşamda kültürel okuryazarlığın gerekliliğiyle ilgilidir. Soru yöneltilirken öncelikle gündelik yaşam içerisinde birçok durumla karşılaşıldığı belirtilmiş, sonrasında “Gündelik yaşamda bir bireyin kültürel okuryazar olmasına gerek var mıdır?” şeklinde soru yöneltilmiştir.

Tablo 17.

Gündelik Yaşamda Kültürel Okuryazarlığın Gerekliliğine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Gerek Vardır	Farklılıklara saygı	K6, K10, K14
	İletişim sağlama	K2, K5, K7
	Kültürel farklılıkları öğrenme	K11, K15, K17
	Kültürü bilme	K8, K9, K16
	Çevreyi gözlemleyebilme	K8, K20
	Kültürü benimseme	K3, K19
	Benlik oluşumu	K12
	Çatışmaları önleme	K4
	Doğru bilgiyi ayırt edebilme	K20
Gerek Yoktur	Teknolojik kolaylık	K13, K18
	Bilgiye ulaşmada kolaylık	K1

Tablo 17 incelendiğinde “Gerek Vardır (f=19)” ve “Gerek Yoktur (f=3)” kategorilerinin etrafında katılımcı görüşleri toplanmaktadır. Bu görüşler arasında “farklılıklara saygı (f=3)”, “iletişim sağlama (f=3)”, “kültürel farklılıkları öğrenme (f=3)” ve “kültürü bilme (f=3)” kodlarının en sıklıkta tekrarlandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek gösterilebilir:

- K5, YDA53K: “Sosyal bir ortama girdiniz. Bir birikiminiz olmazsa, bir kültürünüz olmazsa konuşamazsınız. En basiti bu. Arkadaşlarla sohbet ediyorsunuz. Mesela şu an okulayım ben. İşte tamam, onlar benim akranım değil ama olsun. Onların da seviyesine inip onların kültürlerinden de bir şeyler konuşabiliyorum.”
- K8, YDB21E: Yani bence gerek vardır. Çünkü kültür sonuçta bir toplumu oluşturan özellikler, davranışlar demiştik ya hani. Bir geçmişi olsun, davranışları olsun, tarihi olsun; her anlamıyla bir kültür. Sonuçta bir de kültüründen de ayrı kalmamalı. Kendi

benliğini, çevresinde olup biteni daha iyi anlaması için bence kültürel okuryazarlık önemli bir şey.”

- K14, YDB23E: “Tabii ki vardır kesinlikle yani. En basitinden; kültürel okuryazarlığa sahip bir kişi, farklı kültürlerle saygı göstermesini bilir, onu söyleyebilirim. Mesela doğudaki bir kişinin, bir kültürü, bir özelliği var olsun mesela. Batıdaki sıradan bir kişi ‘aa Doğulu!’, ‘bu ne?’ falan deyip gülebilir, dalga geçebilir ama kültürel okuryazar bir kişi bence bunu yapmaz.”
- K15, YDB23K: “Artık nüfusun da getirmesiyle farklı kültürler, farklı milletlerin içerisinde çok çoğaldı. Şu anda tek bir millet olarak değil, çok uluslu bir millet olarak yaşıyoruz. Bence tüm ülkeler bu şekilde şu anda. O yüzden bence herkesin bir kültürel okuryazarlığa sahip olması ve bunu araştırması gerektiğini düşünüyorum.”

Birinci alt problem kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular yalnızca kavramsal tanımlama üzerinden hazırlanmamıştır. Buna ek olarak kültürel okuryazarlığın sınıf içi ve sınıf dışı eğitim-öğretim sürecindeki etkisine ilişkin sorular da yöneltilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara “Sosyal bilgiler öğretmeninin kültürel okuryazar olup olmasının, sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecine etkisini değerlendiriniz.” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 18.

Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Kültürel Okuryazarlığının Eğitim-Öğretim Sürecine Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Etkili Ders	Hazırbulunuşluk sağlama	K1, K2, K3, K8, K12, K13, K15
	Bilgi aktarımı	K1, K2, K3, K5, K6, K20
	Verimli anlatım	K2, K3, K7, K11, K20
	Doğru öğretim tekniğini seçebilme	K4, K18
	Beceri aktarımı	K6
	Doğru öğretim materyali tercihi	K18
Çevre Uyumu	Kültürel farkındalık	K9, K10, K11, K14, K15, K16, K17
	Farklı kültürleri tanıma	K9, K10
	Çevreyle olumlu ilişkiler	K10
Öğrenci İlişkileri	Öğrenciyi kazanma	K9, K10
	Derse ilgi	K11

Tablo 18 incelendiğinde katılımcıların ilgili etki boyutunu “Etkili Ders (f=22)”, “Çevre Uyum (f=10)” ve “Öğrenci İlişkileri (f=4)” bağlamında ele aldıkları gözlemlenmektedir. Katılımcı görüşleri arasında “hazırbulunuşluk sağlama (f=7)”, “kültürel farkındalık (f=7)” ve “bilgi aktarımı (f=5)” kodlarının daha sık tekrarlandığı saptanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek gösterilebilir:

- K3, YDA22K: *“Geçen stajda hocamdan duyduğum bir şeyle bağlayacağım konuyu. Staj hocalarımdan biri şey söylemişti. Sizin ne kadar bilip bilmediğinizi öğrenci anlıyor sizin duruşunuzdan, jest ve mimiklerinizden. Bu sebeple öğrenciler anlıyorsa bizi, bizim daha çok bilmemiz ve özellikle kültür alanında belli bir birikime sahip olmamız gerekiyor ki çocuklara yetebilelim. Bu sebeple o ders sürecinin daha verimli olabilmesi açısından öğretmenin kesinlikle kültürel alanda okuryazar olması gerekiyor.”*
- K17, ODA23K: *“Az çok etkisi vardır. Çünkü hani sınıfların içinde sadece Türk öğrenciler olmuyor. Bazen işte Suriyeli öğrenciler oluyor savaştan kaçan. Ukraynalı öğrenciler görmüştüm, geçen gitmiştim staja. Onların da kültürü hakkında biraz öğretmenin bilgisi olması güzel bir şeydir. Çünkü çocuklar savaştan geliyor. Belirli bir travmaları vardır, korkuları vardır. Öğretmen onlara yaklaşması için az çok bilmesi gerekiyor öğrencilere nasıl yaklaşacağını. Ya da kaynaştırma öğrencileri var. İşte yurtdışından gelen, böyle bir sıkıntıyla karşılaşan. Az çok bilmesi gerektiğini düşünüyorum sosyal bilgiler öğretmenlerinin. İşine yarıyor, faydası oluyor.”*
- K20, DDA21E: *“Sosyal bilgiler dersi zaten başlı başına bir kültürü, bu kültürün öğrenimini temsil ediyor. Bu yüzden olması gerekir çünkü olmadığı taktirde öğretici hiçbir şeyi tam anlamıyla benimsemez ve benimsemediği gibi bunları da aktaramaz öğrenciye. Zaten öğretmesi gereken şeyleri benimseyemeyecek. Dolayısıyla yaptığı*

tek şey muhtemelen anlatım olacak. Yani işleyiş olmayacak, ders işleyiş kavramına, yapılandırmacılık yaklaşımına uymayacak. Dolayısıyla anlatıp geçmiş olacak ve öğrenciler aslında sahip olduğu kültürel özellikleri ve sosyal bilgiler dersinin kapsamını tam anlamıyla benimsemeyecek.”

Tablo 18 incelendiğinde A üniversitesinde öğrenim gören katılımcıların çoğunlukla “Etkili Ders (f=22)” kategorisinde görüş belirttikleri belirlenmiştir. Ayrıca geniş aile tipinde yetişen katılımcıların da yine “Etkili Ders (f=22)” kategorisinde görüş belirttikleri görülmüştür.

Tablo 18 doğrultusunda “Çevre Uyumu (f=10)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların arasında bazı katılımcı özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Buna göre ilgili kategoride görüş belirten katılımcıların çoğunlukla B üniversitesinde öğrenim görmekte oldukları, sosyal medyada 3 saat ve üzeri süreyle vakit geçirdikleri ve sürekli yayın takip etmedikleri belirlenmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde ayrıca “Öğrenci İlişkileri (f=4)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların bazı katılımcı özelliklerinde benzerlik taşıdıkları görülmüştür. Bu doğrultuda ilgili kategoride görüş belirten katılımcıların ebeveyn eğitim düzeylerinin lise ve aşağı eğitim düzeyinde oldukları ve sosyal medyada 3-5 saat süreyle vakit geçirdikleri görülmüştür.

Birinci alt problem kapsamında katılımcılara yöneltilen bir diğer soru sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleriyle ilişkilidir. Katılımcılara “Sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecinin olumlu yöne ilerleyebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenin kültürel okuryazarlık bağlamında sahip olması gereken birtakım yeterlik özellikleri bulunmakta mıdır? Eğer varsa bu özellikler nelerdir?” sorusu sorulmuştur.

Tablo 19.

Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Kültürel Okuryazarlık Bağlamında Sahip Olması Gereken Donanımlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Bireysel Donanımlar	Kendi kültürünü bilme	K3, K7, K12, K13, K19
	Araştırmacı	K2, K3, K15, K19
	Temel bilgi düzeyi	K6, K7, K15
	Güncel bilgilere sahip olma	K3
	Kendini geliştirme arzusu	K5
	Kültürü benimseme	K19
	Meraklı	K2
	Öğretmenlik mesleğini sevmeye	K15
Ders İçi Donanımlar	Farklı kültürleri bilme	K4, K6, K13
	Eleştirel düşünme becerisi	K11, K20
	İş birliği	K11, K16
	Öğretmen yeterliğine sahip olması	K15, K17
	Bilgiyi aktarabilme	K8
	Çağdaş öğretim tekniklerini uygulayabilme	K3
	Dersi sevdirmeye	K3
	Kültürlerarası farklılıkları bilme	K9
	Milli bilinç oluşturabilme	K8
	Sosyal bilimci gibi bakabilme	K5
İletişimsel Donanımlar	Farklı kültürlerle saygılı	K6, K15, K16, K20
	İletişim becerisi	K11, K20
	Kültürel farkındalık	K10, K17
	Eleştiriye açık olma	K20
	İyi gözlemci	K15

Tablo 19 incelendiğinde katılımcıların sosyal bilgiler öğretmenin sahip olması gereken donanımları “Bireysel donanımlar (f=17)”, “Ders İçi Donanımlar (f=15)” ve “İletişimsel Donanımlar (f=10)” bağlamında ele aldığı saptanmıştır. Bireysel donanımlar arasında “kendi kültürünü bilme (f=5)” ve “araştırmacı (f=4)” kodlarının daha sık tekrarlandığı görülmüştür.

Bu doğrultuda aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek verilebilir:

- K7, YDB24E: “... Tabii ki de. Yaşadığı toplumun hangi şekilde yaşadığını bilmesi gerekiyor bence de öğretmenlerin. Aktaracağı bilgilerin, aktaracağı donanımların tabii ki de içeriğini bilmesi gerekiyor.”

- K19, ODB23K: “Evet, tabii ki de öğretmende de belirli özelliklerin bulunması lazım. Bir kere onun da anlamış ve benimsemiş olması gerekiyor; kültürü, öğelerini, tanımını... Bunları aslında içselleştirmiş olması gerekiyor ki karşı tarafa da öğrencilerine de doğru bir şekilde yansıtabilsin. Doğru yansıtması da çünkü çok önemli. Yine dediğim gibi, araştırmacı olması gerekiyor. Bu şekilde.”

Tablo 19 doğrultusunda katılımcıların ders içi donanımlara ilişkin ifadelerde bulunduğu da görülmektedir. Bu ifadeler arasında “farklı kültürleri bilme (f=3)” kodunun en sık tekrarlanan olduğu saptanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki katılımcı ifadesi örnek olarak verilebilir:

- K13, YDB22E: “Tabii ki olur. Kültürel okuryazarlık okuması, bilmesi gerekir bence bir sosyal bilgiler öğretmeninin. Çünkü derslere girerken falan farklı kültürleri tanıtmak, yanlış tanıtmamak adına kesinlikle bu bilmesi gereken bir şeydir. Ülkemiz de zaten o konuda çokkültürlüdür. Ege ile Akdeniz’in kültürü bile kendisine göre değişiyor. Oyun kültürümüz var. Yemek kültürümüz var. Bu farklılıkları bilmesi gerekiyor ve tanıtmayı gerekiyor.”

Tablo 19 incelendiğinde katılımcıların iletişimsel donanımlara da yer verdiği görülmektedir. Bu donanımlar arasında “farklı kültürlerle saygılı (f=4)” kodunun en sık tekrarlanan olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin katılımcıların şu ifadeleri örnek gösterilebilir:

- K6, YDA23K: “Aslında “kültürel okuryazar bir birey ne gibi bir özelliklere sahip olmalı?” sorusunda saydıklarımızın hepsine sahip olmalı. Saygılı olmalı, açık fikirli olmalı dedik. Tüm kültürler hakkında her şeyi bilmek zorunda değil ama en azından bir durumla karşılaştığında fikir sahibi olması açısından her kültür hakkında temel düzeyde bilgi sahibi olması gerekiyor. Her şeyi ve tam biliyor denemez. Kendi kültürü kadar bilgisi olmasa da onları da bilmesi gerekiyor.”

- K20, DDA21E: *“Aslında bu becerilere benziyor yine aynı kapsamda. (...) Kültürel okuryazarlık kapsamında elbette yeterlilikler olması gerekir ama şu an için karakter özelliği olarak nasıl olacağını düşünüyorum. (Düşünür). Bir kere, açık görüşlü olmak zorunda. Her türlü görüşü anlayabilmeli, kavrayabilmeli, onlara açık olmalı, neler duyabileceği konusunda bir önyargısı olmaması gerekiyor. Eleştiriye açık olmalı, aynı zamanda eleştirebilmeli de. Bu zaten eleştirel ve analitik düşünme kapsamına giriyor. Sosyal bir birey olması gerekiyor. Asosyal olduğu takdirde zaten iletişim kurmakta zorlanacağı için kültürü de yorumlayamaz. Sadece gözlemlerine dayalı olarak çıkarımlarda bulunur. Ancak karşısındaki kişiyle yani kültürün sahibi olan bu bireyle konuşmadığı takdirde bu kültürün nedenlerini ve nasıllarını öğrenemeyeceği için kültürel okuryazar da olamayacaktır bu kapsamda. Bu öğretmenin de sahip olması gereken bir özellik.”*

Tablo 19 ışığındaki bulgular katılımcı grubu özellikleri özelinde incelendiğinde çoğunlukla oransal dağılımın korunduğu görülmüştür. Bununla birlikte belirlenen kategoriler içerisinde bazı katılımcı özelliklerinin öne çıktığı da görülmektedir. Örneğin “Bireysel Donanımlar (f=17)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların çoğunlukla kadın cinsiyetli oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak “İletişimsel Donanımlar (f=15)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların çoğunlukla yaşamlarını en uzun süreyle büyükşehir tipi yerleşim birimlerinde geçirdikleri ve sosyal medyada 3 saat ve üzeri süreyle zaman geçirdikleri görülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında Tablo 19’deki donanımlara sahip sosyal bilgiler öğretmenleri “yeterli düzeyde kültürel okuryazar” olarak değerlendirilmiştir. Ardından katılımcılara sosyal bilgiler öğretmenin yeterli düzeyde ve yetersiz düzeyde kültürel okuryazar olmasının sınıf içi ve sınıf dışındaki eğitim-öğretim sürecine etkisi sırasıyla sorulmuştur.

Tablo 20.

Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Yeterli Düzeyde Kültürel Okuryazar Olmasının Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Ders İçi Süreç	Bilgi aktarımı	K2, K5, K7, K20
	Doğru öğretim tekniği kullanma	K12, K14, K18, K20
	Verimli anlatım	K2, K6, K11, K15
	Kültür öğretimi	K9, K13, K16
	Değerler eğitimi	K1, K6
	Ders akışı	K4, K6
	Derse ilgi	K11, K12
	Doğru kaynak kullanımı	K12, K18
	Yanlış bilgileri düzeltebilme	K17
Öğretmen Nüfuzu	Öğrencileri etkileme	K5, K8, K12
	Milli bilinç oluşturma	K8, K19
	Soruları cevaplayabilme	K17
Etkileşim	Öğrenciye doğru yaklaşım	K10, K15
	Veli etkileşimi	K14

Tablo 20 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmasının sınıf içi ve sınıf dışındaki eğitim-öğretim sürecine etkisine ilişkin katılımcı görüşlerinin daha sık olarak “Ders İçi Süreç (f=24)” kategorisi içerisinde değerlendirildiği saptanmıştır. Ayrıca katılımcı görüşleri arasında “bilgi aktarımı (f=4)”, “doğru öğretim tekniği kullanma (f=4)”, “verimli anlatım (f=4)” ve “öğrencileri etkileme (f=4)” kodlarının en sık tekrarlananlar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu kodlara katılımcıların şu ifadeleri örnek olarak verilebilir:

- K2, YDA23K: “*Vardır bence. Çünkü sosyal bilgiler dersi, Türk kültürünü en çok içinde barındıran ders. Türklerin tarihi, coğrafi özellikleri, bu coğrafi özelliklerinden doğan kültürler... İşte toprak çeşitliliğinden, besinlerden, her şeyden bir kültür doğuyor. O yüzden gezip görmek bile sonuçta bir kültür katkısı. Mesela diyelim Kapadokya'yı anlatacağız. Gidip gören bir insan bunu daha farklı bir şekilde anlatır. Dağlar, ovalar anlatılacağı zaman onu görmüş bir insan bunu daha verimli bir şekilde anlatabilir. Ya da işte düğünlerden bahsettik. Düğünlere dair ya da yöresel kıyafetler falan bunları bilmesi gerekir ki anlatabilsin, aktarabilsin.*”

- K12, YDB25K: “Bence daha hakim olduğu zaman ve konuyu bildiği zaman daha detaylarını öğrenci seviyesine inerek verebilir diye düşünüyorum. Uyarlamakta daha rahat hareket edebilir. Bu da öğrenciye daha çok sevdirebilir. Veya farklı kaynaklardan beslenmek konusunda daha farklı kaynaklara sahip olabilir. Hani daha çok kaynak keşfetmiş olabilir. Öğrenciye daha fazla imkan sunabilir bu anlamda. Ve çocukların sorduğu soruları cevaplayabilme yetisi de bence çocuğun konuya ilgisini artırabilir. İşte ‘soruyu öğretmenim cevaplıyor, o nasıl oldu(?)’ gibi teşvik olabilir belki çocukta. İlgi duymasını sağlayabilir.”

Tablo 20 ışığındaki bulgular katılımcı grubu özellikleri özelinde incelendiğinde çoğunlukla oransal dağılımın korunduğu görülmüştür. Bununla birlikte belirlenen kategoriler içerisinde bazı katılımcı özelliklerinin öne çıktığı da görülmektedir. Örneğin “Ders İçi Süreç (f=24)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların daha sık olarak kadın cinsiyete sahip oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak “Öğretmen Nüfuzu (f= 6)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların çoğunlukla kadın cinsiyete sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ilgili kategoride ele alan katılımcıların müze ve ören yeri gezileri gerçekleştirdikleri görülmüştür. Buna ek olarak “Etkileşim (f= 3)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların sosyal medyada 3 saat ve üzeri süreyle zaman geçirdikleri belirlenmiştir.

Katılımcılara ayrıca sosyal bilgiler öğretmenin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmaması halinde sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecinin nasıl etkilenebileceği sorulmuştur.

Tablo 21.

Sosyal Bilgiler Öğretmenin Yeterli Düzeyde Kültürel Okuryazar Olmamasının Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Bilişsel Süreç	Etkisiz anlatım	K2, K3, K8, K11, K19, K20
	Yüzeysel anlatım	K2, K8, K10, K12, K15, K20
	Kültürel yozlaşma	K1, K13
	Öğrenci gözünde düşük nüfuz	K5, K11
	Yanlış bilgi	K6, K11

	Ders akışı	K4
	Topluma birey kazandırma	K7
Etkileşim	Çevreyle uyum problemi	K4, K14
	Zayıf iletişim	K10, K16
	Derse ilgisizlik	K3
Yargılama	Öğrenci ayrımı	K9, K16
	Farklılıkları yargılama	K14

Tablo 21 incelendiğinde katılımcıların “Bilişsel Süreç (f=20)” kategorisini daha sık tekrar ettiği görülmektedir. Ayrıca “etkisiz anlatım (f=6)” ve “yüzeysel anlatım (f=6)” kodlarının en sık tekrar edilen olduğu saptanmıştır. İlgili kodlara aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek verilebilir:

- K8, YDB21E: *“Sıradan olur, basit olur. Ders içinde olsun, öğrencilere kattığımız şeyler olsun. Zaten kendi anlattığımız konular kültürle ilişkili. Ve bunları içten işleyemezsek düz anlatırız. O duyguları, davranışları kazandırmak daha yüzeysel olabilir. Etkili olmaz yani.”*
- K10, YDB23E: *“Tamamen olumsuz etkilenir diyemem ama klasik bir eğitim olur hani. Müfredatın getirdiği, ezbere dayalı eğitimi destekler. Herkes aynı şeyi öğrenir, empati duygusu olmaz. Öğrenciyle aradaki o ikili iletişim gelişmez, zayıf kalır diye düşünüyorum. Sonuçta biz öğretmeniz yani. Hele de sosyal bilgiler öğretmeni olarak, adı üstünde “sosyal” kavramından, bizim asıl hedefimizin her zaman -müfredatın dışında da- öğrenciyi anlamak, öğrenciyle iç içe olmak gerektiğini düşünüyorum. Bu açıdan, bu kavramı ne kadar iyi bilirsek, öğrenciyle ne kadar yakın olursak daha iyi olur. Onun dışında eğer tam tersi olursa klasik bir öğretmen olur; anlatır dersi, gider. Gelişimi zayıf olur diyeyim. Öyle söyleyeyim.”*
- K11, YDB21K: *“Tam tersi, bu da olumsuz etkiler. Bir kere anlatılmak istenileni doğru bir şekilde öğrencilere aktaramaz diye düşünüyorum. Yanlış bilgi aktarımı olur. Çünkü önce kendimiz öyle olmalıyız ki öğrencilere bunu yansıtalım veya öğrencileri öyle bireyler haline getirebilelim. Ama biz öyle olmazsak öğrencilerden*

de bunu bekleyemeyiz. Çünkü öğrenciler bizi rehber alıyorlar, model alacaklar. Ondan dolayı önce biz onlara örnek olmalıyız en iyi şekilde. Ki onlar da bizi örnek alsınlar. Doğru yolu görebilsinler açıkçası.”

Tablo 21 incelendiğinde A üniversitesinde öğrenim görmekte olan katılımcıların “Bilişsel Süreç (f=20)” kategorisinde daha sık görüş belirtmekte oldukları belirlenmiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık bağlamında lisans eğitimine dair görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara iki soru yöneltilmiştir. Sorulan sorular sırasıyla ele alınmıştır.

Katılımcıların lisans öğrenimi süresince aldıkları derslerin etkisinden önce, katılımcıların lisans öğrenimi öncesindeki yaşamlarının kültürel okuryazarlığı kazanma noktasındaki yeri incelenmek istenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara “Çocukluğunuzdan lisans öğreniminize kadarki süreçte çevresel faktörlerin (aile, arkadaş vb.), kültürel okuryazarlığı kazanma noktasında etkisi nasıl olmuştur? Lütfen örnek vererek açıklayınız.” şeklindeki soru yöneltilmiştir. Katılımcıların talep ettiği durumlarda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan ek anlatı katılımcılara aktarılarak örneklendirme yoluna gidilmiştir.

Tablo 22.

Çevresel Faktörlerin Kültürel Okuryazarlığın Kazanılmasındaki Etkisine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Aile	Etkisiz Aile	Bilgisizlik sebepli kültürü öğretmeme	K1, K13, K20
		İlgisizlikten kaynaklı kültürlemeyi gerçekleştirilememe	K3, K8
		Kültürel farkındalık kazandırılmama	K9
		Temel düzeyde örtük öğrenme	K7
	Bilgi Aktarımı	Kültürü öğrenme	K11, K18, K19, K20
		Farklı kültürleri öğrenme	K2, K14

Çevre	Değer Kazandırma	Kültürel farkındalık kazandırma	K4, K16, K17
		Öğrenmeye teşvik	K3, K12
	Arkadaşlar	Kültürel farkındalık sağlama	K4, K6, K10, K12, K16
		Farklı kültürleri tanıma	K10
		Halk oyunlarını öğrenme	K3
	Etkisiz Çevre	Farklı kültürlerle tanışmama	K14, K15
		Kültürsüzlük	K13
	Yerleşim Türü Avantajları	Kaliteli okullarda eğitim	K5
		Öğretmenler	Değerler eğitimi
	Derse önyargı		K8
Kültürel etki	K5		
Kültürel okuryazarlığı kazandırma	K19		
Okul	Dersler	Farklı kültürleri öğrenme	K4
		Kendini keşfetme	K8
		Kültürel okuryazarlığı kazandırma	K19
	Sınıf Arkadaşları	Kültürel farkındalık edinme	K14, K17
		Bireysel Çaba	Değer Kazanma
Kültürel bilinç	K8		
Kültürel farkındalık kazanma	K9		

Tablo 22 incelendiğinde katılımcıların lisans öğrenimi öncesinde çevresel faktörleri “Aile (f=19)”, “Çevre (f=11)”, “Okul (f=10)” ve “Bireysel Çaba (f=2)” temalarında değerlendirdikleri saptanmıştır. Bu kategoriler arasında daha sık tekrarlanan “Aile (f=19)” teması olmuştur.

Tablo 22 doğrultusunda kategoriler incelendiğine ise “Aile (f=19)” temasında yer alan “Etkisiz Aile (f=7)”, “Bilgi Aktarımı (f=6)” ve “Değer Kazandırma (f=6)” kategorileri ile “Çevre (f=11)” temasında yer alan “Arkadaşlar (f=7)” kategorilerinin daha sık tekrarlananlar arasında yer aldığı gözlemlenmektedir. Kategoriler içerisinde ise “kültürel farkındalık sağlama (f=5)”, “kültürü öğrenme (f=4)”, “kültürel farkındalık kazandırma (f=3)” ve “bilgisizlik sebepleri kültürü öğretmeme (f=3)” kodlarının daha sık tekrarlandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek verilebilir:

- K4, YDA21E: “Şöyle başlayayım. Benim babamın baba tarafı sizin gibi Kafkas göçmeni. Babamın anne tarafı da İran göçmeni. Şimdi iki taraftan bir çorba gibi oldular onlar. İran tarafından geldikleri için bugün Alevi-Şii diye adlandırdığımız kültüre dair ufak da olsa bilgi birikime(?) yardımcı oldu bu etken. Babamın baba tarafından Kafkas tarafından göçmesi ve o taraftan gelen bazı ufak bilgi kırıntıları - sizin kadar detaylı olmasa da- ufak bilgiler konusunda benim kültürel okuryazarlığımı etkiledi(?). Anne tarafımsa tamamen Yörük olduğu için onlardan da ufak tefek bilgiler aldım. Bunun dışında çocukluğumun, yani ana olarak çocukluğumun geçtiği ortam tamamen Kürtlerle büyüdüm ben. Hatta mahalledeki tek Türk çocuk bendim. Bunun da benim kültürel okuryazarlığıma etkisi çok büyük derecede oldu. Onun ardından ben ortaokul ve liseyi imam hatipte okuduğum için ve bizim ülkemizde İslam’ın Arap kültürüyle karıştırılması gibi bir saçmalık olduğu için, böyle bir durum olduğu için Arap kültürünü de öğrendiğim için onlardan da ufak tefek de olsa etkilendim. ...”
- K11, YDB21K: “Mesela şöyle bir şey söyleyebilirim. Benim annem Bursa’nın X köyünden. Mesela ben oturduğum yerdeyken... Atıyorum oranın yöresel kıyafetlerinden neler var? X’te mesela şalvar giyiyorlar. Kadınlar, teyzeler şalvar giyiyorlar. Bunlar şehirde olmuyor. Mesela şehirde anneannem benim normalde pantolon giyiyorsa köye gittiğinde şalvar giyiyor. Giyimi değişiyor. Bunlar da kültürel özelliklere giriyor mu? Örnek olarak verebilirim değil mi? ... Bunun bir katkısı olur mu o şekilde bilmiyorum ama kültürümü anlamam, atıyorum annemin yaşadığı yeri anlamam, duyguları anlamam bakımından yararı oldu yani.”
- K18, ODA22K: “Evet. Mesela sizin dediğiniz gibi benim ailemde babaannem falan vardı. Onlar eski şeyleri anlatıyordular. Mesela hep gösteriyorlardı mesela evde. Kültür, eşyalar falan. ... Yani... Bizimki de dans. Mesela kültür danslarımız falan vardı. Kızlarla oynadığımız şeyleri gösterirdiler hep. Eskiden kıyafetlerini

konuşurlardı 'böyle oluyor' falan diye. 'Böyle kıyafetlerle gezerdik' falan diyordular.”

- K20, DDA21E: *“Ben Çankırılıyım. Sık sık ziyaret ettiğim olurdu eskiden. Şu an için etmiyoruz. Çankırı'nın kültürel yapısını az çok tanıyorum. Bu konuda ailem epey yardımcı olmuştur. Orada bir yaşıntım da geçtiği için. O bölgenin kültürünü daha kapsamlı olarak Ankara'ya geldiğimde... Aslında kültürel etkenler daha da azalıyor Ankara'da. Sebebinin tam olarak bilmiyorum. Belki de çok farklı yörelerden insanlar bir araya geldiği için kültürel bir yozlaşma da başlamış olabilir, emin değilim. Ankara'da hissettiğim şey aslında kültürel bir gelişmişlik değil. (...) Ben daha çok dediğim gibi, asıl memleketim olan yere gittiğimde kültürel özelliklerle, kültürel öğelerle daha sık karşılaşıyordum ve açıkçası benimsemeye başlamıştım ama bir yerden sonra kopuş başlıyor. Bu yüzden şu an için ailemin kültürel değer kapsamında bana bir etkisi bulunmuyor. Bana olumlu bir tarafı yok. Kendileri muhtemelen kopmaya başlamışlar zaten. Olumsuz olarak... Olumsuz da bir durum yok aslında. Sadece, ailem şu an için yeterince eğitilmiş bireyler değiller. Bu yüzden bana kültürel anlamda evet, kendi kültürlerinin bir kısmını aktarmış olabilirler ama genel anlamda olumlu bir taraf olduğunu düşünmüyorum. Aksine benim için daha fazla dezavantaj yarattığını düşünüyorum. Bazı şeyleri öğrenmek için daha fazla gayret göstermem gerekiyor. Kültürel özellikler için de benzer durum geçerli.”*

Tablo 22 incelendiğinde ayrıca ilgili tema ve kategorilerde bazı katılımcı özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Örneğin “Etkisiz Aile (f=7)” kategorisinde görüş belirten katılımcıların daha sık olarak erkek cinsiyete sahip oldukları ve yaşamlarını en uzun süreyle şehir ve altı yerleşim birimlerinde geçirirlikleri belirlenmiştir. Buna ek olarak “Bireysel Çaba (f=2)” temasında görüş belirten katılımcıların “Etkisiz Aile (f=7)” kategorisinde de görüş belirttikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda ilgili katılımcıların bu tür bir çabaya girmesi, kültürel okuryazarlığı kazandırma noktasında ailelerini yetersiz görmeleriyle

yorumlanabilir. Ayrıca “Çevre (f=11)” teması altında görüş belirten katılımcıların daha sık olarak yaşamlarını en uzun süreyle büyükşehir ve üstü yerleşim biriminde geçirmiş katılımcılar oldukları belirlenmiştir.

Katılımcılara lisans öğrenimi öncesinde çevresel faktörlerin etkisi sorulduktan sonra lisans öğreniminde aldığı derslerin kültürel okuryazarlığı kazanma noktasındaki etkisi sorulmuştur. Soru yanıtlanırken katılımcıların yalnızca dersleri değerlendirmekle kalmamış, buna ek olarak lisans öğrenimi yaşantısına da değinmişlerdir. Ancak sorunun içeriğiyle uyummadığı için kapsama dahil edilmemiştir.

Tablo 23.

Lisans Öğreniminde Alınan Derslerin Kültürel Okuryazarlığı Kazanmadaki Etkisine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Yeterli	Dersler	Farklı kültürleri tanıma	K1, K2, K6, K11, K13, K14, K15, K16
		Kendi kültürünü öğrenme	K7, K14, K18, K20
		Farklı bakış açısı	K9, K11, K13
		Eleştirel düşünme	K8, K11
		Analitik düşünme	K8
		Geçmişle günümüzü karşılaştırma	K18
		Kültürel sembolleri tanıma	K19
	Öğretim Üyesi	Araştırmaya ilgi	K6
		Farklı kültürleri tanıma	K17
		Kendi kültürünü öğrenme	K4
Yetersiz	Nitelik	Yetersiz eğitim	K5, K10
		Yüzeysel anlatım	K2, K9
		Bilgiyi aktaramama	K3
		Mevcut bilginin tekrarı	K12
	Nicelik	Ders çeşitliliği	K1

Tablo 23 incelendiğinde “Yeterli (f=23)” temasının daha sık tekrarlandığı görülmektedir. Ayrıca lisans öğrenimindeki dersleri kültürel okuryazarlığı kazandırma noktasında yeterli olarak gören katılımcıların daha sıklıkta “Dersler (f=20)” kategorisi üzerinden değerlendirme yoluna gittiği görülmektedir. Katılımcılar arasında lisans öğreniminde alınan

dersleri kültürel okuryazarlığı kazandırma noktasında “Yetersiz (f=7)” teması altında değerlendirenler de bulunmaktadır. Bu noktada da “Nitelik (f=6)” kategorisinin daha sık tekrarlandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 23 doğrultusunda katılımcıların görüşlerine bakıldığında “farklı kültürleri tanıma (f=8)” kodunun en sık tekrar edilen kod olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek olarak verilebilir:

- K6, YDA23K: *“Antropoloji dersi aldık. (...) Orada bütün dünyayı düşünerek... Orada bir kültür anlamında... Sosyoloji derslerimiz oldu mesela. O dersler daha çok katkı sağladı. Ve böyle hani derste de hani konularla ilgili bir şeyden hoca bahsedince biz de merak edip araştırma yapıyoruz, öğreniyoruz. Dediğim gibi, hep belli bir yerde yetiştiğimiz için medya aracılığıyla aslında daha çok bunu öğrenebildim. O şekilde bir katkısı oldu.”*
- K14, YDB23E: *“... Kültür ve dil dersimiz vardı üçüncü sınıfta. Gerçekten etkili oldu. Farklı kültürlerin dil, konuşma, gırtlak, ses, şive falan birçok şeyini öğrendim. Şive, ağız kavramlarının ne olduğunu öğrendim. Dünyadaki farklı kültürlerle değindik, onlardan örnekler vermiştik. Onu hatırlarım. Gerçekten olumlu katkısı olmuştu o dersin. Tarih dersinde kültürden bahsedilirdi. Osmanlı kültüründen, eski Türk kültüründen -lisans olduğu için daha detaylı gördük-... "Türkler sadece çadırdaki yaşıyor" değil de onların yaşamını falan daha da öğrendim. Zaten tarihi çok seviyorum, bu yüzden seçtim sosyal bilgileri. Tarih derslerinin katkısı olmuştu bana gerçekten, onu hatırlarım. Coğrafyada yok gibi. Eğilim bilimleri dersinde de kültürle ilgili pek bir şey var mıydı hatırlamıyorum.”*

Tablo 23 incelendiğinde ayrıca “kendi kültürünü öğrenme (f=4)” kodunun da sık tekrarlananlar arasında yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşü örnek verilebilir:

- K18, ODA22K: “Biraz sağladı diye düşünüyorum. Mesela drama dersinde geçmişten günümüze kadar şeylerini öğretiyor. Mesela şimdi drama dersini alıyoruz. Orada danslar, konuşmalar, eskideki fotoğrafları yapmamızı istiyor hocamız. Ya da ne bileyim onların kıyafetlerini falan, hareketlerini falan yapmamızı istiyorlar.”

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın boyutlarına dair görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından belirlenmiş olan kültürel okuryazarlığın kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına ilişkin katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların kültürel okuryazarlığın boyutlarına ilişkin bilgi, beceri ve değer düzeyindeki görüşlerine ulaşılması hedeflenmiştir. İlgili alt problem kapsamında katılımcılara yedi ana soru ve yedi sonda soru yöneltilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine dair sorulan soruların ilki katılımcıların ilk defa karşılaşmış oldukları bir kişiyi benzer veya farklı kültürden biri olarak sayma yoluna gidip gitmediklerine dairdir. Soru sorulduktan sonra talep edilmesi durumunda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan ek anlatı aktarılmıştır.

İlgili soru, ayrıca üçüncü alt problem kapsamında yer alan diğer sorular için öncül soru niteliğindedir. Soruya olumsuz yönde yanıt veren katılımcılara üçüncü alt problem kapsamındaki sorulardan bazıları sorulmamıştır.

Tablo 24.

Karşılaşılan Kişiyi Benzer-Farklı Kültür Olarak Tanımlama Eğilimine İlişkin Bulgular

Kodlar	Katılımcılar
Evet, kodluyorum	K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K13, K14, K16, K17, K18, K19
Hayır, kodlamıyorum	K1, K2, K10, K12, K15, K20

Tablo 24 incelendiğinde katılımcıların daha sık olarak “Evet, kodluyorum (f=14)” şeklinde görüş belirttiği görülmektedir. Ayrıca katılımcılar arasında “Hayır, kodlamıyorum (f=6)” şeklinde olumsuz yönde görüş belirtildiği de gözlemlenmektedir. Yaşamlarında ilk defa karşılaştıkları bir kişiyi benzer veya farklı kültürden biri olarak tanımlama eğiliminde olmayan katılımcıların çoğunlukla yaşamlarını en uzun süreyle büyükşehir tipi yerleşim biriminde geçiren katılımcılar oldukları görülmüştür. Ayrıca ilgili katılımcıların daha sıklıkta kadın cinsiyette oldukları, çekirdek aile tipinde yetiştikleri ve sürekli yayın takip etmedikleri belirlenmiştir. Buna ek olarak babası lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların ilk defa karşılaştıkları bir kişiyi benzer veya farklı kültürden biri olarak tanımlama eğiliminde olmadıkları görülmüştür. Ayrıca aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etmek durumuna kalmış katılımcıların da daha sık olarak ilk defa karşılaştıkları bir kişiyi benzer veya farklı kültürden biri olarak tanımlama eğiliminde olmadıkları belirlenmiştir.

İlgili soruya olumlu yanıt veren katılımcılara sonda sorular yöneltilmiştir. Üç adet sonda soru yer almaktadır.

İlk sonda soru “Karşınızdaki kişiyi benzer kültürden birisi olarak değerlendirebilmeniz için o kişinin hangi unsurlara sahip olması gerekir?” şeklindedir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültür boyutuna değinilmiş olup değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 25.

Benzer Kültürden Sayarken Kullanılan Unsurlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Benzer Kültür	Dil-Şive-Lehçe	K3, K6, K7, K17, K18, K19
	Ortak değer yargıları	K4, K5, K6, K7
	Dünya görüşü	K4, K7, K16
	Giyim-aksesuar	K9, K13, K17
	Konuşma üslubu	K13, K18, K19
	Yemek kültürü	K7, K11
	Dış görünüş	K9
	Din (İnançlar)	K11
	Hemşehrilik	K5

Kültür bilgisi	K3
----------------	----

Tablo 25 incelendiğinde katılımcıların çevrelerinde ilk defa karşılaşmış oldukları bir kişiyi benzer kültürden biri olarak kodlarken daha sık olarak “dil-şive-lehçe (f=6)” ve “ortak değer yargıları (f=4)” üzerinden değerlendirdikleri görülmektedir. Bu unsurlara ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek verilebilir:

- K6, YDA23K: “Yani çok şey bir görüş olacak ama mesela kapalı bir insan olunca, ben de kapalıyım. Bazı ortak görüşlerimiz var mutlaka, gibi düşünüyorum. Hani inanış anlamında, kültür anlamında. O olabilir. Ya da bir konuşmaya başlayınca... Mesela ben Yozgatlıyım. Bir ağız yapıyor. ‘Bu Yozgat ağzı, kesin Yozgatlıdır. Yozgat değilse Çorumludur’. Bu şekilde. Genellikle bir giyiniş tarzında, bir konuşma tarzında özellikle.”
- K7, YDB24E: “Yediğimiz yemeğin aynı olması gerekiyor mesela. Bu şekilde söyleyebilirim. Konuştuğumuz dilin aynı, düşündüğümüz şeylerin. Ne biliyim... Benim yanlış bulduğum şeyi, çoğu şeyi ama böyle, toplum olarak çok yanlış bulduğumuz şeyleri o da yanlış buluyorsa burada ortak olduğumuzu söyleyebilirim düşünce olarak.”

İkinci sonda soru “Karşınızdaki kişiyi farklı kültürden birisi olarak değerlendirebilmeniz için o kişinin hangi unsurlara sahip olması gerekir?” şeklindedir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 26.

Farklı Kültürden Sayarken Kullanılan Unsurlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Farklı Kültür	Dil-Şive-Lehçe	K2, K8, K11, K13
	Alışkanlıklar	K6, K11, K18
	Dış görünüş	K2, K6, K9
	Dünya görüşü	K4, K7
	Etkileşim süreci	K3, K19

Giyim-aksesuar	K6, K11
Hal ve hareketler	K8, K16
Konuşma üslubu	K16, K19
Kültürel kodlar	K7, K11
Din (İnançlar)	K11
Fiziksel özellikler	K17
Kültür bilgisi	K3
Ortak ilgi alanları	K5
Yemek kültürü	K7

Tablo 26 incelendiğinde katılımcıların çevrelerinde ilk defa karşılaşmış oldukları bir kişiyi benzer kültürden biri olarak kodlarken daha sık olarak “dil-şive-lehçe (f=4)”, “alışkanlıklar (f=3)” ve “dış görünüş (f=3)” unsurlarına başvurdıkları gözlemlenmektedir. Bu unsurlara ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

- K2, YDA23K: “*Mesela ben iki sene edebiyat okudum. Orada farklı milletlerden farklı çok arkadaşım oldu. Onların böyle konuşmalarından aşına oluyorum bazı şeylere. Mesela Arapça konuşan bir insan dikkatimi çekiyor. Böyle bakıyorum ‘Aa Arap mı acaba?’ falan diye. Mesela ya da gözü çekik insanlar dikkatimi çekiyor. Çok böyle beğeniyorum. Dikkatimi çekiyor. Bebekleri falan çok tatlı oluyor ya. Onları takip ediyorum Instagram’da. Onları görünce heyecanlanıyorum hatta.*”
- K11, YDB21K: “*Mesela akraba evliliği varsa derim herhalde. Başka ne diyebilirim... He, şiveden anlarım mesela. Farklı kültürden olduğunu şivesinden çok rahat anlayabilirim. Aynı şekilde giyim tarzı olabilir. Dış görünüş olarak şu an düşünüyorum. Mesela yani örtü bağlama şeklinden bile anlaşılabilir bazı yöreler. Ama tabii bunu kültürel anlamda başka ne örnek verebilirim... Ya mesela camii. Aynı şekilde onlarda da namaz falan... Oradan da anlayabilirim farklı kültürden olduğunu.*”

Tablo 25 ve Tablo 26 birlikte incelendiğinde katılımcıların benzer veya farklı kültürden sayma yoluna giderken dil, şive ve lehçeler üzerinden yakınlık uzaklık ilişkisi kurdukları

görülmektedir. Bu durum dilin kültür içerisinde önemli bir ayırt edici özelliğe sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcılara yöneltilen üçüncü soru ise “Verdiğiniz cevaplar doğrultusunda, kültürel okuryazarlık için kültürün etkisi olduğunu söyleyebilir misiniz? Lütfen nedenini açıklayınız.” şeklindedir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültür boyutuna değinilmiş olup bilgi düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır. Katılımcılar bu soruya yanıt verirken zorlanmışlardır. Bazı katılımcılar için soru tekrar okunurken bazı katılımcıların yanıtları soru kapsamıyla bağdaşmamıştır. İlişki kurulan yanıtlar doğrultusunda Tablo 16 oluşturulmuştur.

Tablo 27.

Kültürel Kodlamalarda Kültürün Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Evet	Kültürel farkındalık	K8, K9, K13
	Kültürel ilgi	K1, K3, K11
	Kavramsal ilgi	K6, K20
	Kültürel kodlar	K2, K4
	Temel düzeyde ilgi	K16
	Benzer toplum yaratma	K7
	İletişim kurma arzusu	K5
Cevapsız	Açıklayamama	K6

Tablo 27 incelendiğinde “kültürel farkındalık (f=3)” ve “kültürel ilgi (f=3)” kodlarının daha sık tekrar edildiği görülmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek verilebilir:

- K1, YDA21K: “*Vardır tabii ki. Kültürel okuryazarlık diyoruz zaten. Bence vardır. Kişi içinde yaşadığı toplumun zaten kültürünü öğrenmeye çalışıyor. ‘Ben hangi kültürdenim?’ , ‘Benim gelenek göreneklerim ne?’ , ‘Benim maddi manevi unsurlarım ne?’ diye sorguluyor. O yüzden önemli bir başlıktır, alt başlığıdır.*”
- K9, YDB22E: “*Bunu biraz daha anlayabilmek için bence... ya da farklı kültürleri anlamak için bence... Onlarla bağ kurmak ya da farklılıklarını göz önüne almak için kültürel okuryazarlık gerekli olabilir diye düşünüyorum.*”

Üçüncü alt problem kapsamında katılımcılara yöneltilen bir diğer soru “Birbirinize benzer kültürel öğelere ve(ya) yakın kültürel değerlere sahip iki kişi arasında iletişimin sağlanabilmesi adına kültürel okuryazarlığın herhangi bir etkisi olabilir mi? Eğer varsa bu etki nasıldır?” şeklindedir. Soru sorulurken katılımcılardan birbiriyle benzer kültürel öğelere veya yakın kültürel değerlere sahip iki kişi hayal etmeleri söylenmiş ve sonrasında bu iki kişi arasındaki etkileşim sürecinde kültürel okuryazarlığın etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soru ile birlikte kültürel okuryazarlığın kültür ve iletişim boyutlarına değinilmiştir. Bilgi ve değer düzeylerinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 28.

Yakın Kültürdeki Bireylerin İletişiminde Kültürel Okuryazarlığın Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Etkisi Vardır	İletişim kurabilme	K2, K10, K11, K12, K17, K19
	Kaliteli iletişim	K5, K6
	Kültürel yanlışlıkları değerlendirme	K9
	Kültürleme	K18
	Kültürü yaşatma arzusu	K3
	Zorunlu saygı	K13
Etkisi Yoktur	Ortak bilgi	K1, K8, K14, K20
	Başka nedenler	K15
	Doğaçlama davranış imkanı	K7
Nötr	Başka nedenler	K3, K16
	Kişiyeye göre değişken	K5

Tablo 28 incelendiğinde “Etkisi Vardır (f=12)” kategorisinin daha sık tekrarlandığı görülmektedir. Kodlar arasında ise “iletişim kurabilme (f=6)” kategorisinin en sık tekrarlanan kod olduğu saptanmıştır. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadesi örnek verilebilir:

- K10, YDB23E: “Yani olabilir. Dediğim gibi, iletişimi kolaylaştırabilir birbirlerine karşı. Kültürel okuryazarlığı yüksekse elbette ikilinin arasındaki iletişim kolaylaşır diye düşünüyorum. Sonuçta ortak bir paydada buluşabilirler. Ama onun dışında çok

da gerekli mi diye söylersem, benim açımdan, benim fikrim, çok da gerekli değil diye düşünüyorum. ...”

Üçüncü alt problem kapsamında sorulan bir diğer soru, yine benzer nitelik taşımaktadır. Bu sefer katılımcılara “Birbirinden farklı kültürel öğelere ve(ya) ayrı kültürel değerlere sahip iki kişi arasında iletişimin kurulması esnasında kültürel okuryazarlığın önemi hakkında düşünceleriniz nelerdir?” şeklinde sorulmuştur. Soru sorulurken katılımcılardan birbiriyle farklı kültürel öğelere veya ayrı kültürel değerlere sahip iki kişi hayal etmeleri söylenmiş ve sonrasında bu iki kişi arasındaki etkileşim sürecinde kültürel okuryazarlığın etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına değinilmiş ve bilgi ve değer düzeyinde saptamalar yapılması hedeflenmiştir.

Tablo 29.

Uzak Kültürdeki Bireylerin İletişiminde Kültürel Okuryazarlığın Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Etkisi Vardır	Kültürel farkındalık	K3, K6, K8, K9, K12, K13, K16, K17, K19, K20
	Etkili iletişim	K1, K2, K3
	Farklı kültürleri tanıma	K6, K9, K19
	Kültürel kodlara göre davranışlar	K14, K15, K19
	Bilgi alışverişi	K1, K18
	Ortak uyum	K16
	Stereotipleri engelleme	K12
Etkisi Yoktur	Etkisiz	K5
	Kavramla ilişkisiz	K7

Tablo 29 incelendiğinde katılımcıların daha sıklıkta “Etkisi Vardır (f=23)” şeklinde görüş belirttiği görülmektedir. Bu görüşler arasında “kültürel farkındalık (f=10)” kodunun en sık tekrarlanan olduğu gözlemlenmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek olarak gösterilebilir:

- K3, YDA22K: “Öncelikle tanımak istemeliler o kişinin kültürünü. O önyargının kırılması gerekiyor. Zaten kültürel okuryazarsa kişi, o önyargı olmadan iletişimi kurar ve yine olumlu bir iletişim sürecine girerler.”

- K19, ODB23K: “Aslında kültürel okuryazarlık bu konuda etkilidir. Yani bu konunun şeyi olmalı. Eğer gerçekten kültürel okuryazarlığa sahip biriye bu, o kodları simgeleri anlayabilmiş biridir yani. O yüzden yani karşı tarafın şeyine bakar mı çok da şu an şey yapamadım. Yani o ilk bakıştaki şeyleri bence düşünmez diye düşünüyorum. Benim dediğim o kodları bilir, evet ama uzak yakın oralara çok takılmaz gibi. Yani okuryazarlık bu konuda olumlu bence. Olumlu yönde etkileyen bir şey. Bilmek, karşı taraf farklıysa bunu bilmek, okuyabilmek yaklaşımı da değiştirir.”

Tablo 28 ve Tablo 29 birlikte incelendiğinde uzak kültürdeki bireylerin iletişimde kültürel okuryazarlığın etkisinin olmadığını belirten katılımcıların aynı zamanda yakın kültürdeki bireylerin iletişimde kültürel okuryazarlığın etkisi olmadığını söyledikleri belirlenmiştir. Buna ek olarak yakın kültürdeki bireylerin iletişimde kültürel okuryazarlığın etkisi olmadığını belirten katılımcıların çoğunlukla uzak kültürdeki bireylerin iletişimde kültürel okuryazarlığın etkisinin bulunduğunu belirttikleri görülmektedir.

Üçüncü alt problem kapsamında sorulan bir diğer soru “İletişim sürecinde taraflardan en az birinin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmaması halinde iletişim süreci nasıl etkilenebilir? Lütfen açıklayınız.” şeklindedir. Bu soruda kültürel okuryazarlığın -iletişim boyutu başta olmak üzere- tüm boyutlarına değinilmeye çalışılmıştır.

Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerin bazılarında ilgili soru, görüşme akışı nedeniyle önceki soruyla ters sırada katılımcıya yöneltilmiştir. Bu sebeple bazı katılımcılar ilgili soruyu yalnızca yakın kültürler çerçevesinde alırken bazı katılımcılar hem yakın hem uzak kültürler çerçevesinde yanıtlama yoluna gitmişlerdir.

Tablo 30.

İletişimde Yeterli Düzeyde Kültürel Okuryazar Olunmamasının Etkilerine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
İletişim	İletişim kuramama	K5, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K15, K18, K19

	Farklılıklara saygı duymama	K10, K11, K14, K20
	Yakınlık kuramama	K20
Bilgi	Bilgiyi aktaramama	K1, K2, K3
	Yanlış bilgiyi fark edememe	K4, K17

Tablo 30 incelendiğinde katılımcıların etkileri “İletişim (f=16)” ve “Bilgi (f=5)” bağlamında ele aldığı görülmektedir. Bu noktada “iletişim kuramama (f=11)” kodunun en sık tekrarlanan görüş olduğu saptanmıştır. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak verilebilir:

- K12, YDB25K: *“Bence kesintiye uğrar. Çünkü iletişim iki kişiliktir. Eğer birinin karşısında biri yoksa o iletişim değildir.”*
- K19, ODB23K: *“Karşı taraf bunu anlayabilecek düzeydedir. Yani okuryazar olan kişi. Ama karşı taraf kültürel okuryazarlığa sahip olmadığı için iletişim bence olumsuz etkilenir. Bir taraf evet, bilinçli bir şekilde yaklaşır. Diğer taraf daha bilmediği için, anlayamayacağı ve anlamadığı için bence olumsuz etkilenir.”*

Üçüncü alt problem kapsamında sorulan sorulardan bir diğeri ise “Benzer/farklı kültürel öğelere ve(ya) kültürel değerlere sahip kişilerle aranızdaki iletişim sürecini etkileyen unsurlar nelerdir?” şeklindedir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup bilgi ve değer düzeyinde saptamalara ulaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca bu soruya ait iki sonda soru bulunmaktadır. Katılımcılardan soruyu iletişimi olumlu ve olumsuz yönde etkileyen unsurlar şeklinde ele almaları istenmiştir.

Tablo 31.

İletişimi Olumlu Yönde Etkileyen Unsurlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
	Benzer kültür	K7, K13
	Davranışlar	K13
	Giyim-aksesuar	K13
	Kültür bilgisi	K11
Kültürle ilişkili	Kültürel farkındalık	K8
	Kültürel ilgi	K18
	Kültürel okuryazarlık düzeyi	K4
	Ortak tüketimler	K9

Kültürle İlişkisiz	Ortak ilgi alanları	K2, K5, K18, K20
	Saygı	K6, K10
	Bakış açısı	K7, K19
	Empati becerisi	K11

Tablo 31 incelendiğinde katılımcıların “Kültürle İlişkili (f=9)” ve “Kültürle İlişkisiz (f=9)” unsurları benzer sıklıkta ifade ettikleri saptanmıştır.

Tablo 31 doğrultusunda “ortak ilgi alanları (f=4)” kodunun en sık tekrar edilen unsur olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadesi örnek verilebilir:

- K5, YDA23K: *“Mesela şöyle düşünelim. En basiti, ben kitap okumaktan zevk alıyorsam kitap okumayı seven insanlarla görüşmeyi, onlarla beraber olmayı tercih ederim. Ama diğer taraftan bakıyorum mesela sabah programlarını seyreden bir ev hanımıyla ben gerçekten bir şey konuşamam.”*

Tablo 32.

İletişimi Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Kültürle İlişkisiz	Bakış açısı	K3, K7, K17, K19
	Yargılama	K3, K6, K12
	Konuşma üslubu	K6, K13
	Davranışlar	K13
	Eğitim düzeyi	K5
	Fikrini dayatma	K2
	Giyim aksesuar	K13
	Özsaygı eksikliği	K12
	Samimiyetsizlik	K12
	Sosyal çevre	K5
	Sosyo-ekonomik düzey	K5
Kültürle İlişkili	Kültürel farkındalık	K3, K8
	Yanlış destekleme	K17

Tablo 32 incelendiğinde katılımcıların başka kişilerle olan iletişimlerini olumsuz yönde etkileyen unsurları daha sık olarak “Kültürle İlişkisiz (f=17)” kategorisi bağlamında ele aldığı görülmektedir. Kodlar arasında “bakış açısı (f=4)” kodunun en sık tekrar eden olduğu da ayrıca saptanmıştır. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

- K3, YDA22K: “Mesela geçen gün... Örnek vermek istiyorum şunu. Çok üzüldüğüm bir nokta olmuştu. Eğitim Tarihi dersimizde bir arkadaşımız “biz aydınlar öğretmen olarak doğuya gittiğimiz zaman orayı, oradaki aydın olmayan insanlarla çatışacağız” gibi, bu tarz, bu minvalde ilerleyen bir konuşma yapmıştı. Çok mesela benim sinirlerimi bozmuştu. Hocamız oradan çok güzel bir yanıt verdi zaten. Sen mi oluyorsun aydın, gibisinden. Şey demiştim hani. Zaten aydın olan çocuklar geliyor batıya. Kendileri aydın olduktan sonra kendi bölgelerini kalkındırıyorlar gibi. Yani demek istediğim bu. Bakış açısı çok önemli. Kültürünü tamamen bilmediğin bir kişi yargılasan ya da tamamen emin olmadığın bilmediğin şeyleri “bu doğru” gibi şey yaparsan olumlu bir iletişim süreci olmaz zaten. Sanırım ülkemizde de en büyük sorun bu iletişimsizliğin: bilmiyoruz ama biliyoruz.”
- K17, ODA23K: “Başka... Kültürle ilgili başka ne olabilir... Şey olabilir işte. Yine dediğim gibi... Daha çok kadınlar üzerinden örnek getirebilirim ben. İşte... Çalışmasına karşı oluyorlar. Yine Doğu taraflarından örnek getiriyorum. “Kadın çalışamaz, erkek çalışır”. Ben ona göre yargılarım hani.”

Tablo 31 ve Tablo 32 birlikte incelendiğinde katılımcıların başka bireylerle iletişim süreçlerini olumlu etkileyen unsurlardan bahsederken kültürle ilişkili unsurlara daha çok başvurduğu ancak olumsuz etkileyen unsurlara değinirken daha çok kültür dışındaki unsurlara değinme eğilimi gösterdiği görülmektedir.

Üçüncü alt probleme ilişkin bir diğer soru ise küreselleşen dünyanın kültürel okuryazarlığa etkisine dairdir. Bu doğrultuda katılımcılara “Her geçen gün daha da globalleşen günümüz dünyasında farklı kültürlerin geçmişe göre daha kolay bir şekilde etkileşimde bulunduğu düşünülmektedir. Bahsi geçen küreselleşme sürecinin kültürel okuryazarlığı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Lütfen açıklayınız.” şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup bilgi ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 33.

Küreselleşmenin Kültürel Okuryazarlığa Etkisine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Olumlu	Etkileşim	Kültürlerarası etkileşimde kolaylık	K3, K7, K17, K18
		Kültürel farkındalık	K16, K17
		Etkili iletişim	K6
		Kültürel okuryazarlığı zorunlu kılma	K15
		Kültürlenme	K9
		Kültürleşme	K5
		Ortak eğlence imkanları	K2
	Bilgi	Bilgiye ulaşmada kolaylık	K3, K6, K8, K14, K18
		Farklı kültürleri tanıma	K1, K8, K14, K18
Olumsuz	Kültürün Zayıflaması	Kültürlerin ölmesi	K4, K9, K20
		Tek kültür	K2, K4, K20
		Kültürel yozlaşma	K1, K3
	Kültürün Değişimi	Alışkanlıkların değişimi	K12, K14, K19
		Kültürlenme	K13
		Kültürleşme	K5
		Popüler kültür	K5

Tablo 33 incelendiğinde katılımcıların küreselleşmenin kültürel okuryazarlığa etkisini “Olumlu (f=20)” ve “Olumsuz (f=14)” yönde ele aldıkları gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda “Olumlu (f=20)” teması altında “Etkileşim (f=11)” ve “Bilgi (f=9)” kategorilerinin, “Olumsuz (f=14)” temasının altında ise “Kültürün Zayıflaması (f=8)” ve “Kültürün Değişimi (f=6)” kategorilerinin olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcı grubu özelliklerinin, katılımcı ifadeleri içerisinde oransal dağılımlarını korudukları görülmektedir. Tablo 33 doğrultusunda “bilgiye ulaşmada kolaylık (f=5)” kodunun en sık tekrarlanan olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki katılımcı ifadesi örnek verilebilir:

- K8, YDB21E: “Zaten küreselleşen dünyamızda teknolojimiz artık her yere ulaşım sağlıyor. Ve internet artık bizim için bir bilgi ağı, ne ararsak bulabiliyoruz. Bu bağlamda zaten ulaşım kolay olduğu ve teknoloji çağında olduğumuz için kültürel bağlamda okuryazar olabilmek zor bir şey değil bence. İsteyen istediğini bulabiliyor

ve farklı kültürlerle de kolayca etkileşime girebiliyoruz. Atıyorum İngilizce öğrenmek için bir siteye girip de oradan yabancı birileriyle konuşabiliyoruz.”

Tablo 33 incelendiğinde ayrıca “kültürlerarası etkileşimde kolaylık (f=4)” ve “farklı kültürleri tanıma (f=4)” kodlarının da sık tekrar eden kodlar arasında olduğu görülmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

- K14, YDB23E: *“Yani dediğiniz gibi farklı kültürler eski zamana göre günümüzde daha kolay, daha anlaşılır. Tabii ki bunun başında teknoloji var. Yani herkesin elinde telefon, bilimsel, sosyal medyaya sahip olduğu için işte insanlar görebiliyor insanların ne yaptığını. Sadece Türkiye için değil, dışarı için de aynı. Mesele ben teknoloji sayesinde şeyi görmüştüm. Arap ülkelerinde pilavı elle yeme. Sevmedim, kötü geldi. Yadırgamıştım. Bu ne böyle iğrenç, demiştim. Teknoloji sayesinde günümüzde farklı kültürler evet, daha da yaygınlaştı. Ama dediğim gibi, teknoloji her anlamda iyi olmuyor. Özellikle son zamanlarda görüyoruz. Kültürel iletişimi, kültürlerarası iletişimi, kültürel okuryazarlığı da azaltıyor diyebiliriz. En basitinden bayramlar bile eskisi gibi geçmiyor. İnsanlar tatile gidiyor. Teknolojinin artmasıyla kültürlerarası etkileşim, insanlar arası samimiyet... Yani teknoloji birçok açıdan zarar vermiş olabilir. Kültürel okuryazarlığa da, kültüre de, hatta birden fazla şeye zarar vermiştir. Bir anda gelişirken teknoloji, zararı da vardır yani.”*
- K18, ODA22K: *“Bence çok etkileyebilir diye düşünüyorum. Mesela ben Türkmenistan’da olup da buranın her şeyini öğrenebilirim ya da başka ülkelerin şeylerin öğrenebilirim yani internetin üzerinden ya da -atıyorum- arkadaşı varsa onla konuşarak da, mesaj yazarak da... Ya da gazetelerini falan götürebilirim. Ya da ben arkadaşlarıma gönderebilirim, onlar bana gönderebilir. Ya da kitaplar üzerinden... şey yapabiliriz diye düşünüyorum.”*

Katılımcılara ayrıca küreselleşme süreciyle ilişkili olarak iki ayrı sonda sorusu yöneltilmiştir. Sonda sorulardan ilki “İlgili süreç içerisinde birbiriyle etkileşime geçmeye çalışan farklı kültürden insanların sahip olması gereken birtakım donanımlar var mıdır? Eğer varsa bu donanımlar nelerdir?” şeklindedir. Bu sonda soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup bilgi ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 34.

Küreselleşme Sürecinde İhtiyaç Duyulan Donanımlara İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Değer	Kültürel farkındalık	K1, K5, K7, K8, K9, K13, K14, K16, K17
	Meraklı	K2, K3, K11, K15
	Araştırmacı	K3
Beceri	İletişim becerisi	K8, K11, K18
	Dijital yetkinlik	K6, K11
	Empati	K8, K16
	Yabancı dil	K14
Teknolojik Donanım	Teknolojik aygıtlar	K4, K6, K11, K15, K18
	İnternet bağlantısı	K4, K15, K18
Bilgi	Karşı kültürü bilme	K18
	Kendi kültürünü bilme	K5
	Yeniliğe açık olma	K11

Tablo 34 incelendiğinde küreselleşen dünya içerisinde etkileşime geçmeye çalışan bireylerin sahip olması gereken donanımlara ilişkin katılımcı görüşlerinin “Değer (f=14)”, “Beceri (f=8)”, “Teknolojik Donanım (f=8)” ve “Bilgi (f=3)” bağlamında ele alındığı görülmektedir. Tablo 34 doğrultusunda “kültürel farkındalık (f=9)” kodunun en sık tekrar edilen olduğu saptanmıştır. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri verilebilir:

- K1, YDA21K: *“Tabii ki. Mesela karşıdakini yargılamaman gerekiyor. Ya da onu eleştirmemen gerekiyor. Geldiği toplum yüzünden onu aşağılamaman gerekiyor. Aslına hoşgörülü ve saygılı olmalısın ki bir yerden sonra kültürel farklılıkları kabul edebilesin, bunun üstüne gidebilesin, görüşebilesin, konuşabilesin. Mesela örnek vermek istemezdim ama böyle çok çevremde var. İşte ‘bu Suriyeliye benziyor, ne*

konusacağım onunla?’, ‘bu Afgan’a benziyor’ falan deyip hiç konuşmayan görüşmeyen insanlar var. Ama sonuçta o da insan. Evet, o onun kültürü ama o yani.”

- K17, ODA23K: *“İletişime geçmek istediği kişi farklı kültürdensen az çok onun kültürüyle ilgili bilgisi olup karşısındaki insana saygısızlık yapmaması için de biraz bilmesi iyi olur diye düşünüyorum. Ben bu örneği verebiliyorum. Başka bilemiyorum ne diyebilirim.”*

Tablo 34 incelendiğinde ayrıca “teknolojik aygıtlar (f=5)” ve “meraklı (f=4)” kodlarının da sık tekrarlandığı görülmektedir. Bu kodlara aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek gösterilebilir:

- K4, YDA21E: *“Telefonu ve interneti olsun yeter.”*
- K15, YDB23K: *“Yani birazcık bile merak duygusu varsa ve karşıdaki kişiyle gerçekten iletişim kurmak istiyorsa biri, evet internetin ya da herhangi bir teknolojik cihazın bunda önemi çok büyük. Çünkü şu an hayatımızda yapay zeka diye bir şey var ve her sorunumuzu onunla çözebiliriz. Ama karşımızdaki insan buna tamamen gerçekten gönüllüyse yapabileceğimizi düşünüyorum bunu. Eğer iki insan iletişim kurma noktasında birbirlerini anlamak ya da ayırt etmek istemiyorsa bunun herhangi bir internet ya da herhangi bir şeyle çözülebileceğini sanmıyorum. O yüzden tamamen kişilik özelliklerine bağlı olarak değişebileceğini düşünüyorum.”*
- K18, ODA22K: *“Yani... Günümüzde internette... İnternete ihtiyacımız olur, telefona ihtiyacımız olur. Ya da bilgisayara falan ihtiyacımız olur diye düşünüyorum. Mesela çok hızlı bir de. Çok çabuk ulaşabiliriz.”*

Tablo 34 incelendiğinde ayrıca bazı katılımcı grubu özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Örneğin ifadeleri en az iki kategori kapsamında yer alan katılımcıların kadın cinsiyete sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sebeple Tablo 34’te yer alan kategorilerin hepsinde kadın katılımcıların daha sıklıkta oldukları görülmüştür. Buna ek olarak “Değer (f=14)” kategorisi kapsamında veri sağlayan katılımcıların daha sıklıkta B üniversitesinde öğrenim gördükleri

belirlenmiştir. Ayrıca aynı şekile “Beceri (f=8)” kategorisi kapsamında veri sağlayanların da daha sıklıkta B üniversitesinde öğrenim gören katılımcılar olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak “Beceri (f=8)” kategorisinde veri sağlayan katılımcıların daha çok şahsi odaya sahip ve 3 saat ve üzerinde sosyal medyada vakit geçiren katılımcılar oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ilgili kategoride veri sağlayan katılımcılar arasında yurtdışı deneyimi yaşayanlara rastlanamamıştır.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer sonda soru ise “İlgili etkileşim sürecinin sağlıklı bir şekilde oluşturulması noktasında kültürel okuryazarlığın katkısı olabilir mi? Eğer varsa bu katkı nasıldır?” şeklindedir. Bu sonda soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 35.

Etkileşim Sürecinde Kültürel Okuryazarlığın Etkisine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
İletişim Sağlama	Etkili iletişim	K4, K6, K8, K9, K11, K13, K14, K18, K19, K20
	Empati	K8
Değer Kazandırma	Kültürel farkındalık	K1, K8, K9, K17, K19, K20
	Bakış açısı kazandırma	K3
	Öğrenme arzusu	K2
Etkisiz	Etkisiz	K7

Tablo 35 incelendiğinde “İletişim Sağlama (f=11)” ve “Değer Kazandırma (f=8)” kategorilerinin daha sık tekrar ettiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların etkilere ilişkin belirttiği ifadeler doğrultusunda “etkili iletişim (f=10)” ve “kültürel farkındalık (f=6)” kodlarının daha sık tekrarlandığı gözlemlenmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak verilebilir:

- K4, YDA21E: “Herkes kendinin, kendine ait hissettiğinin ve kendine ait olanın övülmesinden hoşlanır. Hani şimdi bir kedinin karnını sevmek gibi düşünüyorum bunu. İlk başta tepki verir ama sonra hoşuna gider. Şimdi ben hiç tanımadığım farklı kültüre ait bir bireyle görüşmeye çalışacağım zaman kültürel okuryazarlığımın

etkisiyle onun kültürünü övebilecek veya onun kültüründe hoş gözüken hareketlerde davranışlarda bulunursam bu iletişimimizi olumlu etkiler.”

- K9, YDB22E: *“Tabii ki katkısı vardır. Mesela biraz önce de söylediğim gibi. Kültürel okuryazar olan bir insan diğer kültürlere de saygı duymayı falan biliyordur. Ya da onlarla bir araya gelmeyi, kültürleşmeyi, kültürlemeyi... Bu şekilde diyebilirim.”*
- K19, ODB23K: *“Kültürel okuryazarlık yine bu konuda da çok önemli. Farklı kültürleri anlamamızda ve o iletişimin sağlanabilmesi için yine okuryazarlık çok önemli.”*

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeyleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından belirlenmiş olan kültürel okuryazarlığın kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi, beceri ve değer düzeyindeki yeterliklerine dair bulgulara ulaşılması amaçlanmıştır. İlgili araştırma problemi kapsamında katılımcılara yedi ana soru ve iki sonda soru yöneltilmiştir.

Dördüncü alt araştırma problemi kapsamında ilk olarak katılımcılara “İçinde yaşadığınız kültürü yaşatmaya dair herhangi bir çabanız var mı? Eğer varsa bunu ne şekilde gerçekleştirmeye çalışıyorsunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültür boyutuna değinilmiş olup beceri ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 36.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürlerini Yaşatma Çabalarına İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Evet	Kültürü Tanıtma	Yöresel lezzetleri tanıtma	K8, K11, K18
		Kültürlerarası karşılaştırma	K6, K17

Hayır		Çevreye reklam	K17
		Dil-lehçe konuşma	K18
		Kültürel alışkanlıklardan bahsetme	K7
		Kültürel kıyafetleri giyme	K18
		Müze gezisi	K17
	Kültürü Uygulama	Kültürel uygulamaları sürdürme	K11, K12, K14
		Kültürel söz öbeklerini kullanma	K4
	Kültürel Aktarım	Kültürü benimseme	K10
		Çocuğa kültürel bilinç aşılama	K5
		Öğrencilere kültürü öğretme	K12
	Kültürü Öğrenme	Kültürü araştırma	K3
	Kültürel Aktarıma İlgisizlik	Kültürel aktarımı gereksiz görme	K13, K19
		Kültüre ilgisizlik	K16
	Toplumla Çelişme	Geçmişte vazgeçiş	K1
		Toplumda tepki görme	K9

Tablo 36 incelendiğinde kültürü yaşatma arzusuna ilişkin “Evet (f=18)” şeklinde olumlu görüşlerin daha sık olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcı görüşleri arasında “Kültürü Tanıtma (f=10)” kategorisinin en sık tekrar edilen olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 36 doğrultusunda “yöresel lezzetleri tanıtma (f=3)” ve “kültürel uygulamaları sürdürme (f=3)” kodlarının daha sık tekrar edildiği saptanmıştır. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşü örnek olarak verilebilir:

- K11, YDB21K: “Evet bulunmakta. Kendi kültürümü... Mesela bir yere ziyare... Yine o örneği vereceğim ama mesela burada atıyorum bir öğretmenimi ziyarete gideceğim zaman Bursa’dan atıyorum kestane şekeri alıp götürüyorum mesela. Ama bunu kültürle... Çok yemek anlamında ama... Mesela atıyorum ben değil ama kuzenim düğünlerinde mesela hala işte kına gecesinde, kına gecesinin olduğu gece tavuk alma geleneğini hala sürdürüyorlar. İleride ben de mesela bunu sürdüreceğim. Şu an olmasa da ben de sürdüreceğim. Başka ne olabilir? Mesela giyim anlamında da hala

bunlar sürdürülüyor. Ben de sürdürüyorum. İşte ailem de. Şey de olabilir. İnanç anlamında da sürdürüyorum. Tüm anlamda gelenekçiyim yani.”

Tablo 36 incelendiğinde kendi kültürünü yaşatma çabası içerisinde olmayan katılımcılara dair öne çıkan bazı katılımcı özellikleri bulunmaktadır. Buna göre kendi kültürünü yaşatma çabası içinde olmayan katılımcıların çoğunlukla B üniversitesinde öğrenim gördükleri ve çekirdek aile tipinde yetiştikleri görülmüştür. Ayrıca ilgili katılımcıların ebeveyn eğitim düzeylerinin lise ve aşağı düzeyde olduğu, aile iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde ikamet etme durumunda kalmadıkları belirlenmiştir. Buna ek olarak ilgili katılımcıların eğitim-öğretim hayatında hiç Erasmus+ vb. öğrenci değişim programlarında yer almadıkları ve yurtdışı deneyimlerine sahip olmadıkları görülmüştür. Ayrıca kendi kültürünü yaşatma çabası içerisinde olmayan katılımcılardan bazılarının farklı kültürlerle etkileşim anında şaşırma, uyum sağlama, yabancılık çekme, zorlanma gibi olumsuz hislere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda kendi kültürünü yaşatma çabası içerisinde olmayan bazı katılımcıların kültürel etkileşim noktasında zorluk çektikleri söylenebilir.

Dördüncü alt problem kapsamında sorulan bir diğer soru ise farklı kültürleri kabul ilgilidir. Katılımcılara farklı kültürleri kabul edip etmedikleri, farklı kültürlere saygı duyup duymadıkları sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş ve değer düzeyinde saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır.

Tablo 37.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Farklı Kültürleri Kabul Eğilimine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Doğrudan Kabul	Kabul ediyorum	K1, K3, K7, K8, K11, K12, K13, K15, K16, K18, K19
	Aykırı olmadıkça kabul ediyorum	K10, K14, K17, K20
Koşullu Kabul	Kültürümle çatışmadıkça kabul ediyorum	K4, K5, K6
	Başkalarına zarar vermedikçe kabul ediyorum	K2, K9

Tablo 37 incelendiğinde katılımcıların tamamının farklı kültürleri kabul etme eğiliminde olduğu ancak bu kabulün “Doğrudan Kabul (f=11)” ile “Koşullu Kabul (f=9)” durumları arasında değiştiği görülmektedir. Farklı kültürlerle ilişkin “kabul ediyorum (f=11)” yanıtını verenler daha sıklıkta görülmekteyken koşullu kabul gösterenlerin “aykırı olmadıkça kabul ediyorum (f=4)”, “kültürümle çatışmadıkça kabul ediyorum (f=3)” ve “başkalarına zarar vermedikçe kabul ediyorum (f=2)” şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir. “Kabul ediyorum (f=11)” koduna ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşü örnek olarak gösterilebilir:

- K7, YDB24E: “*Saygı gösteririm hatta merak da ederim. İnsanların nasıl yaşadığını, ne yaptığını falan tabii merak ederim, araştırırım da.*”

Tablo 37 incelendiğinde bazı katılımcı özelliklerinin ilgili kategoriler özelinde öne çıktıkları görülmüştür. Bu doğrultuda farklı kültürleri “Doğrudan Kabul (f=11)” eğiliminde olan katılımcıların çoğunlukla B üniversitesinde öğrenim gördükleri ve sosyal medyada eğitim içerikleri tükettikleri görülmüştür. Ayrıca ebeveyn eğitim düzeyleri lisans ve üstü eğitim düzeyi olan katılımcıların çoğunlukla “Doğrudan Kabul (f=11)” eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak yaşamlarını en uzun süreyle şehir tipi ve altı yerleşim birimlerinde geçiren katılımcıların da yine çoğunlukla “Doğrudan Kabul (f=11)” eğiliminde oldukları görülmüştür. Bununla birlikte “Koşullu Kabul (f=8)” eğiliminde olan katılımcıların ise çoğunlukla A üniversitesinde öğrenim gördükleri belirlenmiştir. Öte yandan, bazı katılımcı özelliklerinin farklı kültürleri kabul etme eğilimlerine etki edebilecekleri düşünülmüştür. Bu noktada katılımcıların aile iş durumu vb. sebeplerle ikamet edip etmedikleri, Erasmus+ vb. öğrenci değişim programlarına katılım durumları, geçmiş yurtdışı deneyimleri, müze veya ören yeri gezme alışkanlıkları ve sürekli yayın takip etme durumları incelenmiştir. Ancak ilgili özelliklerin doğrudan kabul ve koşullu kabul noktasında dengeli dağılım gösterdikleri görülmüştür.

Katılımcılara farklı kültürleri kabul edip etmediklerine ilişkin soru sorulup yanıt alındıktan sonra farklı kültürlerle ilişkin öğeleri deneyimleme yönünde hevesli olup olmadıkları sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup beceri ve değer düzeyinde saptamalara ulaşılması hedeflenmiştir.

Soruya olumlu yönde görüş belirten katılımcılara ne tür deneyimleme yollarına başvurdukları sorulmuştur. Olumsuz yönde görüş belirten katılımcılara ise sebebi sorulmuştur.

Tablo 38.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Farklı Kültürleri Deneyimleme Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Evet	Yöresel lezzetler	K1, K3, K4, K11, K12, K13, K14, K15, K18, K19
	Giyim-aksesuar	K2, K16, K18
	Kültürel yerleri gezme	K8, K13, K15
	Müzik	K6, K12, K18
	Turistik gezi	K8, K13, K15
	Dini öğeler	K9, K13
	Dizi-film izleyerek	K3, K18
	Yaşam tarzı	K7, K13
	Danslar	K18
	Edebi eserler	K6
	Kültür evleri	K2
	Ritüeller	K17
Hayır	Kendi kültürünü tercih etme	K5

Tablo 38 incelendiğinde “Evet (f=32)” kategorisinin en sık tekrar edilen olduğu saptanmıştır. Ayrıca deneyimleme yollarına ilişkin “yöresel lezzetler (f=10)” kodunun yine en sık tekrar edilen kodlar arasında yer aldığı görülmektedir. İlgili kod kapsamında daha sıklıkta kadın cinsiyete sahip katılımcıların yer aldığı görülmektedir. Buna ek olarak farklı kültürleri “yöresel lezzetler (f=10)” üzerinden deneyimleyen katılımcıların çoğunlukla lisans öğrenimi süresince konaklama ihtiyacını aile evinde kalarak karşılamayan katılımcılar oldukları belirlenmiştir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek verilebilir:

- K12, YDB25K: *“Yemeklerini denemeyi seviyorum. Örneğin geçenlerde Kore restoranına gitmiştim. Ama hiçbir şey yiyemedim. Benim için korkunç bir deneyimdi. (...) Veya işte mesela suşiye hiç yanaşamıyorum. O çiğ et düşüncesi beni itiyor. Hiç deneyimlemedim ama (???). Ama yok yani. Ülke içerisinde de mesela... Akdeniz ile İç Anadolu bana çok farklı geliyor. Böyle kendi ülkemiz içerisinde de farklı bölgelerin yemeklerini, farklı şeylerini denemeyi çok seviyorum. Onlar haricinde farklı kültür olarak daha Avrupa’daki dillere çok hevesliyim. İspanyolca, İtalyanca gibi o dillerde mesela şarkı söylemeyi çok seviyorum. Böyle... bir yatkınlığım olduğunu düşünüyorum ve o dilde çok kolay telaffuz edebiliyorum. Sanki böyle anadilim gibi hissediyorum İtalyanca ve İspanyolcada. Onun haricinde daha Uzak Doğu’da işte Hintçe mesela. Hintçe şarkılar çok komiğime gidiyor ve gerçekten söyleyebiliyorum veya Hintçe metinleri okuyabiliyorum. Bu şekilde, dillere ilgim var diyebilirim.”*
- K15, YDB23K: *“Genel olarak ben gezmeyi... Yani bir yere gidiyorsam gezmeyi en çok sevdiğim şey genel olarak kültürel yerleri gezmek zaten. O yüzden onları deneyimleme fırsatım oluyor. Onun dışında yemeklerini yeme fırsatım oluyor. Yani genel olarak insanların çok fazla vakit geçirdiği yerlerde oturup bir insanları gözlemleyebilirsiniz zaten çok fazla bilgi birikiminiz olacağını düşünüyorum.”*

Dördüncü alt problem kapsamında katılımcılara ayrıca senaryo üzerinden sorular da yöneltilmiştir. Bu sorularla ilgili katılımcılara ön açıklama yapılmıştır. Bu açıklamada öncelikle bir öğretmenlik senaryosu sunulacağı ve kendilerine bu senaryoda nasıl hareket edebileceklerinin sorulacağı söylenmiştir. Ardından sorular sırasıyla katılımcılara iletilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında katılımcıların sorular ilerledikçe zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcılara sorulan ilk senaryo temelli soru “İkinci dili Türkçe olan öğrencilerin de bulunduğu bir sınıfta öğretmenlik yapmaktasınız. İlgili öğrencilerin gerek sizinle gerekse

sınıf arkadaşlarıyla problem yaşadığını fark ettiniz. Nasıl bir yol izlediniz?” şeklindedir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına değinilmiş olup beceri ve değer düzeyinde saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır.

Ayrıca bu senaryo temelli soruya ait iki sonda soru da bulunmaktadır. Bu sonda sorulara göre katılımcının soruyu iki ayrı açıdan ele alması istenmektedir. Sonda sorulardan ilkinde göre katılımcının bu problemi kendisi ile ikinci dili Türkçe olan öğrenci(ler) arasındaki problem üzerinden değerlendirmesi istenmektedir. Diğer sonda soruya göre ise ikinci dili Türkçe olan öğrenci(ler) ile diğer öğrenciler arasındaki problem üzerinden değerlendirmesi istenmektedir. Bu noktada bazı katılımcılar iki sonda soruyu ayrı ayrı ele alırken bazı katılımcılar ise öncelik sırasına göre değerlendirme yoluna gitmiştir. Örneğin K5, öncelikle öğrencilerin kendileri arasındaki problemi çözme yoluna gidip sonrasında kendisi ile olan problemi ele alacağını belirtmiştir.

Tablo 39.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayının İkinci Dili Türkçe Olan Öğrenciyle Arasındaki Probleme Eğilimine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Problemi Çözme	Destek Alma	Ebeveynlerle görüşme	K3, K6, K10, K15, K17, K20
		Rehberlik hizmeti	K2, K3, K11, K14, K20
		Meslektaşlara danışma	K11, K12
		İdareyle görüşme	K14
	Yaklaşım	İlgili yaklaşma	K2, K3, K10, K11, K14, K15, K19, K20
		Sorunların devamında olumsuz tutum	K4
	Uyum Sağlama	Öğrencinin ikinci dilini geliştirme	K5, K8, K13
		Uyum etkinlikleri geliştirme	K6
Problemi Bulma	Problemi Tespit	Problemin kaynağına inme	K5, K8, K13, K18, K20

Tablo 39 doğrultusunda katılımcıların soruna ilişkin görüşlerini en sık olarak “Problemi Çözme (f=27)” yönünde ele aldıkları görülmektedir. Problemin çözümüne ilişkin

ifadelerinin ise daha sıklıkta “Destek Alma (f=14)” ve “Yaklaşım (f=9)” kategorileri etrafında toplandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 39 incelendiğinde “ilgili yaklaşma (f=8)” kodunun en sık tekrar edilen olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşü örnek verilebilir:

- K10, YDB23E: *“Benimle olan probleminde konuşmayı seçerim tabii ki. Öğrenciyi dinlemeyi seçerim. Ben birebir bir öğrenciyle -gönüllü öğretmenlik de yaptığım için konuşuyorum- hiç yaşamadım. Çünkü her zaman ben şunu desteklerim: öğrenciyle sürekli iletişimde kalmayı, ismiyle hitap etmeyi, ona değer vermeyi, yanlış bir cümle bile kursa “evet doğrusu bu da olabilir değil mi?” demeyi her zaman tercih ederim. Özellikle öğrencinin bana karşı bir nefreti olduysa, bir sorunu olduysa benimle tabii ki iletişimi seçerim, dinlemeyi seçerim. Nasıl çözebileceğimiz... Gerekirse ailesiyle görüşmeyi seçerim ne yapabiliriz bu konuda diye. “Madem benden nefret ediyorsun, benimle bir sorunun var” deyip ben de ona karşıt bir düşünce beslemem, onu söyleyeyim hani. O ne kadar kaçarsa o kadar kovalarım diyeyim. Çünkü öğretmen olarak yapmam gereken bu diye düşünüyorum.”*

Tablo 39 doğrultusunda ayrıca “ebeveynlerle görüşme (f=6)”, “rehberlik hizmeti (f=5)” ve “problemin kaynağına inme (f=5)” kodlarının da daha sık bir şekilde tekrar edildiği gözlemlenmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşü örnek verilebilir:

- K20, DDA21E: *“Yani dediğim gibi, kendimi kültürel okuryazarlık çerçevesinde kendimi pek yeterli bulmam ama daha çok saygı sevgi çerçevesinde ve bilgi birikim doğrultusunda yönlendirmeler yapmaya çalışırım. Bu konuda bana çok ters bir durum oluşturmaz o öğrencilerin arasındaki veya benimle olan çatışması. Kendisiyle ayrı olarak konuşabilirim, ayrı olarak görüşmeler düzenleyebilirim ya da velisiyle görüşebilirim. Ya da eğer çok daha ciddi bir problem noktasında gelirse mutlaka rehberlik servisine yönlendirebilirim. Bu şekilde çözerim yani. ... Daha çok*

düşünmeye teşvik etmeye çalışırım eğer öğrenciyle görüşüyorsam. Velisiyle görüşüyorsam bu durumun nedenlerine inmeye çalışırım. Yani neden ya da nasıl bu tavra sahip olduğunu anlamaya çalışırım. Ama kendisiyle görüşüyorsam neden ve nasıllarını ondan öğrenmeye çalışmam. Çünkü ailesi mutlaka küçük bir öğrenciyi, yani çocuk bir öğrenciyi daha iyi tanıyor olacaktır. ...”

Bir diğer sonda soru olan ikinci dili Türkçe olan öğrenciler ile anadili Türkçe olan öğrenciler arasındaki probleme ilişkin bulgular ise Tablo 40 üzerinde betimlenmiştir.

Tablo 40.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayının Öğrenciler Arasındaki Probleme Eğilimine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Problemi Çözme	Değer Oluşturma	Uygun davranışa yönlendirme	K3, K4, K6, K7, K10, K13, K14, K18, K19
		Rol model olma	K1
	Uyum Oluşturma	Ortak ilgi alanı yaratma	K10, K11, K15, K16, K17
		Kültürlerarası ortaklıkları keşfetme	K3, K9, K15
		Yabancı kültüre ilgi oluşturma	K2, K3
	Destek Alma	Ebeveynlerle görüşme	K2, K7, K11, K14
		Rehberlik hizmetinden destek alma	K2, K11, K12
		İdareyle görüşme	K12
	Yaklaşım	Uygun öğretim tekniği uygulama	K1, K15
		Zorbalığa maruz kalana yakınlık	K12, K18
		Birebir görüşme	K7
	Sorunları Giderme	Dil kaynaklı eksiklikleri giderme	K18
		Disiplin cezası	K14
Problemi Bulma	Problemi Tespit	Problemin kaynağına inme	K5, K8, K11, K13, K18

Tablo 40 doğrultusunda katılımcıların diğer sonda soruda olduğu gibi problemi en sık olarak “Problemi Çözme (f=35)” bağlamında ele aldıkları görülmektedir. Ayrıca “Değer Oluşturma (f=10)” ve “Uyum Oluşturma (f=10)” kategorilerinin en sık tekrar edilen olarak öne çıktığı

gözlemlenmektedir. Buna ek olarak “Destek Alma (f=8)” kategorisinin de sık tekrar edilenler arasında yer aldığı söylenebilir.

Tablo 40 incelendiğinde “uygun davranışa yönlendirme (f=9)” kodunun en sık tekrar edilen kod olduğu görülmektedir. Aşağıdaki katılımcı ifadesi bu koda örnek olarak verilebilir:

- K13, YDB22E: “... Onların yaşadıkları sıkıntının neler olduğunu bahsederim. Nasıl ortadan kaldırılabileceğinden bahsederim onlara. Neden böyle bir problem olduğunu, önce problemi tanırım. Daha sonra bu problemin çözüm yollarını ararım. Onlara da bunlardan bahsederim. Ve çözüm yolunu ortak bir yolla bularak bunu ortadan kaldırırım. ...”

Tablo 40 incelendiğinde ayrıca “ortak ilgi alanı yaratma (f=5)”, “problemin kaynağına inme (f=5)” ve “ebeveynlerle görüşme (f=4)” kodlarının da sık tekrarlananlar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek gösterilebilir:

- K5, YDA53K: “Öncelikle diğer arkadaşlarıyla yani arkadaşlarıyla mı problem var, onu çözmeye çalışırım. Onun da kaynağına inmeye çalışırım. Kaynak gerçekten Türkçeyi yeteri kadar bilmemesinden kaynaklanan bir şey mi? Öncelikle onu çözmek lazım. Çünkü Türkçeye hakim değilse iletişim kuramıyordur. İletişim kuramıyorsa da otomatikman sorunlar çıkıyordur. Daha sonrasında kendime dönmeyi tercih ederim. ...”
- K16, YDA22K: “Onları ortak yapabileceği bir projede veya oyunda buluşturdum. İlk önce oyun daha mantıklı olurdu benim açımdan. Oyundan zevk alıyorlarsa bu oyunu devamlı hale getirmeye çalışırdım. Eğer zevk almıyorlarsa başka bir şey düşünmek zorunda kalırdım. Farklı olarak da ne yapabilirdim? Öğrencileri biraz tanımladıktan sonra hoşlarına gideceğine emin olduğum bir şeyi yaptırırdım sanırım onlara.”

Tablo 39 ve Tablo 40 incelendiğinde katılımcıların problemi, çözüm odaklı ele aldıkları görülmektedir. Çözüm yolu noktasında da uyum oluşturma çabasında oldukları ya da uyum oluşturuca etken olarak değcr kazandırma yoluna gittikleri gözlemlenmektedir. Ayrıca katılımcıların ihtiyaç duyulması halinde destek alma yoluna da başvurabilecekleri görülmektedir. Bazı katılımcıların da problemi çözmeden önce problemin kaynağına inme eğilimine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların ilk senaryoya ilişkin görüşleri bu yöndedir.

Dördüncü alt problem kapsamındaki bir diğer senaryo temelli soru ise “Kültürel farklılıkları fazla olan bir sınıfta öğretmenlik yapmaktasınız. Bu durumdan kaynaklanan sebeplerle sınıf yönetimini sağlama noktasında sorunlar yaşamaktasınız. Sınıf yönetimini sağlamak için nasıl bir yol izlerdiniz?” şeklindedir. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına değinilmiş olup beceri ve değcr düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 41.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimini Sağlama Yollarına İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Uyum Oluşturma	Uzlaş ortamı yaratma	K8, K10, K15, K17
	Farklı kültürleri tanıma	K1, K11, K13
	Sınıf kültürü yaratma	K5, K8, K16
	Kültürel farklılıklara ilgi oluşturma	K1, K11
	Kültürlerarası ortaklıkları keşfetme	K10, K14
	Farklılıkların zenginliğini vurgulama	K13
	İdareye şikayet	K17, K18
Yaklaşım	Öğrenciyi tanıma	K12, K20
	Birebir görüşme	K7
	Çoğunluğun hakimiyeti	K4
	Notla tehdit etme	K17
	Oyun yoluyla öğretim	K2, K3
Öğretim Tekniğı Kullanma	Öğretim teknikleriyle öğretim	K3
	Yaratıcı drama	K19
	Rehberlik hizmetinden destek alma	K9, K19

Tablo 41 doğrultusunda katılımcıların sınıf yönetimini sağlama noktasında daha sık olarak “Uyum Oluşturma (f=15)” yoluna başvurdıkları görülmektedir. Bu yol kapsamında “uzlaşma ortamı yaratma (f=4)”, “farklı kültürleri tanıma (f=3)” ve “sınıf kültürü yaratma (f=3)” kodlarının daha sık tekrar edilerek öne çıktığı gözlemlenmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak verilebilir:

- K1, YDA21K: *“İlk derslerde özellikle, bunu fark ettiğim an bir etkinlik yaparım büyük bir ihtimalle. Bu etkinlikte de hani (?) ‘kültürümüzle beraberiz’ falan gibi bir şey olur. Herkesin kendi kültürünü anlatan afişler hazırlamasını isterim. Bunu sınıfın dört bir köşesine takarlar en sonunda. Sonra işte derim ki öğrencilere ‘en çok hangi kültürü beğendiyseniz, size daha farklı geldiyse o afişin önünde durun’. En son herkes bir afişin önünde durur. Tabii kendi afişleri haricinde. Sonra derim ki ‘Bu afiş Ayşe arkadaşımız hazırlamıştı, bence onunla daha da iletişime geçebilirsiniz. Bu kültürü beğendin çünkü. Devamını dinleyebilirsiniz’ gibi. Diğer öğrencilerle de aynı şekilde konuşarak birbirlerinin kültürünü sevdirebilirim. Bir yerden sonra merak ederler. ... Onları sevdirmeye yoluna giderim diye düşünüyorum.”*
- K8, YDB21E: *“Yani çokkültürlü bir sınıftaysak hepsinin tabii ki davranışları, ortak noktası farklı olabilir. Kimi kültürlerde insanlar fevri yetişebiliyor kimi kültürlerde insanlar daha sakin olabiliyor. Yani... Hepsi farklı ama önemli olan orta yolu bulmak. Hepsini ortak bir bağlamda ortak bir dille konuşursak, demokratik bir ortam oluşturabilirsek, iletişim açısından da bir rahatlık sağlarsak, sorunu da tespit edersek bence çözülür. Bir şekilde uzlaşmaya varmak zorundayız.”*
- K15, YDB23K: *“Yani genel olarak bunu şeyler çözebiliriz gibi geliyor. İşte; farklı görüşlerin olduğu bir panel yaparak ya da bir münakaşa yaparak. Karşıdakinin... Ya herkesin fikirlerini dinlemesini sağlayabilecek bir ortam oluşturabilirim. Bu sayede iki farklı gruptaki öğrenciler... yani hem birbirlerini dinlemek zorunda bırakabilirim onları hem de istedikleri gibi tartışabilecekleri bir ortam yaratmış*

olurum ama bunu daha güvenli çerçevelerde yapmış olurum. Böyle bir yol izleyebilirim.”

Tablo 41 incelendiğinde katılımcıların bir önceki senaryo temelli soruda olduğu gibi uyum yaratma arayışında oldukları ve problemin çözümüne ilişkin uygun bir yol olarak görüldüğü gözlemlenmektedir.

Dördüncü alt problem kapsamında katılımcılara yöneltilen son senaryo temelli soruda ise Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan bir kazanımın işleyişine odaklanılmaktadır. Soru “Kültürel farklılıkları fazla olan bir sınıfta öğretmenlik yapmaktasınız. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan ‘SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder. Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.’ kazanımı doğrultusunda ders işlerken nasıl bir süreç tercih ederdiniz?” şeklinde sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültür ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına değinilmiş olup bilgi, beceri ve değer düzeylerinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır.

Soru içeriğinde yer alan kazanımın tercihinde, kültürel okuryazarlığın kültür ve kültürlerarası yeterlik boyutları ile ilişkili sayılabilmesi etkili olmuştur. Katılımcıların ise gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında bu soruyu yanıtlarken zorlanma belirtileri gösterdiği gözlemlenmiştir.

Tablo 42.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kazanım İşleme Süreçlerinde Tercihlere İlişkin Bulgular

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Uzlaş Yaratma	Kültürlerarası ortak noktalar bulma	K1, K3, K4, K5, K8, K14, K15, K16
	Yalnızca Türk kültürüne değinmeme	K1, K3, K9, K11, K12, K13, K18
	Farklı kültürleri tanıma	K3, K8, K15, K17, K18, K19
	Medeniyetler beşiği vurgusu	K2
	Ortak tarihsel düşmanlar bulma	K4
	Sınıf kültürü yaratma	K5
Değer Kazandırma	Saygı değeri kazandırma	K6, K10, K11, K13, K20

	Hoşgörü değeri kazandırma	K5
	Önyargıyı fark ettirme	K1
Öğretmen Yaklaşımı	Söylem öncesi dikkat etme	K2, K9
	Hakim kültürü kazandırma	K7
	Öğretim programına uyma	K17
	Çatışmalara rağmen saygı vurgusu	K20
Geçmişten Kaçınma	Tarihsel çatışmalardan sakınma	K2

Tablo 42 incelendiğinde “Uzlaşma Yaratma (f=24)” kategorisinin daha sık tekrar ettiği görülmektedir. Daha sık tekrar edilen kodlar arasında ise “kültürlerarası ortak noktalar bulma (f=8)” ve “yalnızca Türk kültürüne değinmeme (f=7)” kodlarının yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek olarak verilebilir:

- K4, YDA21E: “... 30 kişilik bir sınıftayım. 10 tane Afrikalı var, 5 tane Arap var, 7 tane Kürt var, kalanlar da Türk olsun. Şimdi benim hepsini birden tek çatı altında toplayabilmem için elimde sahip olmam gereken imparatorluk lazım. Roma İmparatorluğu (Bizans) ve onun devamı olan Osmanlı İmparatorluğu gibi. Neyse ki şanslıyım bu konuda, var elimde. Osmanlı İmparatorluğu üzerinden gidebilirim. Araplarda din üzerinden yürürüm, Türklerde imparatorluğun yöneticilerin kökeninin Türk olduğunu, Kürtler için de bu ülkenin müdafaasında Kürtlerin ne kadar etkili olduklarını, savaşçı özelliklerini çünkü Kürtlerin kültürlerini az çok biliyorum. Düşünsel yönler yerine daha çok fiziksel ve kafa tarafından övülmeyi biraz daha fazla seven bir millet olduklarını düşünüyorum. Sıra Afrika’ya geldiği zamansa Osmanlı’nın Afrika’da izlediği siyasetten bahseder ve bizden (Osmanlı’dan) sonra oraya giden Fransız ve İngilizlerin yaptıkları zulümlerden bahsederim. Bu sayede tek bir Osmanlı Devleti ile hepsini bir çatı altında toplarım.”
- K12, YDB25K: “Onların daha evrensel açılardan konuyu ele almaya çalışırdım. Yani mesela kendi o anlattığım kültürde örnekler verdikten sonra sınıftaki... Örneğin şu an bizim sınıfta Suriye’den, İran’dan, Afganistan’dan gelen çocuklar... Mesela örnek verirken sadece Türkiye değil de benzer örneklerle yurtdışından, Avrupa’dan,

ne bileyim Asya'dan örnekler vererek hani "herkes bir tarihi, dini, dili..." gibisinden daha farklılıklara değinerek onlara yalnız olmadıklarını hissettirmeye çalışırdım."

- K16, YDA22K: *"Ben bu süreçte örnek olay yönteminden yararlanabilirdim. Şu şekilde... Tüm bu kültürlerin bir arada göstermiş olduğu bir başarı ya da bir dayanışma ya da bir karşı koyma olayını sınıfa getirirdim. İlk öncelikle güdülemek ve dikkat çekmek adına bunu kullanırdım. Zaten ilk başlarda bu gayet yeterli olur diye düşünüyorum. Ardından da yine bütün öğrencileri ortak noktada buluşturacak noktalar arardım. O noktaları da bulduktan sonra herkese hitap ettiğine emin olup dersi o şekilde işlerdim."*

Tablo 42 incelendiğinde ayrıca "farklı kültürleri tanıma (f=6)" ve "saygı değeri kazandırma (f=5)" kodlarının da sık tekrarlananlar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek olarak verilebilir:

- K13, YDB22E: *"Çok güzel bir soru (gülüşmeler). Nasıl bir yol izlerim? Konuyu anlatırken kendi kültürümüzden değil, öğrencilerin kendi kültürlerinden bahsetmelerini isterim. Atıyorum dinden, ırktan bahsedeceksem Türk ırkı, din olarak Müslümanlıktan bahsetmek yerine işte 'hangi ırksınız?'. Hangi ırk? Evet, Arap. Evet, Yunan. Evet, Ermeni. Evet, Kürt. Veya Rus. Evet, Türk. Bu şekilde devam ederim. Sınıfta farkındalığı açmak için. Eğer ben sadece kendi veya sınıfın veya ülkenin kendi durumundan bahsedecek olursam burada aslında onları dışlamış olurum. Yani çünkü bu durumda da kendilerini dışlamış olduklarını anlarlar. Bu durumda da sosyal bilgiler dersinden nefret edebilirler diyebilirim. Hatta yani kişisel bir sorunları bile olabilir öğretmenlerine. Yine kültürü birbirine bağlayan unsurların diğer farklı yönlerini de öğrencilere teker teker sorarak 'evet, bunlara saygı duymalıyız', 'evet, (???) olmalıyız' diyerek öğrencilerin kendilerinden örnek alarak anlatabilirim. Çünkü çok kültürlü bir sınıf, çok farkındalıklı bir sınıf. Eğer orada*

herhangi bir... Sadece Türk değil, farklı bir unsura da ayrıca bir değinmek çok farklı şeyler yaratabilir orada.”

- K17, ODA23K: *“Öncelikle MEB’in ‘yapın’ dediği, elimize kılavuzu verdiği şeyden yola çıkarak yapmam gerekir. Çünkü sonrasında sıkıntı çıkabilir. Onun haricinde aralara katabilirim hani... Nasıl desem? O sınıftaki farklı kültürden çocuklar çok bir şey de değildir. Birkaç farklı kişi varsa onların kültürüyle ilgili... Mesela örneğin diyelim Mustafa. Mustafa nereli? Mustafa Arabistanlı. ‘Arabistan’da da şu şekil yapılmış, değil mi Mustafa?’ diye onu da bir derse katabilirim. Başka n’ap... Bu şekilde yapabilirim. Diğer çocuklar da (Türk olan çocuklar da) farklı kültürü öğrenmiş olur, Mustafa da eksik kalmamış olur. Böyle bir şey yapabilirim. Sonra da oranın(?) şeylerle kültürlerle ilgili farklı görseller varsa, metinler varsa onlardan biraz örnek verebilirim, okuyabilirim ya da gösterebilirim. Ama daha çok işte MEB’in verdiği kılavuz ile devam ederim diye düşünüyorum.”*

Tablo 42 incelendiğinde katılımcıların kazanımı işlerken yalnızca Türk kültürünü işlemek yerine ayrıca sınıftaki anadili Türkçe olmayan öğrencilerin kültürlerine de değinme eğiliminin olduğu görülmektedir.

Tablo 39, 40, 41 ve 42 birlikte incelendiğinde katılımcıların senaryo temelli sorularda uzlaşma yaratma çabasında olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların anadili Türkçe olmayan öğrencilere karşı olumsuz bir tutum içinde olmadığı, ders içi süreçte o öğrencileri de katma çabası içerisinde olduğu gözlemlenmektedir.

Dördüncü alt problem kapsamındaki bir diğer soruda ise katılımcılardan kültürel okuryazarlık düzeylerine ilişkin özdeğerlendirme yapmaları istenmektedir. Bu doğrultuda kültürel okuryazarlık düzeylerini düşük, orta veya yüksek olarak değerlendirmeleri talep edilmektedir.

Tablo 43.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültürel Okuryazarlık Düzeylerinin Özdeğerlendirmesine İlişkin Bulgular

Tema	Katılımcılar
Düşük Düzey	K4, K7, K16, K20
Orta Düzey	K1, K2, K3, K6, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K17, K18, K19
Yüksek Düzey	K5, K15

Tablo 43 incelendiğinde katılımcıların kendi kültürel okuryazarlık düzeylerini daha sıklıkla “Orta Düzey (f=13)” olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Ayrıca kendi kültürel okuryazarlık düzeyini “Düşük Düzey (f=4)” ve “Yüksek Düzey (f=2)” olarak değerlendiren katılımcılar da bulunmaktadır.

Tablo 44’te kültürel okuryazarlık düzeyini “Orta Düzey (f=13)” olarak değerlendiren katılımcıların görüşlerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 44.

Kültürel Okuryazarlık Düzeyini Orta Olarak Değerlendiren Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Orta Düzey	Yeterli Görme	Araştırmacı	K3, K8, K17, K18
		Farklı kültürleri deneyimleme	K2, K10, K14
		Gezgin	K2, K14
		Grup içi görecelik	K6, K13
		Kendini geliştirme arzusu	K3, K8
		Kültürlere ilgi	K2, K17
		Temel düzeyde yeterli bilgi	K6, K19
		Aile geçmişi	K17
		Eleştirel düşünme	K1
		Kültürel faaliyetlere katılma	K1
		Kültürel farkındalık	K10
		Müze gezisi	K2
		Okumayı sevme	K8
		Sosyal bilimlere ilgi	K8
	Yetersiz Görme	Kültürel farkındalığa sahip olmama	K6, K9, K14
		Grup içi görecelik	K6, K13
		Yeterince araştırmama	K2, K10

Yetersiz bilgi düzeyi	K18, K19
Deneyim eksikliği	K11
Sorgulamada eksiklik	K1
Tamamlanmamışlık hissi	K3
Yetersiz hissetme	K8
Yetersiz kültürel faaliyetler	K1

Tablo 44 incelendiğinde katılımcıların kendilerini “Orta Düzey (f=39)” olarak değerlendirirken “Yeterli Görme (f=24)” ve “Yetersiz Görme (f=14)” bağlamında ele aldıkları görülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında katılımcıların kendilerini düşük düzeyde görmeme nedenleri olarak yeterliklerini, yüksek düzeyde görmeme nedenleri olarak da yetersizlikleri belirtme yoluna gittikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 44 doğrultusunda “araştırmacı (f=4)” kodunun en sık tekrarlanan olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin aşağıdaki katılımcı ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

- K3, YDAD22K: *“Yüksek düzey asla demem. Demem çünkü ben bir süreçteyim, yoldayım. Biraz da egoistlik gibi geliyor bana. Değilim ya. Araştıran, okuyan bir insanım. Gerçekten bir bilgiyi öğrenmek istiyorsam makale bazlı da giderim bazen. Bir kelimeye takılıyorsam mutlaka araştırırım, öğrenirim. Düşük demeyeceğim. Düşüğün biraz üstü, ortaya yakın. Ama hala yoldayım.”*
- K8, YDB21E: *“Aslında hani gerçekten tarihe vs. çoğu şeye ilgim var. Okumayı severim. Kültürlenmek, genel kültürümü artırmak için elimden geleni yaparım. Ama şu anki seviyemde yeterli olduğumu düşünmüyorum. Ama düşük de olduğumu düşünmüyorum. Aradayım. Kendimi tam olarak geliştirdiğimi hissetmiyorum. O zamana geldiğimde anlarım büyük ihtimalle bunu. ...”*

Tablo 45’te ise kültürel okuryazarlık düzeylerini “Düşük Düzey (f=5)” ve “Yüksek Düzey (f=5)” olarak gören katılımcı görüşlerine yer verilmektedir.

Tablo 45.

Kültürel Okuryazarlık Düzeyini Düşük/Yüksek Olarak Değerlendiren Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Düşük Düzey	Yetersiz Bilgi	Kendini yeterince yetiştirememe	K7
		Yetersiz eğitim	K7
		Yetersiz hissetme	K4
	Yetersiz İlgi	Kültürel ilgisizlik	K20
		Yeterince araştırmama	K16
Yüksek Düzey	Değer Verme	Eğitime değer verme	K5
		Kültürel ilgi	K15
		Okumayı sevmeye	K5
	Yeterli Bilgi Düzeyi	Farklı kültürleri deneyimleme	K5
		Üst düzey biliş	K15

Tablo 45 doğrultusunda “Düşük Düzey (f=5)” teması altında “Yetersiz Bilgi (f=3)” ve “Yetersiz İlgi (f=2)” kategorilerinin, “Yüksek Düzey (f=5)” teması altında ise “Değer Verme (f=3)” ve “Yeterli Bilgi Düzeyi (f=2)” kategorilerinin olduğu görülmektedir. İlgili kategoriler içerisinde yer alan kodların benzer sıklıklarla dile getirildiği gözlemlenmektedir. Tablo 45 incelendiğinde kültürel okuryazarlık düzeylerini “Düşük Düzey (f=5)” olarak değerlendiren katılımcıların kendilerini yetersizlikler üzerinden değerlendirdikleri, “Yüksek Düzey (f=5)” olarak değerlendiren katılımcıların ise yeterlikler üzerinden değerlendirdiği görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılardan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara, ulaşılan sonuçlar ile alanyazının karşılaştırıldığı tartışmalara ve araştırma sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırma kapsamında ele alınan ilk alt problem “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında katılımcılardan ilk olarak “kültür”, “okuryazarlık” ve “kültürel okuryazarlık” kavramlarına ilişkin tanımlamalar yapmaları istenmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü “topluma ait olan” bir yapıda ele aldıkları ve bir “aktarım” ögesi olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapmış oldukları tanımlamaların, araştırmada yer verilen kültür tanımıyla uyduğu, bu sebeple kültürü yeterli düzeyde tanımlayabildikleri belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde ise İbrahimoglu (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürü toplumun geneli tarafından benimsenmiş ve nesiller arasında aktarılan değerler olarak ele aldığı görülmektedir. Bu

yönüyle araştırmada ulaşılan sonuçların, ilgili çalışma tarafından desteklendiği görülmektedir. Akpınar ve Genç (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürün süreçsel niteliğine değindiği ve maddi ve manevi birikimler olarak tanımladığı görülmektedir. Yine süreçsel niteliğe vurgu yönüyle araştırmanın sonuçlarını desteklediği söylenebilir. Ayrıca araştırmada A ve B üniversitelerinde öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yanıtlarının benzerlik gösterdiği görülmüş, yönelim noktasında herhangi bir farklılık belirlenmemiştir. Aynı durum sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demografik bilgileri için de geçerlidir. Buna göre cinsiyet, yaş ve medeni durumları doğrultusunda kodların benzer dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından “okuryazarlık” kavramı üzerine de tanımlama yapmaları istenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlığı bilginin öğrenimi ve bu bilginin kullanımı yönünde tanımlamalara gittikleri belirlenmiştir. Bu tanımlamaların araştırmada yer verilen tanımlamayla benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlık kavramına ilişkin bilgi düzeyinde yeterliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca güncel okuryazarlık tanımlarını yapmayan/yapamayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının arasında bazı özelliklerin öne çıktığı görülmektedir. Buna göre ebeveyn eğitim düzeyi lise ve aşağısı olan öğretmen adaylarının okuryazarlık tanımını yaparken güncel ulaşamadıkları görülmektedir. Yine süreli yayın takip etmeyen öğretmen adaylarının da güncel okuryazarlık tanımlarının dışına çıktıkları görülmüştür. Ayrıca güncel okuryazarlık tanımını yapmayan/yapamayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genellikle yaşamlarını en uzun süreyle ilçe ve köy tipi yerleşim yerlerinde geçirdikleri belirlenmiştir.

“Kültür” ve “okuryazarlık” kavramlarına ilişkin tanımlamalar yaptırıldıktan sonra sosyal bilgiler öğretmen adaylarından “kültürel okuryazarlık” kavramını tanımlamaları istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığı daha

çok içinde yaşamakta oldukları kendi kültürleri üzerinden tanımladıkları belirlenmiştir. Yani sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığı tanımlarken kendi kültürlerini bilme, benimseme ve değerlendirme yönleriyle ele aldıkları öne çıkmaktadır. Alanyazın incelendiğinde Kafadar ve Şan (2021)'ın gerçekleştirdiği çalışma ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmaya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık kavramını yine kendi kültürleri çerçevesinde değerlendirme yoluna gittikleri ifade edilmiştir. Bu yönüyle araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Alanyazında yer alan bir diğer çalışma ise Dünder ve Kızık (2023) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaya göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel okuryazarlığı kültürel farkındalık çerçevesinde ele aldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda yapılan tanımlamalarda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “kendi kültürünü bilme” ve “dünya kültürlerini tanıma” yönünde ilerledikleri gözlemlenmektedir. İlgili çalışmada yer alan katılımcıların kültürel okuryazarlığı tanımlarken kendi kültürleri üzerinden değerlendirme yoluna gitmeleri, araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazar bireyi bilgi, beceri ve değer düzeylerinde ele aldıkları ve değer düzeyi üzerinde yoğunlaştıkları şeklindedir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmen adayları kültürel okuryazar bireyi tanımlarken araştırmacı olma, farklılıklara saygı ve kültürünü benimseme değerlerini öne çıkarmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre kültürel okuryazar birey sorgulama becerisine ve iyi gözlem yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Buna ek olarak bir bireyin kültürel okuryazar bir birey olarak sayılabilmesi için kendi kültürünü de bilmesi gerektiği görülmektedir. Kafadar ve Şan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazar bireyi bilgi, beceri ve değer düzeylerinde tanımlama yoluna gittikleri görülmektedir. Bu yönüyle yine araştırmayı destekler nitelik taşımaktadır. Dünder ve Kızık (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel okuryazar bireyin özelliklerini beceri ve değer

düzeyinde tanımlama yoluna gittikleri görülmektedir. İlgili çalışmada elde edilen sonuçlarla, araştırmada ulaşılan sonuçların örtüştüğü görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına kültürel okuryazarlığın önemine ilişkin sorular da yöneltilmiştir. Araştırma sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gerek gündelik yaşamda gerekse eğitim-öğretim sürecinde kültürel okuryazarlığın ve kültürel okuryazar bir birey olmanın önemine ve etkisine değindikleri belirlenmiştir. Ayrıca bir diğer sonuca göre sosyal bilgiler öğretmenin yeterli ve yetersiz düzeyde kültürel okuryazar olmasının bilişsel süreç üzerinde etki göstereceğinin belirtildiği görülmektedir. Bir diğer sonuca göre ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler öğretmenin kültürel okuryazar olmasının eğitim-öğretim sürecine etkisini etkili ders anlatımı ve çevre uyumu çerçevesinde ele aldıkları görülmektedir. Çevre uyumu çerçevesinde ele alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunlukla B üniversitesinde öğrenim gördükleri belirlenmiştir.

Birinci alt problem kapsamında sorulan sorularda veri sağlama noktasında da birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin A üniversitesinde öğrenim gören katılımcıların daha sık veri sağladığı görülmüştür. Buna ek olarak kadın katılımcıların daha sık veri sağlama eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca daha sık veri sağlayan katılımcılar arasında çoğunlukla yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahip katılımcıların yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte en sık veri sağlayan katılımcı ise düşük düzey kültürel okuryazarlığa sahiptir.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık bağlamında lisans eğitimine dair görüşleri nelerdir?” şeklinde oluşturulmuştur. Bu alt problem kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığı kazanmasında lisans öğrenimi öncesindeki çevresel faktörlerin ve lisans öğrenimi süresince aldıkları derslerin etkilerine ilişkin saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığı kazanmada çevresel faktörleri değerlendirirken aile faktörüne yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, kültürel okuryazarlığın kazanılmasında aile faktörünün önemi şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aile faktörünü iki açıdan değerlendirdikleri öne çıkmıştır. Buna göre, aile faktörünün kültürel okuryazarlığı kazanmada hem olumlu hem olumsuz yönde etkilerinin bulunabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu yöndeki etkilerin kültürlenme ve kültürel farkındalık sağlama olduğu görülürken olumsuz yöndeki etkilerin ise kültürlenmenin gerçekleşmemesi yönünde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca aile faktörünün olumsuz yöndeki etkisine değinen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ebeveyn eğitim düzeylerinin genellikle lise düzeyi ve aşağısı olarak tanımlandığı belirlenmiştir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans öğrenimi süresince aldıkları derslerin kültürel okuryazarlığı kazandırmada etkilerinin bulunduğu yönündedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans öğrenimi süresince aldıkları derslerin kendi kültürünü ve farklı kültürleri tanıma noktasında etkilerinin bulunduğu belirlenmiştir. Ancak Akpınar ve Cantürk (2019) tarafınan gerçekleştirilen çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans öğrenimleri süresince aldıkları derslerin farklı kültürlere dair olumlu yaklaşımlar kazanılmasında etkisinin olmadığı görülmektedir. Öte yandan, aynı çalışmada ulaşılan sonuca göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının olumlu tutum kazanabilmesinde lisans öğrenimi süresince farklı kültürlerle yaşama imkanının bulunması ve bu yolla farklı kültürden arkadaş edinmeleri etkili olmuştur.

İkinci alt problem kapsamında sorulan sorularda veri sağlama noktasında da birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre B üniversitesinde öğrenim gören katılımcıların sorulan sorulara daha sık veri sağladığı görülmüştür. Cinsiyetler anlamında ise kadın ve erkek cinsiyete sahip katılımcıların benzer sıklıkta veri sağlama eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın boyutlarına dair görüşleri nelerdir?” sorusu çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu alt problem ile birlikte sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın kültür, iletişim ve kültürlerarası iletişim boyutlarına ilişkin bilgi, beceri ve değer düzeylerinin saptanması amaçlanmıştır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilk defa karşılaşmış oldukları bir kişiyi benzer veya farklı kültür olarak tanımlama eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili tanımlama süreçlerinde dil-şive-lehçe unsurundan benzerlik veya farklılıkları tanımlarken yararlandıkları öne çıkmıştır. Akpınar ve Cantürk (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise öğretmen adaylarının bir kültürü farklı olarak betimlerken ırk ve inançlar çerçevesinde ele alma yoluna gidildiği görülmektedir.

Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yapmış oldukları kültürel kodlamalarda kültürün etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültür boyutuna ilişkin bilgi düzeyinde saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel kodlamalarla kültür arasında ilişki kurabildikleri görülmüştür.

Üçüncü alt problem kapsamında sorulan bir diğer soru seti de yakın veya uzak kültürdeki bireylerin birbirleriyle olan iletişim sürecinde kültürel okuryazarlığın etkisine ilişkindir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ilk olarak yakın kültürdeki bireylerin iletişiminde kültürel okuryazarlığın etkisinin olup olmadığı, varsa ne tür etkilerinin olduğu sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültür ve iletişim boyutlarına değinilmiş ve bilgi ve değer düzeylerinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benzer kültürel öğelere veya yakın kültürel değerlere sahip bireyler arasındaki iletişimde kültürel okuryazarlığın etkili olduğu yönünde görüş

belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu etkiyi iletişimi sağlama şeklinde ele aldığı görülmüştür.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı kültürel öğelere veya ayrı kültürel değerlere sahip bireyler arasındaki iletişimde kültürel okuryazarlığın etkili olduğunu belirttikleri görülmüştür. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu etki sürecini kültürel farkındalık çerçevesinde ele aldıkları belirlenmiştir.

Araştırmada ayrıca kültürel okuryazarlık düzeyinin yeterli düzeyde olmamasının iletişim sürecine ilişkin sonuçlara da ulaşılmıştır. Buna göre iletişimde olan taraflardan en az birinin kültürel okuryazar olmamasının iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarında olumsuz etkilerinin olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ayrıca başka bir kişiyle iletişimlerini etkileyen unsurlar sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup bilgi ve değer düzeyinde saptamalara ulaşmak istenmiştir. Akpınar ve Cantürk (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmen adaylarının iletişim sürecini etkileyen unsurlar arasında inanç bileşenini öne çıkarttıkları görülmektedir. İlgili çalışmada belirtilen unsurlar, araştırma sonuçlarıyla çelişmektedir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim süreçlerini olumlu yönde etkileyen unsurları sıralarken hem kültürle ilişkili hem de kültürle ilişkisiz unsurlara değindikleri görülmüştür. Öte yandan, araştırma sonuçlarına göre iletişim sürecini olumsuz etkileyen unsurlar sıralanırken kültürle ilişkisiz unsurlara daha ağırlık verildiği belirlenmiştir. Erişkon Cangil (2004) iletişim kurulan kişiyle kültürel özellikler ne kadar ortak olursa karşı tarafın beden dilini anlamının da o denli kolay olacağını belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim süreçlerini olumlu yönde etkileyen unsurlara değinirken kültürel unsurlara da değinmesi bu nokta ile açıklanabilir.

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler, yarattığı imkanlar ve bu imkanların sonucu olarak artan insan hareketliliği, insansoyunu gün geçtikçe farklı bir boyuta ulaşan bir küreselleşme sürecine götürmektedir. Bu sebeple sosyal bilgiler öğretmen adaylarına küreselleşme sürecinin kültürel okuryazarlığı nasıl etkilediği sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup bilgi ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu yönünde görüş belirttiği belirlenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının olumlu etkilerden bahsederken kültür ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına, olumsuz etkilerden bahsederken ise kültür boyutuna değindikleri öne çıkmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ayrıca sonda sorular da yöneltilmiştir. İlk soru, küreselleşen dünya içerisinde etkileşime geçmeye çalışan farklı kültürden insanların sahip olması gereken donanımlara ilişkindir. Bu sonda soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş olup bilgi ve beceri düzeyinde saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili donanımları değer boyutunda değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre etkileşim sürecinde tarafların kültürel farkındalığa sahip olması gerekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yöneltilen bir diğer sonda soru ise ilgili etkileşim sürecinde kültürel okuryazarlığın etkisine ilişkindir. Bu sonda soru ile kültürel okuryazarlığın kültürlerarası yeterlik boyutuna değinilmiş ve değer düzeyinde saptamalar yapılması amaçlanmıştır. Ancak araştırmada elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmen adayları, kültürel okuryazarlığın etkileşim sürecindeki etkisini iletişim boyutunda değerlendirmişlerdir.

Üçüncü alt problem kapsamında sorulan sorularda veri sağlama noktasında da birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre A üniversitesinde öğrenim gören katılımcıların sorulan sorulara daha sık veri sağladığı görülmüştür. Cinsiyetler anlamında ise kadın ve erkek

cinsiyete sahip katılımcıların benzer sıklıkta veri sağlama eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeyleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt problem kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına ilişkin yeterlikleri incelenmiştir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili boyutlara dair bilgi, beceri ve değer düzeylerine ilişkin saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürlerini yaşatma çabasında oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürlerini yaşatma çabalarının kültürü tanıtmaya, kültürü uygulama, kültürel aktarım ve kültürü öğrenme noktalarında şekillendiği görülmüştür. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendi kültürlerini yaşatırken yöresel lezzetleri tanıttıkları ve kültürlerine ait uygulamaları sürdürmekte oldukları öne çıkmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın kültür boyutuna dair beceri ve değer düzeylerinde yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı kültürleri kabul etme eğiliminde olduklarıdır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğrudan veya şartlı bir şekilde farklı kültürleri kabul ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı kültürleri deneyimleme yönünde eğilim gösterdikleri de ulaşılan bir diğer araştırma sonucudur. Buna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimleme yolunda o kültüre ait yerleri gezdikleri ve giyim-aksesuarlarını denedikleri öne çıkmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığın

kültürlerarası yeterlik boyutuna air değer düzeyinde yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

MEB (2024) tarafından oluşturulan “2024 Yılı Performans Programı” verilerine göre yabancı uyruklu öğrencilerin okullaşma oranı 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde %68,84 iken 2023-2024 eğitim-öğretim dönemine bu oran %74,01’e ulaşmıştır. Ayrıca bu oranın 2026 yılı sonunda yaklaşık olarak %81 oranına ulaşması beklenmektedir. Buna ek olarak yapılan hesaplamalara göre 11 Eylül 2023 tarihi verilerine göre 974.758 yabancı uyruklu öğrencinin eğitim-öğretim sürecine dahil edildiği görülmektedir. İlgili veriler ışığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “ikinci dili Türkçe” olarak araştırmada nitelendirilen yabancı uyruklu öğrencilerle sınıf içi ve dışı ortamlarda karşılaşma olasılığının gün geçtikçe arttığı ve artacağı görülmektedir. Ayrıca Çöplü (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada göçmen öğrencilerin zorlandıkları dersler arasında sosyal bilgiler dersinin de yer aldığı görülmektedir. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda yabancı uyruklu öğrencilerin -hangi şartlarda geldiği ve hangi statüde olduğu fark etmeksizin- entegrasyon sürecinin önemi ortaya çıkmaktadır. Grahaman, Minhas ve Paxton (2017) çalışmasında mülteci kökenli çocukların eğitim sürecini etkileyebilecek olumsuz faktörleri travma, ırkçılık ve zorbalığa maruz kalma, ebeveynlerin eğitim tarzları, öğretmenlerin basmakalıp fikirleri, düşük öğretmen beklentileri ve dilsel mirasa ilişkin yetersiz farkındalık olarak sıralamaktadır. Olumlu faktörler arasında ise yüksek akademik ve yaşam hırısı, ebeveynlerin motivasyon sağlaması ve eğitime katılımı, aile bütünlüğü ve destekleyici ev ortamı, öğretmenlerin dil ve kültür mirasını anlaması, destekleyici akran ilişkileri ve başarılı kültürleşme yer almaktadır. Ayoub ve Zhou (2016) ise mülteci öğrencilerin okul sistemine yerleşmeleri ve entegre olmaları noktasında misafirperver bir ortam yaratılmasının, özel ihtiyaçlarının anlaşılıp karşılanmasının ve duygusal ve zihinsel destek sağlanmasının fayda sağlayabileceğini belirtmiştir.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının içinde ikinci dili Türkçe olan öğrencilerin yer aldığı sınıflarda öğretmenlik yaptıkları senaryo temelli sorular hazırlanmıştır. Bu sorularda sosyal bilgiler öğretmen adaylarına öğretmenlik yaptıkları ve sorunla karşılaştıkları senaryolar sunulmuş ve bu senaryolarda nasıl hareket edebilecekleri sorulmuştur.

Hazırlanan ilk senaryoda ikinci dili Türkçe olan öğrencilerin de bulunduğu bir sınıfta öğretmenlik yaptıkları ve ilgili öğrencilerin gerek kendileriyle gerekse sınıf arkadaşlarıyla problem yaşadığını fark ettikleri söylenmiştir. Bu senaryoda nasıl bir yol izleyecekleri sorulmuştur. Bu soru ile kültürel okuryazarlığın iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına değinilmiş ve beceri ve değer düzeylerinde saptamalara ulaşılması amaçlanmıştır. Sorunlara ilişkin herhangi bir kısıtlama yapılmamıştır. Bu duruma alanyazındaki çalışmalar dayanak oluşturmuştur. Örneğin Çöplü (2019) elde ettiği veriler ışığında göçmen öğrencilerin okula ilk başladıkları dönemde sınıf arkadaşları ile iletişim anlamında sorunlar yaşadıkları, ayrıca ayrımcılık, sözlü şiddet ve fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Güngör (2015) ise çalışmasında yabancı uyruklu öğrencilerin dil, dışlanma ve uyum problemleri yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca Pehlivan Yılmaz (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmen-öğrenci ilişkilerine dair bulgular da yer almaktadır. Bu bulgulara göre mülteci öğrencilerle öğretmenler arasında sorunlar yaşandığı, bu sebeple öğrenci-öğretmen arasında sağlıklı iletişimin sağlanamadığı hatta öğrencilerin görmezden gelindiği görülmektedir. Alanyazında ulaşılan problemler yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında ilk etapta direkt dile getirilmemiş, ancak talep edilmesi durumunda örneklendirme yoluna gidilmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, ikinci dili Türkçe olan öğrencilerin gerek kendisiyle gerek sınıf arkadaşlarıyla olan problemleri çözme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sorunu yaşayan ikinci dili Türkçe olan öğrencilere ilgiyle yaklaştıkları ve bazı durumlarda destek alma eğiliminde oldukları görülmüştür. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, öğrenciler arasındaki

problemde bir uyum ortamı oluşturma çabasında oldukları ve bu noktada değer kazandırma yoluna başvurabilecekleri araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçtur. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarının beceri ve değer düzeylerinde yeterliğe sahip oldukları belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel farklılıklardan kaynaklı sebeplerle sınıf yönetiminin sağlanmasında sorunlar yaşaması halinde sınıf içi uyum oluşturma eğiliminde oldukları, araştırmanın bir başka sonucudur. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel farklılıklardan kaynaklı sebeplerle ortaya çıkan problemlere karşı kayıtsız kalmadıkları anlaşılmaktadır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarının beceri ve değer düzeylerine yeterliğe sahip oldukları söylenebilmektedir.

Araştırmanın başka bir sonucuna göre ise sosyal bilgiler öğretmen adayları kültürel farklılıkların mevcut olduğu bir sınıfta kültürle ilişkili sayılabilecek bir kazanımı işlerken uzlaşmacı bir tavır sergilediğine ulaşılmaktadır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (MEB, 2018) yer alan “*SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder. Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.*” kazanımını işlerken uzlaşma yaratma çabasında olduğu, farklı kültürlerle mensup öğrencileri dışlamadığı, aksine kazanımın temelinde yer alan Türk kültürünün yanında mevcut farklı kültürlerle de değinme eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak Akpınar ve Cantürk (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel farklılıkların mevcut olduğu sınıflarda doğru öğretim sürecini belirleme, tasarlama, uygulama ve değerlendirme noktalarında yetersiz oldukları görülmektedir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar ile ilgili çalışmada belirtilen noktalar arasında farklılıklar görülmektedir. Alanyazında Erdem (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik öğretim materyali ve stratejisi belirleme süreçlerinde ve ölçme aracı geliştirmede mesleki gelişim

ihtiyacı hissettikleri belirtilmektedir. Bu çalışmaya göre öğretmenlerin mülteci öğrencilere uygun öğretim stratejilerine başvuramadıkları gözlemlenmektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendi kültürel okuryazarlık düzeylerini çoğunlukla orta kategoride tanımlama eğiliminde oldukları şeklindedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özdeğerlendirme yaparken kendilerini yeterlikler ve yetersizlikler yönünden değerlendirdikleri öne çıkmıştır. Alanyazın incelendiğinde Kafadar ve Şan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adayların çoğunluğunu kendilerini kültürel okuryazar olarak tanımlayan ve tanımlamayanların oluşturduğu görülmektedir. Görece daha az sayıda sosyal bilgiler öğretmeni ise kendisini kısmen kültürel okuryazar olarak tanımlamıştır. İki farklı araştırmadaki çalışma gruplarının gösterdikleri bu eğilim, çelişki oluşturur niteliktedir. Bununla birlikte ilgili çalışmada kendisini kültürel okuryazar olarak tanımlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlikler çerçevesinde değerlendirme yoluna gittikleri, kendisini kültürel okuryazar olarak tanımlamayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise yetersizlik çerçevesinde değerlendirmelerde bulundukları görülmektedir. İlgili çalışmada belirtilen bu noktalar ile araştırmada ulaşılan sonuçlar benzerlik göstermektedir.

Çalışma grubunu belirlemede ve kültürel okuryazarlık düzeyini saptamada kullanılan ölçek verilerine göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğunun kültürel okuryazarlığı yüksek düzey çıkmıştır. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapmış oldukları özdeğerlendirme göz önüne alındığında uyumsuzluk görülmektedir. Kültürel okuryazarlık düzeyini düşük kategoride gören katılımcılardan üçü ölçek çalışmasında yüksek düzey çıkarken yalnızca biri düşük düzey olarak belirlenmiştir. Kültürel okuryazarlık düzeyini orta kategoride belirten sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ise yalnızca üçünün ölçek çalışmasındaki verilerle uyduğu, diğerlerinin ise ölçek çalışmasındaki verilere kıyasla kendilerini daha düşük kategoride kabul ettikleri belirlenmiştir. Buna ek olarak kültürel okuryazarlık düzeylerinin yüksek kategoride olduğunu belirten sosyal bilgiler öğretmen

adaylarının ikisi de ölçek çalışmasındaki verilerle uyushmaktadır. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında çalışma grubunda yer alan yirmi katılımcı arasında yalnızca altı sosyal bilgiler öğretmen adayının özdeğerlendirmesi ile tespit edilen kültürel okuryazarlık düzeylerinin uyushduğu sonucuna varılmıştır. Diğer on dört sosyal bilgiler öğretmen adayının özdeğerlendirmesi ile tespit edilen kültürel okuryazarlık düzeyleri arasında tutarsızlık bulunmaktadır.

Dördüncü alt problem kapsamında sorulan sorularda veri sağlama noktasında da birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. A ve B üniversitelerinde öğrenim gören katılımcıların benzer sıklıkta veri sağlama eğiliminde oldukları görülmüştür. Buna ek olarak kadın katılımcıların daha sık veri sağlama eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca daha sık veri sağlayan katılımcılar arasında çoğunlukla yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahip katılımcıların yer aldığı görülmüştür.

Araştırma alt problemleri genel anlamda ele alındığında çalışma grubu özelliklerinin katılımcı ifadeleri özelinde çoğunlukla dengeli dağılım gösterdiği veya dağılım oranını koruduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma alt problemleri genel anlamda ele alındığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür boyutunda yeterliğe sahip oldukları söylenebilmektedir. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür boyutuna ilişkin yeterliklerini bilgi, beceri ve değer düzeylerinde de incelemek gerekmektedir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi düzeyinde yeterli oldukları ancak yüksek yeterlikte olmadıkları görülmektedir. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının senaryo temelli sorulara yanıt verirken problemlere ilişkin çözüm yolları bulabildikleri ancak bu noktada zorlanmalar yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının beceri düzeyinde yeterliğe sahip oldukları ancak yüksek yeterlikte olmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hem kültürü yaşatma çabası içinde olmaları hem de kazanım işlerken Türk kültürünü öğretmeye devam etmeleri, değer

düzeyinde yeterliğe sahip olduklarını göstermektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür boyutunda yeterliğe sahip oldukları ancak yüksek yeterlikte olmadıkları sonucuna varılmaktadır.

Araştırma alt problemleri kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim boyutuna ilişkin yeterlikleri de incelenmiştir. Katılımcılar tarafından benzer ve farklı kültürlerle iletişim sürecinde kültürel okuryazarlığın etkisinin olduğunu belirtmeleri sebebiyle iletişim boyutunun bilgi düzeyinde yeterli oldukları belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim boyutuna dair beceri düzeyindeki yeterlikleri ile ilgili bulgular da yer almaktadır. Bu bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adayları iletişim sürecinde yeterli düzeyde kültürel okuryazar olunmamasının olumsuz sonuçları olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca ilk ve ikinci senaryo temelli soruda problemleri çözme yolunda iletişim süreçlerine de değinmişlerdir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının beceri düzeyinde yeterliğe sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Öte yandan araştırmada iletişim sürecinin değer düzeyine dair de sonuçlara ulaşılabilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları; yakın ve uzak kültürden bireylerin birbirleri ile olan iletişimlerde kültürel okuryazarlığın etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu etkiyi ile iletişimi sağlama yönünden ele aldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim boyutuna ilişkin değer düzeyinde de yeterliğe sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim boyutunda yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma alt problemleri kapsamında ele alınan bir diğer boyut kültürlerarası yeterlik boyutudur. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının birbirine uzak kültürdeki bireylerin iletişiminde kültürel okuryazarlığın etkili olduğunu yönünde görüş belirttikleri belirlenmiştir. Arıca iletişim sürecinde taraflardan en az birinin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmamasının kültürlerarası yeterlik boyutunda olumsuz etkileri olacağını belirttikleri de görülmektedir. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının

küreselleşen dünyada birbiriyle iletişime geçen bireyler için kültürel okuryazarlığa ihtiyaç duyulduğunu ve kültürlerarası yeterlik anlamında birtakım donanımlara sahip olunması gerektiğini belirttiği görülmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürlerarası yeterlik boyutuna dair bilgi düzeyinde yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca araştırmada kültürlerarası yeterliğin beceri düzeyine ilişkin sonuçlara da ulaşılabilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı kültürleri deneyimleme eğilimlerinin olduğu, ulaşılan diğer sonuçlardan biridir. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının senaryo temelli sorularda farklı kültürlere mensup öğrencilerle etkileşim kurabilecek ve onların adaptasyonunu sağlayabilecek çözüm yollarına değindikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının beceri boyutunda da yeterliğe sahip oldukları yönünde sonuca varılmaktadır. Ancak senaryo temelli soruları yanatlama zorluk yaşamaları, yüksek yeterliğe sahip olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim süreçlerine kültürel farkındalık açısından bakabildikleri, farklı kültürlere saygı duydukları ve farklı kültürlere deneyimlemeye açık oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının senaryo temelli sorularda farklı kültürlere mensup öğrencilere karşı ilgisiz kalmadıkları, sorunları çözme çabası içerisinde bulundukları araştırmada ulaşılan diğer sonuçlardır. Bu açılarından ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürlerarası yeterlik boyutunun değer düzeyinde yeterliğe sahip oldukları sonucuna varılmaktadır. Tüm bu çıkarımlar göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürlerarası yeterlik boyutuna yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırma sonuçları göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu durum sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özdeğerlendirmeleriyle çeliştiği belirlenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorulan sorulara benzer sıklıkta yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Yani ölçek çalışması sonucunda kültürel okuryazarlık

düzeyleri yüksek, orta ve düşük düzey olarak belirlenen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sorulara benzer sıklıkta yanıtlar verdiği gözlemlenmektedir. Ayrıca yüksek düzey kültürel okuryazarlığa sahip sosyal bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının orta ve düşük düzey kültürel okuryazarlığa sahip sosyal bilgiler öğretmen adaylarından daha düşük veri sağladıkları yani kültürel okuryazarlık düzeylerine uygun veri sunamadıkları belirlenmiştir. Bu sebeplerle ölçek uygulaması ile saptanan kültürel okuryazarlık düzeyleri, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özdeğerlendirmeleri ve araştırmada ulaşılan sonuçlar karşılaştırıldığında tutarsızlıklara ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda sırf ölçeğe dayalı yapılan çalışmaların bazen yanıltıcı sonuçlar verebileceği düşünülmüştür.

5.5. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar ışığında şu öneriler sunulmuştur:

- Doküman, gözlem gibi veri toplama araçlarından da yararlanarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlıklarına ilişkin daha geniş kapsamlı bir çalışmanın yapılması,
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeylerinin saptanmasında kullanılacak bir kültürel okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi,
- Geliştirilecek olan bu ölçekte kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyularına ilişkin bilgi, beceri ve değer düzeylerine dikkat edilmesi,
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlık düzeylerini geliştirmede yardımcı olacak ders sayılarının artırılarak niteliklerinin geliştirilmesi ve bu derslerde alanında uzman öğretim üyelerinin görev alması,
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik boyutlarına ilişkin beceri düzeylerindeki yeterliklerini geliştirmek amacıyla yurtiçi ve yurtdışı projelerin düzenlenmesi öneriler arasında yer almaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdallah-Pretceille, M. (2006). Interculturalism as a paradigm for thinking about diversity. *Intercultural Education*, 17(5), 475-483. <https://doi.org/10.1080/14675980601065764>
- Akpınar, M. ve Cantürk, A. (2021). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültürel farklılık, kültürlerarası duyarlılık algıları ve kültürlerarası eğitime yönelik görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 444-470. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.855873>
- Akpınar, M. ve Genç, İ. (2017). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 249-268.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *The Journal of International Social Research*, 5(20), 292-303.
- Akyol, C. ve Kızıltan, Ö. (2019). Öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin metaforları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 937-961.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı.
- Amaç, Z., Burak, D. ve Duran, S. (2017). Sınıf içi kültürel çeşitlilik için öğretmen yeterlilik ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 208-223.

- Ayoub, M. & Zhou, G. (2016). Somali refugee students in Canadian schools: pre-migration experiences and challenges in refugee camps. *Comparative and Education / Éducation Comparée et Internationale*, 45(3), 1-18.
- Bourse, M. ve Yücel, H. (2021). *Kültürlerarası iletişim: kullanım kılavuzu*. İstanbul: İletişim.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (4. Baskı). (Bütün, M. ve Demir, S. B., Çev. Ed.). Ankara: Siyasal. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2013).
- Çakır, Ç. ve Aydın Güngör, T. (2016). Cultural competence scale (CCS): The study of adaptation to Turkish, validity and reliability. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 2(1), 24-36.
- Çakmak, E. (2013). Kıl tabletten-tablet bilgisayara okuryazarlık. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Ed.). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar içinde* (s. 1-21). Ankara: Pegem.
- Çelik, M. E. ve Güleç, S. (2023). 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının ve ders kitaplarının kültür okuryazarlığı açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(2), 756-775. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.1247497>
- Çöplü, F. (2019). *Göçmen öğrenciler için okul uyum programı geliştirmeye yönelik bir taslak çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Daşdemir, İ. ve Tekin, S. (2018). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Türk-kültür öğelerinin kullanımı. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(1), 215-228.

- Demir, Ş. ve Kırır, S. (2022). Öğretmenlik mesleğinin genel yeterliklerinde kültürel okuryazarlık. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 75-103.
- Demirezen, S. ve Aktaş, G. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434.
- Deveci, H. (2009). Sosyal Bilgiler dersinde kültürden yararlanma: öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Dikeçligil, B. (2020). Kültür kavramının analizi veya sosyo-kültürel gerçekliğin yapısı üzerine bir inceleme. Alver, K. ve Doğan, N. (Ed.). *Kültür sosyolojisi içinde* (s. 113-127). Ankara: Çizgi.
- Dündar, R. ve Kızık, M. M. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre kültürel okuryazarlık. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 144-157. <https://doi.org/110.38015/sbyy.1227233>
- Eagleton, T. (2019). *Kültür* (Göçer, B., Çev.). İstanbul: Can. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2016).
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Erden Başaran, Ö. ve Uğurel Kamışlı, M. (2023). *Eğitimde kültürlerarası iletişim*. Ankara: Nobel.
- Erdilmen Ocak, Ş., Çiydem, E. ve Mindivanlı Akdoğan, E. (2017). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kimlik ve kültür kavramlarına yönelik metafor algıları. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 4(3), 59-71. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.360685>

- Erişkon Cangil, B. (2004). Beden dili ve kültürlerarası iletişim. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 69-78.
- Faiz, M. ve Karasu Avcı, E. (2020). Popüler kültür unsuru olarak tarihi dizilere ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(3), 744-763. <https://doi.org/10.24315/tred.621006>
- Ferdman, B. M. (1990). Literacy and cultural identity. *Harvard Educational Review*, 60(2), 181-205.
- Garcia Ochoa, G. ve McDonald, S. (2019). Destabilisation and cultural literacy. *Intercultural Education*, 30(4), 351-367. <http://dx.doi.org/10.12738/jestp.2022.1.0013>
- Garcia Ochoa, G., McDonald, S. ve Monk, N. (2016). Embedding cultural literacy in higher education: a new approach. *Intercultural Education*, 27(6), 546-559. <http://dx.doi.org/10.12738/jestp.2022.1.0013>
- Gençtürk Güven, E. (2021). Kültürel okuryazarlık. Karatekin, K. ve Gençtürk Güven, E. (Ed.). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar ii* içinde (s. 1-36). Ankara: Pegem.
- Gómez-Estern, B. M., Amián, J. G., Sánchez Medina, J. A., & Marco Macarro, M. J. (2010). Literacy and the formation of cultural identity. *Theory & Psychology*, 20(2), 231-250. <https://doi.org/10.1177/0959354309345638>
- Göğebakan, Y. ve Buyurgan, S. (2013). Öğrencilerin kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma ile ilgili kazanımlarını gerçekleştirme bakımından Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler derslerinin ilişkilendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 191-2015.
- Gökalp, E. (2019). Klasik sosyologların bakışı açısından kültür. Özben, M. (Ed.). *Kültür ve toplum* içinde (s. 31-59). İstanbul: Bilge.

- Graham, H. R., Minhas, R. S. & Paxton, G. (2017). Learning problems in children of refugee background: a systematic review. *Pediatrics*, 137(6), 1-15.
- Güleç, S. ve Hüdavendigâr, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *International Journal of Humanities and Research*, 4(3), 24-36.
- Güngör, F. (2015). *Yabancı uyruklu ilkököl öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gürel, D. ve Çetin, T. (2018). Sosyal Bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *AJELI – Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, 6(2), 22-40.
- Hirsch, E. D. (1987). *Cultural literacy*. Boston: Houghton Mifflin.
- İbrahimoğlu, Z. (2018). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ve farklı kültürlerle yaklaşımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 119-152. <https://doi.org/10.19171/uefad.450064>
- İçen, M. (2020). Popüler kültürün Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yansımaları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 550-572.
- İneç, Z. F. (2020). Sanal gerçeklik teknolojisi ile Sosyal Bilgiler öğretiminde kültür aktarımı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 180-203. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.793821>
- Jakavonytė-Staškuvienė, D. ve Kobakhidze, G. (2022). Cultural literacy development of 10th, 11th, and 12th graders in a Lithuanian multicultural school. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 22(1), 155-172. <http://dx.doi.org/10.12738/jestp.2022.1.0013>

- Johnson, P. C. (2014). Cultural literacy, cosmopolitanism and tourism research. *Annals of Tourism Research*, 44(1), 255-269.
- Kafadar, T. ve Şan, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre kültürel okuryazarlık. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59, 214-234.
- Kaire, S., Duobliene, L. & Zaleskiene, I. (2021). Social responsibility through the lens of an agenda for cultural literacy learning: analyses of national education policy documentation. Vrikk, M. & Maine, F. (Eds.). *Dialogue for intercultural understanding: placing cultural literacy at the heart of learning* (pp. 27-43). Cham: Springer.
- Karamustafaoğlu, S. ve Yalnız, S. (2016). 8. sınıf öğrencilerinin genel kültür seviyelerinin belirlenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 6(2), 302-322.
- Kartarı, A. (2020). *Kültür, farklılık ve iletişim: kültürlerarası iletişimin kavramsal dayanakları*. İstanbul: İletişim.
- Kılıçoğlu Kıvrak, A., Güneş Özden, M. ve Erbaş, Y. H. (2023). Kültürel okuryazar mıyım? Bir ölçek geliştirme çalışması. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (19), 23-40. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1334296>
- Kitsantas, A. (2012). Teacher efficacy scale for classroom diversity (TESCD): a validation study. *Profesorado, Revista de Curriculum y Formación del Profesorado*, 16(1), 35-48.
- Kosmoski, G. J., Gay, G. ve Vockell, E. L. (1990). Cultural literacy and academic achievement. *The Journal of Experimental Education*, 58(4), 265-272. <http://dx.doi.org/10.12738/jestp.2022.1.0013>

- Köçer, N. ve Ökten, C. E. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından kültür okuryazarlığı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(2), 674-688.
- Köksal, H. (2010). Türkiye’de tarih öğretimi tartışmaları ve tarih öğretiminde kültür okuryazarlığı. Çayır, K. (Ed.). *Eğitim, çatışma ve toplumsal barış: Türkiye’den ve dünyadan örnekler* içinde (s. 113-121). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Lähdesmäki, T., Baranova, J., Ylönen, S. C., Koistinen, A. K., Mäkinen, K., Juškiene, V. & Zaleskiene, I. (2022). *Learning cultural literacy through creative practices in schools: cultural and multimodal approaches to meaning-making*. Cham: Springer.
- Lavenda, R. H. ve Schultz, E. A. (2021). *Kültürel antropoloji: temel kavramlar* (İşler, D. ve Hayırlı, O., Çev.). Ankara: Doğu Batı. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2017).
- Luca, L. ve Sforza, C. (2021). *Kültürün evrimi* (Esmer, T., Çev.). İstanbul: Tellekt.
- Maine, F., Cook, V. & Lähdesmäki, T. (2019). Reconceptualizing cultural literacy as a dialogic practice. *London Review of Education*, 17(3), 383-392. <https://doi.org/10.18546/LRE.17.3.12>
- Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (Turan, S., Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Mert, B. ve Beldağ, A. (2019). Sosyal Bilgiler öğretiminde sözlü ve yerel tarih uygulamalarının öğrencilerde farkındalık oluşmasına etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 1(1), 267-292.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20BİLGİLER%20ÖĞRETİM%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden erişildi.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2024). *2024 yılı performans programı*. Ocak, 2024.
- Naqeeb, H. (2012). Promoting cultural literacy in the EFL classroom. *Global Advanced Research Journal of Educational Research and Reviews*, 1(4), 41-46.
- Özbek Gül, M. N. ve Şeker, M. (2021). Sosyal Bilgiler öğretiminde yerel tarih ve kültür unsurlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 110-123.
- Özben, M. (2019). Kültür ve toplum. Özben, M. (Ed.). *Kültür ve toplum içinde* (s. 9-27). İstanbul: Bilge.
- Özdemir, T. ve Çakmak, M. A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin Türk kültür tarihi açısından halı ve kilim motiflerinin dili hakkındaki görüşleri -Pazırık halısı örneği-. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 3(4), 74-98.
- Palaz, T., Çepni, O. ve Kılcan, B. (2019). Teachers' opinions on the role of The Social Studies lesson in oral and written cultural transmission. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8(2), 629-644. <https://doi.org/10.14686/buefad.521567>
- Pehlivan Yılmaz, A. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde kültüre duyarlı eğitim uygulamaları: mülteci öğrencilerle etkileşim*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Perng, S. J. ve Watson, R. (2012). Construct validatin of the nurse cultural competence scale: A hierarchy of abilities. *Journal of Clinical Nursing*. 21(11-12). 1678-1684. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2011.03933.x>
- Polat, S. ve Bekdemir, Ü. (2017). 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanındaki ders işleniş sürecinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1844-1860.

- Salo-Lee, L. (2007). Towards cultural literacy. Kaivola, T. ve Melén-Paaso, M. (Ed.). *Education for global responsibility – Finnish perspectives* içinde (s. 73-82). Finland: Helsinki University.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational culture and leadership*. San Francisco: Jossey-Bass
- Selanik Ay, T. ve Güllü, S. (2020). Sosyal Bilgiler dersi bağlamında geçmişten günümüze milli bayram törenleri: etnografik bir araştırma. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 145-168.
- Selçuk, A. (2005). Kültürlerarası iletişim açısından gündelik iletişim davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 1-17.
- Sergeeva, M. G., Poliakova, I. V., Goltseva, O. S., Kolosova, G. M., Shafazhinskaya, N. E., Polozhentseva, I. V. ve Smirnova, M. A. (2019) Development of teachers' cross-cultural literacy in the system of further vocational education. *RELIGACIÓN. Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*, 13(4), 249-254.
- Shliakhovchuk, E. (2021). After cultural literacy: new models of intercultural competency for life and work in a VUCA world. *Educational Review*, 73(2), 229-250. <https://doi.org/10.1080/00131911.2019.1566211>
- Sidekli, S. ve Karaca, L. (2013). Sosyal Bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5(1), 20-38.
- Sule, E. (2021). Adequacy of the Social Studies Curriculum in terms of cultural literacy skills. *The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences (EPESS)*, 23, 88-92.

- Tarter, M. A. Jr. ve Christenbury, L. (2010). The cultural literacy movement: content wars in the social studies and English. *The Teacher Educator*, 24(4), 15-20. <http://dx.doi.org/10.12738/jestp.2022.1.0013>
- Tosun, T. ve Çalışkan, H. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesi. *Journal of Individual Differences in Education*, 2(1), 1-22.
- Tuman, M. C. (1987). *A preface to literacy*. Alabama: The University of Alabama.
- Turhan, M. (2018). *Kültür değişimleri: sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. Ankara: Altınordu.
- Türk Dil Kurumu. (2022). TDK online sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2023). TDK online sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Ünlü, İ. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kültür algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 77-92.
- Ünlü, İ., Ilgaz, S. ve Örtten, H. (2016). İlköğretim öğretmen adaylarının kültür algılarının kültür alt boyutlarına göre incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 168-177.
- Vulpe, T., Kealey, D., Protheroe, D. ve Macdonald, D. (2001). *A profile of the intercultural effective person*. Canada: Centre for Intercultural Learning Canadian Foreign Service Institute.
- Wiemann, J. M. (1977). Explication and test of a model of communicative competence. *Human Communication Research*, 3(3), 195-213. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1977.tb00518.x>

- Williams, R. (2021). *Kültür ve toplum: 1780-1950* (Kocabaşoğlu, U., Çev.). İstanbul: İletişim.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adresinden erişildi.
- Zor, A. (2014). Kültürel okuryazarlık açısından görsel sanatlar dersinin önemi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-02-04-01>

EKLER

EK 1. Etik Komisyon İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.03.2023-E.619247

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-619247
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

23.03.2023

Dağıtım Yerlerine

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Şamil DOMBAYCI'nın, Doç. Dr. Osman SABANCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda Kültürel Okuryazarlık*" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 21.03.2023 tarih ve 05 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2023 - 326

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Doç. Dr. Osman SABANCI

Bilgi:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu belge; atıf yapıldığı takdirde anılan ila iletilmemelidir.

Bu belge

EK 2. Üniversite Uygulama İzinleri

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.04.2023-E.641432

T.C.
ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığı

Sayı : E-44569636-302.08.01-641737
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı
(Şamil DOMBAYCI)

25.04.2023

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 24.04.2023 tarihli ve 89377925-302.08.01- 641523 sayılı yazı.

Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Şamil DOMBAYCI, Doç. Dr. Osman SABANCI danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda Kültürel Okuryazarlık" konulu tez çalışması kapsamında Bölümümüz Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalına uygulama yapma talebi eğitim - öğretim programımızı aksatmamak kaydı ile uygun görülmüştür.
Bilgilerinize ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Fatma AÇIK
Bölüm Başkanı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.11.2023-E.800536

T.C.
ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik
Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : E-63784619-605.01-644343
Konu : Şamil DOMBAYCI'nın Etik Kurul
Kararı

13.11.2023

ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 28.09.2023 tarihli ve E-80287700-302.08.01-759270 sayılı yazınız.

İlgi'de kayıtlı yazınızda belirtilen Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Şamil DOMBAYCI, Doç. Dr. Osman SABANCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda Kültürel Okuryazarlık" başlıklı çalışması Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup Eğitim Fakültesinde uygulama yapması Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Süleyman SÖZEN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EK 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Sevgili Öğretmen Adayı,

Bu form ile Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşlerinin yüksek lisans tezinin araştırma kısmında kullanılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma siz Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa dair görüşlerinin nasıl olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte siz Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığa, kültürel okuryazarlık bağlamında lisans öğreniminize, araştırma sürecinde saptadığımız kültürel okuryazarlığın boyutlarına (kültür, iletişim ve kültürlerarası yeterlik) ilişkin görüş ve deneyimlerinizi ortaya koymak ve kültürel okuryazarlık düzeylerinizi saptamak bu araştırmanın alt amaçları arasında yer almaktadır. Siz değerli öğretmen adaylarının formdaki sorulara ilişkin vereceği yanıtların ilgili araştırma kapsamında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple formdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar araştırma açısından önem arz etmektedir. Sorulara verdiğiniz yanıtlar araştırma kapsamı dışında kullanılmayacak olup bu süreç içerisinde de sizden herhangi bir kimlik bilgisi istenilmemektedir. Araştırmaya ayırdığınız ilgi, zaman ve emek için çok teşekkür ederiz.

Şamil DOMBAYCI

Doç. Dr. Osman SABANCI

Gazi Üniversitesi

Gazi Üniversitesi

Sosyal Bilgiler Eğitimi Y. Lisans Öğrencisi

Gazi Eğitim Fakültesi

Rumuz:

Görüşme Tarihi:

Görüşme Saati(Başlangıç/Bitiş):

...../.....

..../..../.....

1. Kültürü tanımlamanızı istersek neler söylersiniz?
2. Size göre kültürün kapsamında hangi unsurlar bulunmaktadır?
3. Okuryazarlığı tanımlamanızı istersek neler söylersiniz?

4. Kültürel okuryazarlığı tanımlamanızı istersek neler söylersiniz? Bu kavramı nasıl tanımlarsınız?
5. Kültürel okuryazar bir bireyin özellikleri nelerdir? Lütfen açıklayınız.
6. Gündelik yaşamda bir bireyin kültürel okuryazar olmasına gerek var mıdır? Lütfen nedenini açıklayınız.
7. Sosyal bilgiler öğretmeninin kültürel okuryazar olup olmamasının, sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecine etkisini değerlendiriniz.

(I) Sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecinin olumlu yönde ilerleyebilmesi için sosyal bilgiler öğretmeninin kültürel okuryazarlık bağlamında sahip olması gereken birtakım yeterlik özellikleri bulunmakta mıdır? Eğer varsa bu özellikler nelerdir?

(II) Sosyal bilgiler öğretmeninin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmasının sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecine etkisini değerlendiriniz.

(III) Sosyal bilgiler öğretmeninin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmamasının sınıf içi/dışı ortamlardaki eğitim-öğretim sürecine etkisini değerlendiriniz.

8. Bir sosyal bilgiler öğretmen adayı olarak özdeğerlendirme yapacak olsaydınız kültürel okuryazarlık düzeyinizi aşağıdaki seçeneklerden hangisi olarak tanımlardınız: Düşük, Orta, Yüksek? Neden?
9. Çocukluğunuzdan lisans öğreniminize kadarki süreçte çevresel faktörlerin (aile, arkadaş vb.), kültürel okuryazarlığı kazanma noktasında etkisi nasıl olmuştur? Lütfen örnek vererek açıklayınız.

Ek Anlatı: Örneğin ben Kafkas göçmeni birisiyim. Kültürel değerlerimizin yaşatılması noktasında ailemin olumlu anlamda etkisi oldu. Evin içinde kültüre dair öğeler barındırdılar, Karaçay-Malkar Türklerinin kullandığı lehçe ile iletişimi sağladık ve belli bir yaştan sonra lokal derneğimizdeki kurslara gönderdiler. Bu sayede kültürel okuryazarlığı kazanmam noktasında etkili olduklarını düşünüyorum. Öte yandan, okul yaşantımdaki öğretmenlerle olumlu iletişim kurabildiğim için öğretmenlerimin millî değerleri kazanmam yönünde olumlu yönde katkı sağladıklarını düşünüyorum. Bununla birlikte, farklı kültürlerden arkadaşlara sahip olduğum için de kültürel farklılıklara dair bir farkındalık kazandığıma inanıyorum.

10. Lisans öğreniminiz sürecinde aldığınız dersleri size kültürel okuryazarlığı kazandırma noktasında değerlendiriniz.

11. Çevrenizde ilk defa karşılaşmış olduğunuz bir kişiyi kendinizle benzer veya farklı kültürlerden birisi olarak sayma yoluna gider misiniz? Lütfen nedenini açıklayınız.

Ek Anlatı: Örneğin sınıf arkadaşınız geçmiş günlerde yolda yürürken karşısına tanımadığı bir kişinin çıktığını, kendisinden farklı bir dış görünüşe sahip olduğunu ve bu sebeple onu başka kültürden bir kişi olarak değerlendirdiğini söyledi. Yahut başka bir arkadaşınız kafede ilk defa rastlamış olduğu bir kişinin kendisiyle benzer yüz hatlarına sahip olduğunu ve bu sebeple onu kendisiyle benzer kültürden bir kişi olarak değerlendirdiğini size anlattı. Arkadaşlarınızla benzer tepkileri verir miydiniz?

- (I) Karşınızdaki kişiyi benzer kültürden birisi olarak değerlendirebilmeniz için o kişinin hangi unsurlara sahip olması gerekir?
- (II) Karşınızdaki kişiyi farklı kültürden birisi olarak değerlendirebilmeniz için o kişinin hangi unsurlara sahip olması gerekir?
- (III) Verdiğiniz cevaplar doğrultusunda, kültürel okuryazarlık için kültürün etkisi olduğunu söyleyebilir misiniz? Lütfen nedenini açıklayınız.
12. Birbirinize benzer kültürel öğelere ve(ya) yakın kültürel değerlere sahip iki kişi arasında iletişimin sağlanabilmesi adına kültürel okuryazarlığın herhangi bir etkisi olabilir mi? Eğer varsa bu etki nasıldır?
13. İletişim sürecinde taraflardan en az birinin yeterli düzeyde kültürel okuryazar olmaması halinde iletişim süreci nasıl etkilenebilir? Lütfen açıklayınız.
14. Birbirinden farklı kültürel öğelere ve(ya) ayrı kültürel değerlere sahip iki kişi arasında iletişimin kurulması esnasında kültürel okuryazarlığın önemi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
15. Benzer/farklı kültürel öğelere ve(ya) kültürel değerlere sahip kişilerle aranızdaki iletişim sürecini etkileyen unsurlar nelerdir?
- (I) İletişimi olumlu yönde etkileyen unsurlar nelerdir?
- (II) İletişimi olumsuz yönde etkileyen unsurlar nelerdir?

16. Her geçen gün daha da globalleşen günümüz dünyasında farklı kültürlerin geçmişe göre daha kolay bir şekilde etkileşimde bulunduğu düşünülmektedir. Bahsi geçen küreselleşme sürecinin kültürel okuryazarlığı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Lütfen açıklayınız.
- (I) İlgili süreç içerisinde birbiriyle etkileşime geçmeye çalışan farklı kültürden insanların sahip olması gereken birtakım donanımlar var mıdır? Eğer varsa bu donanımlar nelerdir?
- (II) İlgili etkileşim sürecinin sağlıklı bir şekilde oluşturulması noktasında kültürel okuryazarlığın katkısı olabilir mi? Eğer varsa bu katkı nasıldır?
17. İçinde yaşadığınız kültürü yaşatmaya dair herhangi bir çabanız var mı? Eğer varsa bunu ne şekilde gerçekleştirmeye çalışıyorsunuz?
18. Farklı kültürleri kabul ediyor musunuz? (Alternatif: Farklı kültürlere saygı gösteriyor musunuz?)
19. Farklı kültürlerle ait öğeleri deneyimleme yönünde hevesli misinizdir? Eğer hevesliyseniz neler yaparsınız?
20. İkinci dili Türkçe olan öğrencilerin de bulunduğu bir sınıfta öğretmenlik yapmaktasınız. İlgili öğrencilerin gerek sizinle gerekse sınıf arkadaşlarıyla problem yaşadığını fark ettiniz. Nasıl bir yol izlediniz?
- (I) İkinci dili Türkçe olan öğrenci(ler) ile aranızdaki iletişim bağlamında değerlendiriniz.
- (II) İkinci dili Türkçe olan öğrenci(ler) ile anadili Türkçe olan öğrenciler arasındaki iletişim bağlamında değerlendiriniz.
21. Kültürel farklılıkları fazla olan bir sınıfta öğretmenlik yapmaktasınız. Bu durumdan kaynaklanan sebeplerle sınıf yönetimini sağlama noktasında sorunlar yaşamaktasınız. Sınıf yönetimini sağlamak için nasıl bir yol izlediniz?
22. Kültürel farklılıkları fazla olan bir sınıfta öğretmenlik yapmaktasınız. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan “SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder. *Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.*” kazanımı doğrultusunda ders işlerken nasıl bir süreç tercih ederdiniz?

EK 4. Uygulama Ölçeği

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA KÜLTÜREL OKURYAZARLIK

Tarih: / /

Kıymetli Öğretmen Adayı,

Bu form, Doç. Dr. Osman SABANCI danışmanlığında Şamil DOMBAYCI tarafından yürütülen "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda Kültürel Okuryazarlık" adlı yüksek lisans tezi için gönüllü olarak katılım gösterecek katılımcılar adına oluşturulmuştur.

İlgili çalışma Gazi Üniversitesi Etik Komisyonunun 21.03.2023 tarih ve 05 sayılı toplantısında görüşülmüş ve çalışmanın gerçekleştirilmesi yönünde izin verilmiştir. Yapılacak olan çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel okuryazarlığına dair görüşlerinin nasıl olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bununla birlikte ilgili çalışma, dört alt amaç barındırmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi ve verimli sonuçlar elde edilebilmesi için lütfen sorulara içtenlikle yanıt veriniz.

İlgili çalışmaya katılım tümüyle gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra dilediğiniz herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret talep edilmemiş olup çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilen bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Çalışma sürecine katılım için gönüllülüğünüzü belirttiğiniz aşağıdaki onay kutucuğunu işaretlemeniz yeterlidir.

İlgili formda katılımcı bilgilerinizi içeren iki bölüm ve toplamda 30 sorudan oluşan iki ölçek bulunmaktadır. Formun cevaplanması yaklaşık 10-15 dakika sürmektedir. Form içerisinde yanıtlanması kolay sorular bulunmaktadır.

Araştırma hakkında daha ayrıntılı bilgi istemeniz durumunda adresi üzerinden tarafıma ulaşabilirsiniz.

Çalışmamıza sunacağınız katkı için sizlere bolca şükranlarımı iletiyorum.

Şamil DOMBAYCI

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

Yukarıda belirtilen hususları okudum ve bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılım gösteriyorum.

Evet ()

Katılımcı Profili

Kıymetli öğretmen adayı,

Bu bölümde vereceğiniz bilgiler, çalışmanın amacına ulaşabilmesi adına önem arz etmektedir.

1) Lütfen sizi tanımlayabilmemiz için bir takma isim belirtiniz:

2) Lütfen çalışmanın ikinci aşamasında yapılandırılmış görüşmeleri gerçekleştirebilmemiz adına sizlerle iletişime geçebilmemiz için e-posta adresinizi yazınız.
.....

3) Lütfen cinsiyetinizi belirtiniz.

() Erkek () Kadın () Diğer (Lütfen belirtiniz):

4) Lütfen yaşınızı belirtiniz:

5) Lütfen medeni durumunuzu belirtiniz.

() Evli () Bekar () Boşanmış () Diğer (Lütfen belirtiniz):

6) Lütfen aşağıda belirtilen sosyo-ekonomik düzeyler arasından sizi en uygun şekilde tanımladığınızı düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.

() Düşük () Orta () Yüksek

7) Lütfen ebeveynlerinizin eğitim düzeyini belirtiniz.

	Anne	Baba
İlkokul	☐	☐
Ortaokul	☐	☐
Lise	☐	☐
Lisans	☐	☐
Lisansüstü	☐	☐

8) Hangi aile tipinde yetiştiniz?

() Çekirdek aile () Geniş aile

9) Kaç kardeşsiniz?

() Tek çocuğum () 3 kardeş
() 2 kardeş () 3+ kardeş

10) Lisans öğreniminiz öncesinde şahsi odanız bulunmakta mıydı?

() Evet () Hayır

11) Lisans öğreniminiz öncesinde yaşamınızı en uzun süreyle geçirdiğiniz yerleşim birimi hangisidir?

() Köy () İlçe () Şehir
() Büyükşehir () Metropol

12) Lisans öncesindeki yaşamınızda ailenizin iş durumu vb. sebeplerle farklı illerde yaşamınız gerekti mi?

() Evet () Hayır

13) Bayram tatillerinizi nasıl geçiriyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

() Aile evinde () Arkadaş buluşmalarıyla
() Akriba ziyaretleriyle () Seyahat ederek

14) Lisans öğreniminiz sürecinde konaklama ihtiyacınızı nasıl karşıladınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

() Aile evinde kalarak () Akribalarla kalarak
() Eşimle () Öğrenci evine arkadaşlarla çıkarak
() Öğrenci evine tek çıkarak () Devlet yurdunda kalarak
() Özel yurтта kalarak () Konaklamaya ihtiyaç duymadan şehirlerarası günlüklik seyahat ile
() Diğer (Lütfen belirtiniz):

15) Lisans öğreniminiz sürecinde maddi ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

() Burs alarak () Öğrenim kredisi alarak
() Aile fertlerinin maddi desteğiyle () Akribaların maddi desteğiyle
() İşte çalışarak () Diğer (Lütfen belirtiniz):

16) Bir gün içerisinde sosyal medyada geçirdiğiniz ortalama vakit ne kadardır?

() Sosyal medya kullanmıyorum.
() 0-1 saat () 1-3 saat () 3-5 saat () 5 saat üzeri

17) Sosyal medyada daha çok hangi tür içerikleri tüketiyorsunuz?

- () Eğlence içerikleri () Spor içerikleri
() Siyasi içerikler () Bilimsel içerikler
() Eğitim içerikleri () Diğer (Lütfen belirtiniz):

18) Eğitim-öğretim hayatınız sürecinde hiç Erasmus+ Öğrenci Değişim Programı vb. programlarda yer aldınız mı?

- () Evet () Hayır

19) Yaşamınız süresince yurt dışında hiç bulundunuz mu?

- () Evet () Hayır

20) Yaşamınızda şu ana dek kaç il gezdiniz?

- () 0-5 () 5-20 () 20-40 () 40+

21) Farklı kültürlerle karşılaştığınızda neler hissedersiniz?

.....

22) Farklı kültürlerle daha çok hangi ortam ve koşullarda karşılaştığınızı düşünüyorsunuz (dışın, arkadaş ortamı vb.)?

.....

23) Müze veya öğrenen yeri gezer misiniz?

- () Evet () Hayır

24) MüzeKart sahibi misiniz?

- () Evet () Hayır

25) Süreli yayın takip eder misiniz?

- () Evet () Hayır

26) Keyif alarak katıldığınız kültürel faaliyetler hangileridir?

.....

27) Devlet tarafından lisans öğrencilerine kültür-sanat faaliyetlerinde bulunabilmeleri için destek verilmesi ilginizi çeker mi?

- () Evet () Hayır

Kültürel Yeterlilik Ölçeği (Cultural Competency Scale)

Lütfen aşağıdaki soruları yanıtarken sizce en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

		Hiç Kartıymıyorum	Kartıymıyorum	Kartırsam	Kartırsam	Kesinlikle Kartırsam
1	Farklı kültürlerden arkadaşlarımla iletişim kurma becerilerine sahip olduğumu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Arkadaşımların kültürleriyle ilgili bilgileri değişik yöntemlerle toplayabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Arkadaşımların kültürlerinden kaynaklanan davranış farklılıklarına aşınayım.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Farklı kültürden arkadaşlarımların sınıf içi davranışlarının inanç ve kültürlerinden kaynaklandığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Farklı kültürden arkadaşlarımların inançları arasında karşılaştırmaya yapabiliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Farklı kültürden arkadaşlarımların kendi kültürlerine özgü sosyal ihtiyaçlarını neler olduğunu kolayca tespit edebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Farklı kültürlerden arkadaşlarımla onların inanç/tutumları ve benim inanç/tutumlarımla arasındaki farkları konuşabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Farklı kültürlerden arkadaşlarımların inançlarını anlamak için çaba gösteririm.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Farklı kültürlerden arkadaşlarımla etkileşimde farklı iletişim becerilerini (sözlü, yazılı, beden dili vb.) kullanabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Her arkadaşımın kültürel inanç/tutumları hakkında bilgi edinebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐

		Hiç Katkımyorum	Katkımyorum	Kararsızım	Katkımyorum	Kesinlikle Katkımyorum
11	Farklı kültürden arkadaşlarımla iletişim kurarken sergiledikleri davranışlarına kültürlerinin etkisi olduğunu açıklayabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Çeşitli kültürlerden arkadaşlarımla inanç/tutumlardan yemek çeşitlerine kadar her konuda kültürlerinin etkileri olduğunu açıklayabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Yapılacak sınıf içi çalışmalarda hedef belirlerken arkadaşlarımla kültürel farklılıklarını dikkate alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Farklı kültürden arkadaşlarımla elimden geldiği kadarıyla her konuda yardımcı olabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Farklı kültürlerden arkadaşlarımla ortak faaliyetlerde onların kültürel normlarına (kurallarına)uyum sağlayabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
16	Sınıf arkadaşlarımla çeşitli kültürlerin benzerlik ve farklılıkları hakkında bilgi verebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
17	Günlük hayatta aynı konu üzerine farklı bireylerin sergilediği farklı davranışların kültürel yapıdan kaynaklandığını açıklayabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
18	Sınıf arkadaşlarımla, farklı kültürlerden gelen arkadaşlarımla nasıl iletişim kurabileceğimi konusunda rehberlik yapabiliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
19	Sınıf arkadaşlarımla, farklı kültürlerden arkadaşlarımla yapılacak ortak çalışmalar belirleyip, düzenleme aşamasında rehberlik yapabiliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
20	Sınıf arkadaşlarımla, farklı kültürlerden arkadaşlarımla ortak sosyal faaliyetlerde bulunurken onların kültürel normlarına (kurallarına) nasıl uyum sağlayacağımı konusunda bilgi verebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐

Sınıf İçi Kültürel Çeşitlilik İçin Öğretmen Yeterlilik Ölçeği

Lütfen aşağıdaki soruları yanıtarken sizce en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

	HİÇ Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 İkinci dili Türkçe olan bazı öğrencilerin olduğu farklı bir sınıfta eğitim veriyorsunuz. Öğretim sürecinde, verimli tartışmalar ile eğitim araçlarının algılanmasını engelleyen, birtakım sözel iletişim problemleriyle karşılaşmaktasınız. Sınıf içi etkili iletişimi geliştirme ve sürdürmeye yarar yöntemleri kullanabilme konusunda kendinizden ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
2 Değişik etnik kökenden öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta öğretmenlik yapıyorsunuz. Etnik köken sorusuna dayalı sınıf tartışmaları sık sık öğrenciler arası düymenhiya sebebiyet veren ayrışmalar doğuruyor. Öğrencilerinizin, etnik köken konularını derinleşen tartışmalarına imkân tanıyacak öğrenme ortamını oluşturma konusunda ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
3 Kız ve erkek öğrenci sayılarının yaklaşıp olarak eşit olduğu bir sınıfta öğretmenseniz. Birçok kız ve erkek öğrencinin cinsiyet özellikleri ile tutarsız olduklarına inanışlarla etkilenil, rol yapma ve ders konularını katli bir şekilde net etkileri dikkatinizi çekmektedir. Geleneksel olmayan cinsiyetçi kalıplara öğrencilerin kapılması engelleyecek, bir sınıf ortamı oluşturma hususunda kendinizden ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
4 Kültürel olarak farklı öğrencilerin olduğu bir sınıfta öğretmenlik yapıyorsunuz. Gözlemlerinize göre çoğu öğrencinin ev ve okul kültürü arasında uyumsuzluk yaşıyor. Örneğin, bazı öğrencilerin "hangisi davranışların sınıf uygunluğu" konusunda değişik düşünceleri var. Öğrencilerinizin okul ortamına başarılı uyum için yardım edebilme konusunda kendinizden ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
5 Akademik başarılilik konusunda risk oluşturan, çeşitli sosyal çevrelerden gelen öğrencilerin olduğu bir sınıfta öğretmenlik yapıyorsunuz. Bazı öğrencilerinizin ders etkinliklerine katılmasında düşük özgüven ve ilgili emareleri gösterdikleri, bazen de rahatsız edici davranış sergiledikleri dikkatinizi kaçmıyor. Öğrencilerinizin derslerle ilgili etkinliklere katılmasına önendirecek kendi kültürlerine uygun etkinlikler geliştirebileceğiniz konusunda kendinizden ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐

		Hiss Kıtlanıyorum	Kıtlanıyorum	Kararsızım	Kabul ediyorum	Kesinlikle Kabul ediyorum
6	Değişik gelenek ve görenekleri, değerleri ve dini inançları olan farklı etnik kökenden gelen öğrencilerin oluşturduğu bir sınıfta öğretmenlik yapıyorsunuz. Bazı öğrencilerin, diğer öğrencilerin farklılıklarını hayır görme konusunda zorluklar yaşadığını fark ettiniz. Öğrencileriniz kültürel farklılıklarını farkına varma ve bu farklılıkları takdir etmeyi teşvik edecek fırsatları sunma konusunda ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
7	Çok kültürlü bir sınıfta öğretmenlik yapıyorsunuz. Etnik kökeni farklı öğrencilerinizin öğrenme modellerinde değişik seçenekler kullandıkları (örneğin Yazma yerine dinleme) dikkatinizi çekiyor. Örneğin, bazı öğrencileriniz okuma faaliyetlerinde sadece okuma yerine bir cihazdan (Teyp, MP3 vb.) dinlemeyi tercih ediyorlar. Öğrencilerinizin öğrenme yöntemlerine de yer verebilecek bir öğrenme ortamı hazırlama konusunda ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
8	Çeşitli sosyo-ekonomik kesimlerden gelen öğrencilerin olduğu bir sınıfta öğretmenlik yapıyorsunuz. Bazı öğrencileriniz düşük akademik başarı beklentisi içindeler. O öğrenciler derse katılımları sıkça isteksizlik gösteriyor ve sınıfta yalnız kalıyorlar. Ayrıca ekonomik durumu daha iyi ailelerden gelen öğrenciler onları dışlıyorlar. Öğrenciler arasındaki sosyal iletişimi teşvik edecek bir iklim oluşturma konusunda kendinizi ne kadar güveniyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
9	Dini konuları içeren bir üniteyi/konuyla ilgilyorsunuz. Öğrencilerinizin dini inançları oldukça farklı ve değişik dinler/mezhepler hakkındaki yanlış ipi tartışmalar çatrefelli/zarflu geçiyor. Öğrencilerinizin çeşitli dinlere/inançlara saygı ve onları takdir etmelerini sağlamak konusunda ne kadar eminsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
10	Kültür iklimi (örneğin değerler, normlar, okuldaki beklentiler vb.) okulun ve içinde yaşadığı toplumundan oldukça farklı olan öğrencilere öğretmenlik yapıyorsunuz. Gerçekten, bazen sizin beklentileriniz, öğrencilerinizin kişisel inançları ve değerleri ile çatıyor. Öğrencilerin kendi kültürel kimlikleri ve yaşamal ihtiyaçlarının gelişimi ile okul müfredatı arasında bağ kurmalarda yardımcı olabilmek hususunda kendinizi ne kadar güveniyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐

EK 5. Uygulama Ölçeği İçinde Yer Alan Ölçeklerin Kullanım İzinleri

Tuba AYDIN GÜNGÖR
Alıcı: ben

15 Nis 2023 09:22

☆ 😊 ↩ ⋮

Merhaba Şamil, elbette kullanabilirsin. Başarılar diliyorum.

Telefonumdan gönderildi

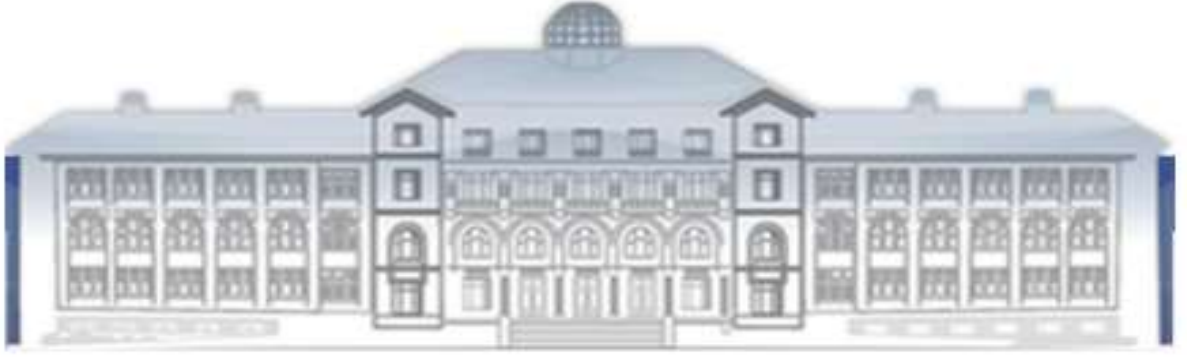
----- Orjinal mesaj -----
Gönderici: Şamil DOMBAYCI
Tarih: 14 Nis 2023 Cum 17:07
Al:
Konu: Ölçek Kullanımı Hakkında İzin Talebi

Zeynel Amaç
Alıcı: ben

14 Nis 2023 Cum 16:50

☆ 😊 ↩ ⋮

Sayın Şamil Dombaycı,
Sınıf İçi Kültürel Çeşitlilik İçin Öğretmen Yeterlilik Ölçeği isimli ölçeği gerekli atflarda bulunarak kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar dilerim.
Zeynel Amaç

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR

